

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

**ФОРМУВАННЯ
СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**FORMATION OF SUSTAINABLE
LAND USE: PROBLEMS AND PROSPECTS**

**Матеріали II Міжнародної
науково-практичної конференції**

11-12 листопада 2021 року

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали II Міжнародної
науково-практичної конференції**

11-12 листопада 2021 року

Київ 2021

**THE INSTITUTE OF LAND MANAGEMENT OF NATIONAL
ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE**

**FORMATION OF SUSTAINABLE LAND USE:
PROBLEMS AND PROSPECTS**

**Materials of the II International
scientific-practical conference**

November 11-12, 2021

Kyiv 2021

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 11–12 листопада 2021 р.). Київ: НУБіП України, 2021. – 122 с.

Видання містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У доповідях учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the II International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подаються в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

ISBN 978-617-7878-87-1

© Інститут землекористування НААН України, 2021
© The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2021

Шановні учасники і гості конференції!

Недостатність наукового опрацювання теоретичних основ та визначення практичних заходів щодо сталого землекористування в Україні як на державному рівні, так і в наукових установах очевидна. За минулі роки в системі землекористування нашої країни визначилися такі тенденції: перебудова системи землекористування призвела до зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, погіршення використання землі як основного засобу виробництва; продовжує погіршуватися екологічна ситуація у землекористуванні; знижується рівень життя сільських жителів, різко погіршилась демографічна ситуація на селі.

Тому існує потреба у зваженому перегляді світоглядних, теоретичних і методологічних основ сталого землекористування. Формування нової філософії та методології сталого землекористування відкриває можливості застосування її результатів не тільки для ефективного регулювання земельних відносин, а й для організації охорони та раціонального використання земельних угідь, визначення і обґрунтування системи економічних і організаційно-господарських заходів щодо відновлення їх продуктивності. Стале землекористування потребує врахування економічних, екологічних і соціальних факторів, які істотно впливають на стан земель, їхню продуктивність, а разом з тим і на ефективність діяльності агроформувань.

Потребує подальшого обґрунтування поняття планування сталого землекористування. Сутність його полягає у збалансуванні екологічних, економічних і соціальних цілей на основі врахування властивостей земельних ресурсів, їх цінності та особливостей використання на певній території. Процес планування має базуватися на принципах, які відображають філософію планування сталого землекористування: справедливість, міждисциплінарний підхід, попередні консультації, доступ до інформації, безперервність процедури планування, розв'язання проблем планування, комплексна соціально-економічна оцінка території, реагування на непередбачувані зміни.

Роль науки в існуючих процесах є ключовою, оскільки завдяки науковим дослідженням закладається фундамент для створення нової парадигми та методологічних засад формування сталого землекористування.

Бажаю учасникам і гостям конференції натхнення, цікавих, продуктивних наукових дискусій та плідної роботи.

Директор Інституту землекористування НААН, д.е.н., проф.,

член-кореспондент НААН

Й.М. Дорош

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

Дорош Йосип Мирославович, д.е.н., проф., чл.-кор. НААН директор Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Співголови оргкомітету:

Ібатуллін Шаміль Ільдусович, д.е.н., проф., акад. НААН, заступник директора з наукової роботи Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Katarzyna Glińska-Lewczuk, prof. dr hab., Department of Water Management and Climatology Faculty of Agriculture and Forestry University of Warmia and Mazury in Olsztyn Olsztyn, Poland;

Sławomir Kalinowski, PhD, associate professor., Department of Rural Economics Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences Warsaw, Poland;

Члени організаційного комітету:

Тарнопольський Андрій Віліанович, заступник директора Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Новаковська Ірина Олександрівна, д.е.н., доц., чл.-кор. НААН, головний науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Дорош Ольга Степанівна, д.е.н., проф., завідувач кафедри управління земельними ресурсами, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Сакаль Оксана Володимирівна, д.е.н., с.н.с, провідний науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Барвінський Андрій Валерійович, к.с-г.н., доц., провідний науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Малашевський Микола Андрійович, к.т.н., доц., провідний науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Аврамчук Богдан Олегович, к.е.н., вчений секретар Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Дорош Андрій Йосипович, PhD з економіки, молодший науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Семчик Олександр Віталійович, к.ю.н., старший науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Харитоненко Роман Андрійович, к.е.н., старший науковий співробітник Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України;

Братінова Марія Володимирівна, фахівець Інституту землекористування Національна академія аграрних наук України
(секретар оргкомітету).

Напрями роботи конференції:

Секція 1. Сучасний стан та проблеми розвитку земельних відносин в Україні;

Секція 2. Еколого-економічний механізм формування сталого землекористування;

Секція 3. Інституційні засади розвитку землеустрою;

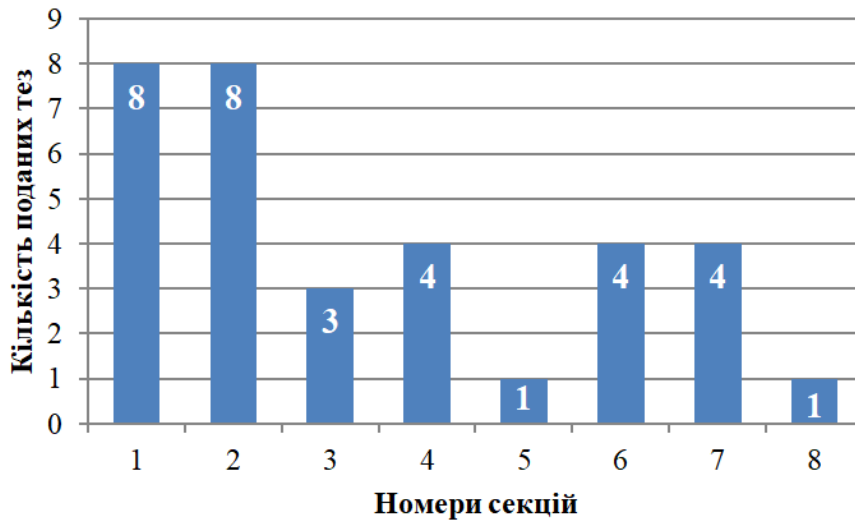
Секція 4. Моніторинг земель та якості ґрунтів;

Секція 5. Напрями розвитку земельного кадастру та оцінки земель;

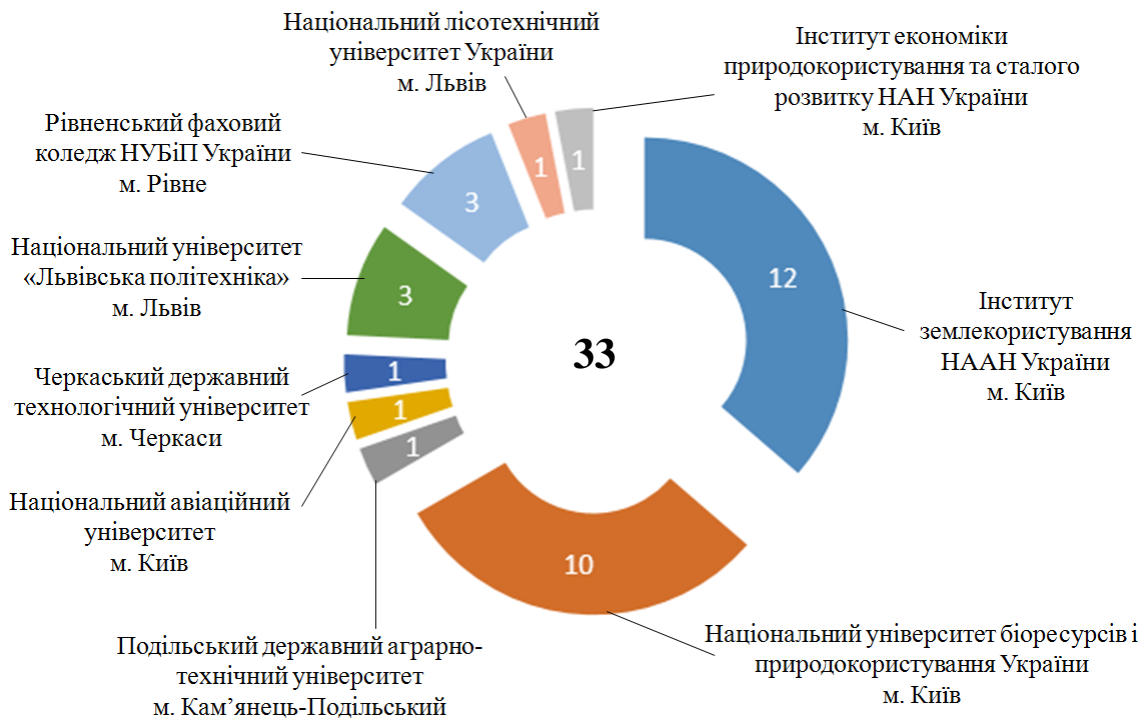
Секція 6. Застосування геоінформаційних технологій та дистанційного зондування земель при здійсненні землеустрою;

Секція 7. Землеустрій територій територіальних громад;

Секція 8. Перспективи розвитку ринку земель та їх капіталізація.

**Представники наукових та навчальних установ України,
які прийняли участь у конференції**

Кількість отриманих тез-доповідей від представників наукових та навчальних установ України, які прийняли участь у конференції

Інститут розвитку села та сільського господарства Польська академія наук м. Варшава

Вармінсько-Мазурський університет м. Ольштин

Представники наукових та навчальних установ Республіки Польща, які прийняли участь у конференції

Загальна кількість учасників конференції склала 56 особи

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	13
Аврамчук Б.О., Лашкевич О.В. Наукові засади використання земель за правовим режимом.....	13
Барвінський А.В. Законодавче забезпечення трансформації деградованих та малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення.....	15
Бутенко Є.В., Парчук І.О. Розвиток земельних відносин в Україні.....	19
Рябова Ю.П., Зюзько А.І. Використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення на умовах оренди.....	22
Колісник Г.М., Піткевич Б.Р. Теоретичні засади регулювання землекористування у контексті трансформації системи управління.....	25
Третяченко Д.В. Правова проблематика управління землями загального користування..	29
Харитоненко Р.А. Щодо проблем відображення обмежень у використанні земель та земельних ділянок на Публічній кадастровій карті України.....	31
Штогрин Г.С. Проблеми забруднення та деградації ґрунтів.....	35
СЕКЦІЯ 2. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ.....	37
Ібатуллін Ш.І., Дорош А.Й., Аврамчук Б.О. Необхідність формування концепції раціонального використання та охорони земель.....	37
Іщенко Н.Ф., Скавка В.М. Еколого-економічні засади формування раціонального землекористування автомобільного транспорту.....	40

Малашевський М.А., Малашевська О.А. Методика консолідації земельних масивів, які зазнали наслідків заліснення.....	43
Новаковська І.О., Бова Д.В. Методологічні засади оптимізації співвідношення земельних угідь у контексті розвитку сталого землекористування.....	46
Сакаль О.В., Скольський І.М. Масштабне заліснення України.....	50
Скрипник Л.Р., Дьячкіна Т.Р. Проблеми збереження зелених зон, як інструмент сталого розвитку міст.....	52
Скрипник Л.Р., Бондаренко А.К. Особливості формування еколого-економічної системи в сфері землекористування.....	57
Чиж О.М. Формування раціонального землекористування міст на основі інвентаризації земель.....	60
СЕКЦІЯ 3. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ.....	63
Дорош О.С., Дорош Б.Й., Застулка І.-О. Ю. Вплив інституційних факторів на інклюзивний розвиток громад.....	63
Кушнірук Т.М., Ясінецька І.А., Додурич В.В. Методологія засад розвитку землеустрою на місцевому рівні в умовах нових земельних відносин.....	67
Семчик О.В. Земельні ділянки смуг відведень на прикладі земель залізничного транспорту.....	70

СЕКЦІЯ 4. МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ ТА ЯКОСТІ ҐРУНТІВ...	74
Бусленко Г.М., Ніколайчук М.С.	
Щодо питання поводження з відходами у Рівненській області.....	74
Волонтир А.В., Ротте С.В.	
Агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення.....	77
Малимон С.С., Смоляк С.О.	
Моніторинг навколишнього природного середовища у Рівненській області.....	81
Новаковський Д.Л.	
Організаційно-правові аспекти інвентаризації земель в межах історичних аріалів міста Києва.....	84
СЕКЦІЯ 5. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ ТА ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ.....	88
Курильців Р.М., Разумова Д.М.	
Стандарти та моделі масової оцінки землі.....	88
СЕКЦІЯ 6. ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ.....	91
Дорош Й.М., Ібатуллін Ш.І., Тарнопольський А.В., Братінова М.В.	
Проблемні питання при формуванні масивів земель сільськогосподарського призначення.....	91
Бавровська Н.М.	
Формування сталого землекористування в територіальних громадах....	96
Bulakevych S. V., Rusina N. G.	
Use of geographic information technologies and global positioning systems for creating agrochemical passports for agricultural soils.....	99
Трохимчук А.А., Трохимчук А.А.	
Деякі аспекти щодо застосування сучасних технології при виконанні топографо-геодезичних робіт.....	102

**СЕКЦІЯ 7. ЗЕМЛЕУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД..... 106**

Дорош Й.М., Дорош А.Й., Харитоненко Р.А.
Обґрунтування необхідності формування методології розроблення програми раціонального використання та охорони ресурсів громади.... 106

Деркульський Р.Ю.
Щодо актуальності дослідження встановлення та зміни меж населених пунктів і сільських громад у контексті децентралізації..... 108

Кравченко О.М.
До питання реалізації заходів із землеустрою для забезпечення сталого розвитку територіальних громад..... 112

Курильців Р.М., Москалік С.І.
Землеустрій як інструмент планування раціонального землекористування об'єднаних територій громад..... 114

**СЕКЦІЯ 8. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ
ТА ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЯ..... 118**

Курильців Р.М., Паламар С.В.
Перспективи розвитку ринку земель та їх капіталізація..... 118

СЕКЦІЯ 1.
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Аврамчук Б.О.

к.е.н.

Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Лашкевич О.В.

фахівець

Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

НАУКОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ
ЗА ПРАВОВИМ РЕЖИМОМ

На сьогодні базові засади регулювання правового режиму використання земель в Україні полягають у розподілі їх за категоріями та встановленні особливого режиму використання для кожної з таких категорій.

Розподіл земель за цільовим призначенням і видами використання залежить від наявної повної, об'єктивної та достатньої інформації щодо них.

Тому для чіткого розподілу земель за цільовим призначенням і видами використання необхідно сформулювати єдині методичні підходи та розробити методичні рекомендації класифікатора цільового використання землі (УКЦВЗ) щодо виконання відповідних робіт [1].

Поділ земель за цільовим призначенням належить до числа правових інструментів у питаннях забезпечення раціонального землекористування та охорони земель. У загальному розумінні, під цільовим призначенням земельної ділянки слід розуміти визначений законодавством правовий режим її експлуатації (використання), який забезпечує реалізацію права користування земельною ділянкою у такий спосіб, що відповідатиме суспільним інтересам та не завдаватиме шкоди навколишньому природному середовищу [2].

У праці Мартина А.Г. щодо сучасних проблем класифікації та встановлення цільового призначення земельних ділянок зазначено, що встановлення цільового призначення земельним ділянкам має здійснюватися на підставі їх спроможністю задовольняти потреби суспільства. Встановлення дозволених та не дозволених способів

експлуатації, які мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище [3].

Потрібно погодитись, що цільове призначення не слід розглядати як «природну властивість» земель, адже його встановлення є, перш за все, вольовим актом держави, спрямованим на якомога повнішу реалізацію земельно-ресурсного потенціалу належної їй території.

Не зважаючи на те, що законодавство з одного боку декларує поділ земель на категорії як здійснений факт, ані зрозумілих критеріїв віднесення окремих земельних ділянок до певних категорій, ані чітких вимог, яке саме фактичне використання земель для певних видів цільового призначення є законним, а яке ні, законодавством не встановлено [6].

Аналізуючи склад та порядок визначення тих чи інших категорій земель стає очевидним, що виділення земель відповідних категорій є досить умовним і встановлюється за наявністю природних ресурсів, об'єктів історико-культурного чи спеціального призначення або необхідністю використання земель для таких потреб.

Деякі вітчизняні вчені [1, 4, 5] пропонують визначити правовий режим використання в межах кожної окремої земельної ділянки. У зв'язку з цим, пропонується при складанні документації із землеустрою, яка передбачається формуванням земельної ділянки, розробляти, так званий **«земельний регламент»**.

Підсумовуючи, правовий режим земель повинен визначатися таким чином:

– фіксування основних обмежень і приписів щодо використання найбільш важливих і типових земель (наприклад, основних об'єктів природно-заповідного фонду, історико-культурного призначення, оздоровчого призначення, типових об'єктів транспорту, тощо), що мають групуватися в категорії земель.

– встановлення конкретного режиму використання земельної ділянки повинно визначатись у землепорядній документації щодо цієї конкретної ділянки. Цей режим має враховувати законодавчі та планувальні обмеження та приписи, або компенсувати їх відсутність. Слід поступово впровадити загальне правило, за яким будь-який серйозний вплив на земельну ділянку (наприклад, перенесення або зміни в ґрунтовому покриві, забудова, зміни в гідрологічному режимі та істотні зміни в рослинному покриві) повинен допускатися лише за наявності землепорядної документації, що це дозволяють.

Продовження досліджень щодо розподілу земель за цільовим призначенням забезпечить найефективніше використання земель, прискорить проведення робіт із землеустрою, створить сприятливі умови для підвищення ефективності використання і охорони земель та інших природних ресурсів.

Тому розробка альтернативних методик щодо розподілу земель за цільовим призначенням та видами використання є надзвичайно актуальним питанням, вирішення якого забезпечить основу для ефективного використання земель.

Список використаних джерел

1. Дорош О.С., Буряк Р.І., Купріянич І.П. Землевпорядний регламент як інструмент планування розвитку землекористування в Україні. 2017. С. 20– 27.
2. Мірошніченко А.М. Земельне право України: Навч. посіб. – Режим доступ : <http://amm.org.ua/ua/study-book>.
3. Мартин А.Г. Сучасні проблеми класифікації та встановлення цільового призначення земельних ділянок. – Режим доступу : <https://zsu.org.ua/andrijmartin/71-2011-01-14-13-51-16>.
4. Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України. - К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 516 с.
5. Правдюк В.М. Поділ земель України за цільовим призначенням за законодавством України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / В.М. Правдюк. – Київ, 2012. – 220 с.

Барвінський А.В.

к.с.-г.н., доц.

*Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕГРАДОВАНИХ ТА МАЛОПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

За даними Держгеокадастру України, майже третина сільськогосподарських угідь підпадає під вплив водно- та вітроерозійних процесів, при цьому інтенсивно обробляється біля 16% деградованих та малопродуктивних земель [1]. «Із 32,5 млн га орних земель, як стверджують Д.С.Добряк та Н.В.Кузін (2015), 6,5 млн га є орнонепридатними» [2]. Використання таких земель в інтенсивному сільськогосподарському обігу визнано економічно недоцільним: 1) «на слабозмитих ґрунтах урожай сільськогосподарських культур зменшується на 10-30%, на середньозмитих – на 30-50%, на сильнозмитих – на 50-70%» [3]; 2) дохід від вирощування сільськогосподарських культур на таких землях часто є рівним або меншим від понесених виробничих витрат [4]; 3) щорічні збитки від використання цих земель перевищують 400 млн грн (у

середньому 65 грн/га), і це без врахування екологічних втрат, зумовлених ерозією, дегуміфікацією та іншими негативними процесами [2].

Зважаючи на це, першочерговим завданням в контексті забезпечення ефективного використання деградованих та малопродуктивних земель сільсько-господарського призначення має стати призупинення їхнього активного обігу з проведенням наступної консервації. Для цього слід законодавчо унеможливити передачу об'єднаним територіальним громадам еродованих державних земель, а також забезпечити викуп еродованих оброблюваних земель в приватних власників та їхню консервацію. Як стверджують експерти, на викуп таких земельних ділянок слід спрямувати як мінімум 30% коштів екологічних фондів для досягнення параметрів, зазначених в Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року.

На правове регулювання використання деградованих та малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення спрямовані норми Земельного кодексу України (Стаття 172) та Законів України: «Про охорону земель» (Стаття 51), «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (Стаття 7). Однак, в умовах, коли майже всі оброблювані землі потребують дієвої охорони і покращення якісного стану, цього явно недостатньо. Крім того, вирішення цієї проблеми ускладнено тим, що значна частка таких земель в результаті проведення земельної реформи була передана у приватну власність, внаслідок чого виникла ціла низка питань, які пов'язані з визначенням ролі консервації земель в оптимізації структури землекористування і формуванні екологічно стійких аграрних ландшафтів. Зокрема, частиною 2 Статті 172 ЗКУ встановлена заборона на «передачу у власність і користування земель державної та комунальної власності, щодо яких прийнято рішення про їх консервацію, для цілей, не пов'язаних із такою консервацією», а про деградовані землі, які вже перебувають у приватній власності, зовсім не згадується.

Досить суперечливими є деякі положення Порядку консервації земель, затвердженого наказом Мінагрополітики України за №283 від 26.04.2013 р. Зокрема, простежується їхня неузгодженість з іншими нормативно-правовими актами стосовно ініціювання процедури консервації. Так, пунктом 4 Порядку передбачено, що «консервація земель, які перебувають у власності чи користуванні юридичних або фізичних осіб, здійснюється за ініціативою власників земельних ділянок і землекористувачів». Водночас Законом України «Про охорону земель», при визначенні правових підстав здійснення робіт з консервації земель, взагалі не передбачено такої підстави як ініціатива землевласника чи користувача земельної ділянки. Більше того, згідно з Статтею 51 цього Закону, «підставою для прийняття рішень про консервацію земель є подання органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування,

які здійснюють контроль за використанням та охороною земель», а проводиться вона «на підставі договорів з власниками земельних ділянок». Договірний характер такої процедури закріплений також нормою частини 3 Статті 172 ЗКУ. Для усунення цієї колізії, необхідно законодавчо закріпити норму щодо обов'язків власників та користувачів земельних ділянок в імперативному порядку (а не на договірній основі) ініціювати здійснення консервації земель за умови виникнення такої потреби.

Враховуючи гарантований Конституцією України та іншими законодавчими актами (зокрема, Земельним кодексом) захист приватної власності на землю, для ефективного використання деградованих земель необхідно розробити та законодавчо закріпити чіткий механізм відшкодування землевласникам збитків внаслідок консервації земель (можливо, в рамках окремого Закону «Про консервацію земель»), оскільки проведення відповідних заходів супроводжується обмеженням прав власників щодо використання цих земельних ділянок. Зокрема, згідно з пунктом 19 згаданого вище Порядку «власник земельної ділянки має право звернутися із клопотанням до уповноваженого органу про виділення рівноцінної земельної ділянки взамін земель, які стали екологічно небезпечними, економічно неефективними, техногенно забрудненими не з його вини».

В цьому контексті ключового значення набуває законодавчо закріплений порядок (алгоритм) виявлення деградованих земель, в тому числі: розробка та затвердження критеріїв (нормативів якості земель), визначення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, які будуть здійснювати відповідну процедуру тощо. Нормативно закріплений перелік показників якості земель стане правовою підставою для проведення в майбутньому юридично значимих дій, зокрема, стосовно оптимізації структури сільськогосподарського землекористування шляхом вилучення з інтенсивного обробітку та своєчасної консервації угідь, що зазнали впливу негативних процесів.

Трансформація деградованих та малопродуктивних земель на національному рівні має здійснюватись в рамках оптимізації структури аграрних ландшафтів в процесі виконання Загальнодержавної програми використання та охорони земель, розробка та затвердження якої передбачено Прикінцевими положеннями ЗУ «Про охорону земель». Статтею 33 цього ж Закону передбачено встановлення «нормативів оптимального співвідношення земельних угідь для запобігання надмірному антропогенному впливу на них, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь». Наразі зазначені нормативи, розроблені науково-дослідними установами НААН України, але мають рекомендаційний характер.

Вилучення деградованих та малопродуктивних земель з інтенсивного сільськогосподарського використання на місцевому рівні повинно

здійснюватись з врахуванням соціально-економічних та природно-кліматичних умов конкретних сільських територій виключно шляхом розробки і реалізації проектів землеустрою щодо консервації земель. Але, наразі такі проекти відсутні у виключному переліку видів документації з землеустрою, закріпленому нормою Статті 25 ЗУ «Про землеустрій».

Таким чином, для комплексного вирішення цієї проблеми необхідно:

1) внести доповнення до ЗКУ і ЗУ «Про охорону земель» стосовно порядку виявлення деградованих земель та механізму відшкодування збитків приватним землевласникам в разі консервації таких земель, а також стосовно імперативного порядку ініціювання проведення консервації земель;

2) внести доповнення до ЗУ «Про землеустрій» щодо включення до переліку видів документації з землеустрою, закріпленому нормою Статті 25, нового виду - проектів землеустрою щодо консервації земель;

3) розробити та затвердити Загальнодержавну програму використання та охорони земель, що передбачено Прикінцевими положеннями ЗУ «Про охорону земель»;

4) встановити нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів: гранично допустимого забруднення ґрунтів; якісного стану ґрунтів; оптимального співвідношення земельних угідь; показників деградації земель та ґрунтів, що передбачено Статтею 30 ЗУ «Про охорону земель»;

5) удосконалити Порядок консервації земель шляхом його узгодження з відповідними законодавчими актами і закріплення в ньому чіткого алгоритму проведення консерваційних заходів.

Список використаних джерел

1. Стойко Н.Є. Зарубіжний досвід консервації земель //Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2014. № 21 (2). С.149-156.

2. Добряк Д.С., Кузін Н.В. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель та їх вплив на агроландшафти //Збалансоване природокористування. 2015. № 4. С.5-9.

3. Пилипенко О.І., Юхновський В.Ю., Ведмідь М.М. Системи захисту ґрунтів від ерозії. Київ: Культурно-освітній, видавничо-поліграфічний центр «Злотяр», 2004. 435 с.

4. Peterson G.M., Galbraith J.K. The Concept of Marginal Land. American Journal of Agricultural Economics. 1932. Volume 14. Issue 2, pp. 295-310.

Бутенко Є.В.

к.е.н., доц.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Парчук І.О.

студентка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Раціональне і ефективне використання земельних ресурсів становить основу економічної стійкості та конкурентоспроможності країни. Реформування земельних відносин в Україні, починаючи від 1991 року у вигляді земельної реформи не мало підготовчого періоду, визначених етапів та державних програм і несло в собі революційні елементи зламу економічних, суспільних та соціальних інститутів, відірвавши правові новації від реалій життя та суспільних традицій, унеможливаючи в багатьох випадках застосування норм земельного права. Сьогодні ринкові трансформації випереджали і випереджають інституціональні зміни в Україні. Наука і правотворчість не забезпечують розвитку реальної аграрної економіки. На думку багатьох вчених, економіка України опирається на радикальну парадигму розвитку окремих регіонів, а в земельній сфері – на парадигми інституціоналізації приватного права на землю та проведення земельної реформи. Врахувавши історичний аналіз і закордонний досвід та взявши до уваги інституціональні пастки і протиріччя, можна методологічно і об'єктивно визначити подальший інституційний розвиток земельних відносин в Україні. Під час одного зі своїх виступів перед студентами США мільярдер Уоррен Баффет заявив: «через 100 років земля буде дорожча за золото». Міжнародні корпорації наполягають на ринку землі в Україні, яка володіє 8 % світових запасів чорноземів, що складає 35 % території нашої країни. Останнім часом у світі триває перерозподіл земель, який замовчується ліберальною пресою.

Для України можна виділити особливо характерні суспільні інститути, що історично відрізняють вітчизняні земельні відносини серед інших країн:

- рівність громадян щодо прав на землю, незалежно від віросповідання, але нерівність по відношенню до землі окремих концесій, часта секуляція (одержавлення) церковних земель;
- обмеження приватної власності на землю громадськими та державними інтересами;
- особлива обмежена правосуб'єктивність іноземців щодо придбання земель у власність;

- наявність спеціалізованих земельних (підкоморних) судів, особливий досудовий розгляд земельних скарг і спорів та відсутність термінів позовної давності в судах щодо земельних питань і спорів;
- особливий правовий статус приватних земель в залежності від способу отримання;
- велика матеріальна відповідальність за порушення меж і самозахват земель;
- обмеження кількості земель «в одних руках», у власності однієї особи, сім'ї та дворища;

Економічна система в Україні опирається на радикальну парадигму економічного розвитку окремих регіонів, але в земельній сфері необхідно опиратися на парадигму інституціонального розвитку земельної економіки. Інституційний розвиток земельних відносин визначається як розвиток, що враховує не тільки економічні критерії та сукупність правових норм, а й неформально зафіксовані у буденному праві, звичаях і традиціях та спонтанно визначені межі, які структурують взаємодії індивідів у сфері земельних відносин, враховуючи не тільки економічні, а й політичні, релігійні соціальні, економічні та екологічні аспекти розвитку суспільства. Ми можемо говорити про інституційні пастки в земельні відносинах, в яких опинилася Україна. Сучасне земельне законодавство України ввібрало і запозичило кращі зразки земельного права країн Європи, особливо в кадастрі: кадастрове зонування, кодування, поземельні книги, формат обмінного файлу, національна кадастрова реєстраційна система, оцінка земель. Але вказані елементи не формують, а лише підтримують систему управління та регулювання земельних відносин. Необхідно розробити, створити інститути та оформити інституціонально:

- національну програму земельних відносин, яка вкаже шлях подальшого раціонального розвитку територій;
- земельний, аграрний та екологічний кодекси, які зведуть до мінімуму приватний економічний опортунізм землекористувачів [1];
- зобов'язальний кадастр та обов'язковий землеустрій; ринкову оцінку земель, європейський рівень земельних платежів (податків);
- національну систему інфраструктури земельного обігу: Земельний банк, Державний земельний фонд, Держземагенство;
- справедливий перерозподіл права власності на природні ресурси і землі, що дасть змогу звести транзакційні витрати до мінімуму, особливо корупційні, а земельні відносини поставити на шлях сталого саморозвитку і самовдосконалення. Оцінка землі в логічній схемі інституціонального розвитку земельної економіки займає ключову базисну позицію.

Оцінка земельного ресурсу, оцінка права на землю разом з механізмами доступності до земельного ресурсу, іпотечного кредитування, активного земельного економічного обороту і обігу формують економічні механізми, за яких земля, як економічний базис виробництва і одночасно

основний засіб знаходитиметься в руках користувача, що забезпечує не тільки найвищий рівень продуктивності праці та ефективності, а й раціональне використання земель з урахуванням суспільних інтересів та сталого розвитку територій.

Принцип запозичення і копіювання іноземних моделей інституціоналізації земельних відносин не завжди і не всюди прийнятний, тому в Україні формується власна вітчизняна модель інституційного середовища з урахуванням геополітичних обставин і новітніх технологій та актуалітетів щодо розвитку сільського господарства і земельних відносин у країнах світу. У аграрному секторі України проходить формування парадигми інституціональної земельної економіки. Інструментарій інституціональної економіки дає змогу детінізувати й вдосконалити не тільки традиційні механізми оцінки земель як капіталізації земельної ренти, а й виявити інституційну та екологічну ренти, які виступають у конкретних випадках визначальним фактором оцінки прав на земельні ділянки і цілісні земельно-майнові комплекси. Враховуючи набутий досвід реформування, в подальшому необхідно проводити не одномоментні загальні, а поступові часткові зміни, роблячи це обережно та постійно оцінюючи результати.

Розробивши і прийнявши новий Земельний кодекс та нову методику оцінки землі, варто зробити кроки назад, злагоджуючи соціально-економічні деформації та протиріччя, діючи на принципах не тільки економічної доцільності й оптимальності, а й на принципах соціальної справедливості і гуманності, охорони навколишнього середовища і збереження природньої родючості для прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Третяк А.М. Земельний кадастр ХХІ століття. Зарубіжні і вітчизняні погляди на розвиток земельного кадастру. – К., 1999. – 115 с.
2. Динаміка розвитку нормативно-правової бази управління земельними ресурсами в Україні Є.В. Бутенко, СМ Зарічню. Журнал Землеустрій, кадастр і моніторинг земель №4. - 2013

Рябова Ю.П.

фахівець

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

Зюзько А.І.

технік

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НА УМОВАХ ОРЕНДИ

Україна багата на земельні ресурси, перш за все на чорноземні ґрунти, які визначаються найвищою родючістю серед усіх інших типів ґрунту. Земельний фонд України становить 5,7 % території Європи. При цьому на загальноєвропейському фоні його вирізняє висока питома вага сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою природною якістю українських земель [1].

У зв'язку з цим, земельні ресурси нашої країни потребують більшого захисту у сфері їх використання землевласниками або землекористувачами зі сторони держави, тобто на законодавчому рівні.

Порівняно із землекористувачами, землевласники – більш зацікавлені у раціональному використанні та охороні земель, підтримці сприятливих умов для ефективного господарювання на земельних ділянках, не тільки для вигоди землевласника, а й для самих земельних ресурсів.

Розглянемо саме про землекористувачів, оскільки саме вони неефективно користуються землями, які їм надані у користування відповідно до чинного законодавства України.

Відповідно до ст. 93 Земельного кодексу України право оренди земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності [2].

Недбайливе використання земельних ресурсів призводить до того, що українські чорноземи виснажуються, а з часом втрачають свої властивості, а саме:

- недостатня кількість у ґрунтах мікроелементів (бор, хлор, кобальт, мідь, залізо, магній, марганець, молібден, сірка і цинк);
- нерегульована кислотність ґрунту;
- мала товщина верхнього родючого шару ґрунту.

Також земельні ресурси погіршуються внаслідок водної та вітрової ерозії. У цьому випадку для захисту земель від деградації ґрунтів

землевласники або землекористувачі повинні створювати умови, які повинні регулюватись нормативно правовими документами на законодавчому рівні [3].

Існуюча система управління земельними ресурсами України характеризується багатьма недоліками, які в свою чергу негативно впливають на раціональне використання земель:

- управління земельними ресурсами розкидано між окремими міністерствами та відомствами;
- законодавча база не враховує всю специфіку раціонального використання земельних ресурсів;
- закони не вміщують затверджених шляхів реалізації, а їх фінансування переважно не передбачається.

Із загальної кількості чинних нормативних документів в галузі охорони ґрунтів Україна успадкувала від колишнього СРСР близько 20 галузевих стандартів на методи агрохімічних аналізів ґрунтів і добрив, близько 100 гостів основна частина з яких не переглядалась протягом 10-15 років [3].

Тому проблема належного використання земельних ресурсів, а також її охорони, постає серед головних проблеми у сфері земельних відносин.

Для належного використання земельних ресурсів та раціонального використання і охорони земель необхідно:

- 1) проводити агрохімічний аналіз ґрунту перед і після передачі в оренду земельної ділянки, для належного обліку стану ґрунтового покриву, як земельного ресурсу в цілому. Але за єдиної умови: аналіз має бути якісний і точний, інакше хибні результати можуть привести до зайвих витрат;
- 2) на законодавчому рівні запровадити акт приймання-передачі земельної ділянки, яка перебувала в оренді, для контролю стану ґрунтового покриву, і ресурсного потенціалу землі, перед здачею в оренду і після;
- 3) заборонити використання сільськогосподарської техніки у сільському господарстві, питомий тиск ходових частин на ґрунт якої перевищує нормативи;
- 4) ввести податковий збір для забезпечення раціонального використання і охорони земель, попередження та боротьби з деградацією ґрунту – 0,2% від нормативної грошової оцінки.
- 5) сформувати бази даних та інформаційні системи (від регіонального до національного рівня) з урахуванням сучасних вимог та науково-технічного прогресу, які будуть містити актуальну інформацію про обстеження усіх категорій земель, вміст органічних, неорганічних забруднювачів, окремих фізичних, хімічних і біологічних показників ґрунтового покриву. Варто звернути увагу на показники, які не

вимірювались до цього часу – показники оцінки ерозії та переушцілення ґрунту [4].

б) створити локації для забору даних щодо спостережень за природо-господарським станом ґрунтового покриву.

Підсумовуючи вище викладений матеріал, можна сказати, що для підвищення родючості ґрунтового покриву і досягнення рівня деградації у допустимому діапазоні, необхідно:

- розробити певні пропозиції до законодавчих і нормативно-правових актів щодо раціонального використання та охорони земельних ресурсів,
- адаптувати технології землеробства під сучасні умови для підтримання якісного стану ґрунту,
- проводити контроль якості ґрунтового покриву,
- створити комісію, яка буде контролювати діяльність органів місцевого самоврядування та землекористувачів (землевласників), дотримання і впровадження рекомендованих новітніх ґрунтозахисних технологій.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В.І. Земельне право і законодавство суверенної України : Актуальні проблеми практичної теорії/ м. Київ. 2-ге вид., випр. - К.: Знання, 2007. - 445 с.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. No 2768-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

3. Система заходів щодо охорони земельних ресурсів та їх правове закріплення [Електронний ресурс]. – 2020. – URL: <https://jurisprudence.club/ekologicheskoe-pravo-uchebnik/sistema-zahodiv-schodo-ohoroni-zemelnih-60089.html>

4. Балюк С.А., доктор с.-г. наук, професор, академік НААН Перелік основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів/ м. Харків Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н.Соколовського» 2019. URL: http://www.issar.com.ua/downloads/b_perelik_2019.pdf

5. Балюк С.А., доктор с.-г. наук, професор, академік НААН, Медведєв В.В., академік НААН, доктор біологічних наук, Воротинцева Л.І., Шимель В.В., кандидат сільськогосподарських наук Сучасні проблеми деградації ґрунтів і заходи щодо досягнення нейтрального її рівня [Електронний ресурс] // Вісник аграрної науки. – 2017. – URL: https://agroviznyk.com/pdf/ua_2017_08_01.pdf

Колісник Г.М.

к. е. н.

*Національний університет біоресурсів та природокористування України
м. Київ, Україна*

Піткевич Б.Р.

магістр 2 року навчання

*Національний університет біоресурсів та природокористування України
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Від досконалості процесу регулювання землекористування у реформованих територіальних громадах залежить розвиток громад та сільських територій, адаптація землекористувань до майбутніх викликів та загроз, рівень конкретності різних типів землекористувань та ефективність публічного управління тощо.

Питаннями розвитку теоретико-методичних та прикладних наукових досліджень з управління земельними ресурсами сформували вітчизняні науковці економісти-аграрники, зокрема: В.Г. В'юн [0], М. Лавейкін [0], А.М. Третяк [0] А.Я. Сохнич [0]; В. Горлачук [0], Ю.Г. Гуцуляк [0] працювали над науково-методичними засадами управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки; В.М. Будзяк [0], В. Горлачук, О.М. Гаркуша, В. Г. В'юн [0], досліджували питання управління землекористуванням: економіко-екологічними та управлінськими аспектами; О.В. Лазарева [0], працювала над проблемою інноваційного управління сільськогосподарським землекористування. Дослідження територіально-планувальних аспектів розвитку міських землекористувань Дехтяренко Ю. [0], економіко-географічних аспекти формування вартості територій Палеха Ю.М. [0], що вивчали наукові підходи залежності різних типів землекористувань від вартості територій населених пунктів.

Згідно енциклопедичного словника із державного управління «регулювання» - це спосіб управління зі зворотним зв'язком, що ґрунтується на виявленні відхилення об'єкта від програмної траєкторії і виробленні та здійсненні впливу для повернення об'єкта на задану початкову траєкторію... Реалізується за допомогою правил і обмежень, охоплює контроль, заохочення і планування, а «управління – функція організованих систем, яка забезпечує реалізацію мети і підтримку режиму діяльності, сталість і розвиток певних структурних елементів». Таким чином, державне регулювання є частиною державного управління і може здійснюватися шляхом застосування механізмів, методів, важелів та інструментів впливу на об'єкт регулювання, в даному випадку – землекористування [0]. При цьому, в умовах трансформації системи

управління, яка відбувається під впливом адміністративно-територіальної реформи важливо вдало сформувавши адекватні методи та інструменти регулювання управління землекористуванням, які базуються на поєднанні примусових та стимулюючих, які повинні домінувати.

Для прикладу, при регулюванні ринку земель сільськогосподарського призначення автори [0] виділяють адміністративний, фіскальний та економічний механізми управління. Адміністративний включає дозвільний порядок, заборони або обмеження набуття прав на землю, встановлення вимог до покупців, обмеженість участі певних видів капіталу. До фіскальних входять податки та мита, економічні – участь держави у ринковому середовищі.

До основних механізмів державного управління земельними ресурсами А.М. Третяк та О.С. Дорош відносять правовий, економічний, організаційний та землеустрою. Правовий ідентифікується як нормативно-правове-забезпечення. До основних елементів економічного вони відносять: встановлення диференційних платежів за землю, економічне стимулювання раціонального землеволодіння та землекористування, також застосування економічних санкцій за незадовільне ставлення до землі, зниження родючості земель; економічних захистів від необґрунтованого вилучення сільськогосподарських земель для несільськогосподарських потреб, інвестиційну та кредитно-фінансову політику держави. Складовим організаційного механізму є: адміністративні вказівки, встановлення правил регулювання діяльності землекористувачів, розробка процедур адміністративних дій чи рекомендацій використання та охорони земель; контроль за використанням та охороною земель. Основним механізмом вони називають землеустрій (встановлення площ і меж землекористувачів, якісні характеристики земель, які виступають основою для нарахування земельних платежів, визначення особливих умов та режиму використання земель, сервітути; планування заходів із поліпшення стану земельних ресурсів, захисту їх від ерозії та інших деградаційних процесів) [0].

Розглянувши теоретико-методологічні засади державного регулювання землекористувачів, узагальнення його практики у розвинених державах свідчать що для його здійснення використовують правові, економічні та адміністративно-організаційні методи [0].

Для забезпечення комплексного розвитку землекористувачів суб'єкти здійснення управління земельними ресурсами зобов'язані використовувати комплексний підхід у застосуванні інструментарію механізмів регулювання землекористування. Процес адміністрування землекористувачів повинен розвиватись у системній взаємодії органів публічного управління у вертикальному та горизонтальних напрямках. В результаті чого, можна сформувавши ключові напрями регулювання розвитку землекористувачів у процесі трансформації системи управління та формуванні об'єднаних територіальних громад: встановлення правил

регулювання землекористувань; впровадження необхідних адміністративних процедур; організація якісного державного та самоврядного контролю; необхідність планування використання земель (розробка проектної документації, програм розвитку земельних відносин, охорони земель); забезпечення раціональної організації земель адміністративно-територіальних одиниць із збереженням пріоритетності розвитку необхідних соціально-економічних умов розвитку громад та пріоритетності охорони навколишнього середовища; недопущення необґрунтованого вилучення сільськогосподарських земель для інших потреб; встановлення меж адміністративно-територіальних одиниць; організація та активна участь у процедурі викупу та вилучення земель для суспільних потреб, а також ринку земель сільськогосподарського призначення; ефективне адміністрування земельного банку територіальної громади, а також природно-ресурсного потенціалу; прозорі процедури розпорядження землями державної та комунальної власності; внесення інформації до Національної інфраструктури геопросторових даних, використання ГІС технологій у процесі управління, формування стратегії розвитку орієнтованої на сучасні виклики, в тому числі зміни клімату, пандемії, глобалізацію тощо. А також, економічні методи мають бути спрямовані на: удосконалення системи платежів за землю та використання природних ресурсів; застосування диференційованих податкових платежів; використання інструментарію стимулювання раціонального землекористування; підпорядкування процесу перерозподілу земель ринковим умовам (розвиток інфраструктури, грошова оцінка, справедливе оподаткування); відшкодування втрат с.-г. та л.-г. виробництва; удосконалення інструментарію визначення втрат (збитків) завданих у процесі землекористування та спричинених обмеженнями у використанні земель; інституалізація процесу формування територіальних обмежень у використанні земель, в тому числі агротехнічних та інші.

Список використаних джерел

1. Будзяк В.М. Сільськогосподарське землекористування (економіко-екологічні та управлінські аспекти) / За ред. С.І. Дорогунцова: монографія / В.М. Будзяк. — К.: Оріани, 2006. — 488 с.
2. Горлачук В.В. Науковометодичні засади управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки / В.В. Горлачук // Вісник Львівського державного аграрного університету "Землепорядкування і земельний кадастр". — 2001. — № 4. — С. 167—171.
3. Гуцуляк Ю.Г. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки / Ю.Г. Гуцуляк. — Чернівці: Прут, 2002. — 124 с.
4. Дехтяренко Ю. Стратегія розвитку міста: територіально-планувальний аспект // Управління сучасним містом. — 2001. — № 1—3 (1). — с. 86—99.

5. Економіко-географічні аспекти формування вартості територій наслених пунктів. Наукове видання / Ю.М. Палеха – Київ: Профі, 2006. – 324 с.
6. Енциклопедичний словник із державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін [та ін.] ; за ред. Ю.В. Ковбасюка [та ін.]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
7. Лавейкін М. Управління земельними ресурсами та реєстрація землі в Україні / М. Лавейкін // Вісник Львівського державного аграрного університету "Землепорядкування і земельний кадастр". — 2001. — № 4. — С. 14—19.
8. Лазарева О.В. Методологічні підходи формування механізму інноваційного управління сільськогосподарським землекористуванням / О.В. Лазарева // Економіка. Управління. Інновації. — 2014. — Вип. № 2 (12) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_38
9. Мартин А.Г. Механізми державного регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні/ А.Г. Мартин
10. Наукові і методичні основи управління земельними ресурсами: монографія / За ред. А.Я. Сохнича. — Львів: НВФ "Українські технології", 2007. — 237 с.
11. Омельчак К. Механізми державного регулювання ринку земель: підходи до визначення сутності [Електронний ресурс] / Катерина Омельчак // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_02\(29\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_02(29)/16.pdf).
12. Управління земельними ресурсами: навч. посібник / За ред. А.М. Третяка. — Вінниця: Нова книга, 2006. — 360 с.
13. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / За ред. В.Г. В'юна. — Миколаїв: Видво МФ НаУКМА, 2002. — 316 с.
14. Управління землекористуванням: підручник / В.В. Горлачук, О.М. Гаркуша, В.Г. В'юн та ін.; за ред. В.В. Горлачука. — Миколаїв: Видво "Іліон", 2006. — 376 с.

Третяченко Д.В.

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Землі загального користування відіграють надзвичайно важливу роль у життєдіяльності як громад, так і окремих їх жителів, проте проведенню наукових досліджень щодо їх використання та управління ними надається не достатньо уваги. Які ж землі відносяться до земель загального користування? До таких земель належать ділянки, режим користування якими, чи розміщеними на них об'єктами, є загальнодоступним для громадян. Такі земельні ділянки розташовані як у межах населених пунктів, так і поза їх межами [1].

Земельним кодексом України визначені як землі загального користування, що знаходяться на території населених пунктів, а саме майдани, вулиці, проїзди, шляхи, набережні, пляжі, парки, сквери, бульвари, кладовища, місця знешкодження та утилізації відходів тощо, так і землі, що можуть знаходитись поза межами населених пунктів. До них здебільшого відносяться ділянки зайняті:

- автошляхами, які зв'язують населені пункти,
- об'єктами для обслуговування потреб територіальних громад (йдеться про громадські пасовища, місця збирання, зберігання та утилізації твердих побутових відходів, кладовища тощо),
- об'єктами загальної рекреації (йдеться про приміську зелену зону, пляжі тощо) та інше [2].

Варто зазначити, що більшість цих земель не можуть бути передані в приватну власність, адже це прямо заборонено статтею 83 ЗКУ. Переважно земельні ділянки перебувають у комунальній власності, особливо в межах населених пунктів. У державній власності, здебільшого, перебувають автошляхи національного та міжнародного сполучення [2].

Ці землі входять до складу багатьох категорій земель. Статтею 19 Земельного кодексу визначений виключний перелік категорій земель, а саме: землі сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови, землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі оздоровчого призначення, землі рекреаційного призначення, землі історико-культурного призначення, землі лісового фонду, землі водного фонду, землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення [2].

Виходячи з вищенаведеного стає очевидним, що землі загального користування дійсно не виділені як окрема категорія земель, а фактично

відносяться чи не до кожної з дев'яти категорій. Проте акад. В.І. Андрейцев вказує на те, що землі загального користування населених пунктів фактично не відображені в чинній класифікації категорій земель. Хіба що їх віднесено до «іншого призначення» [3]. Хоча акад. В.І. Андрейцев згадує лише про землі загального користування населених пунктів. Дана проблематика також стосується й земель, що перебувають за межами населених пунктів.

На нашу думку, дане твердження потребує подальшої дискусії. З одного боку, саме по собі поняття земель загального користування є певним об'єднуючим фактором для таких земель, який визначає їх як певне «спільне майно» громадян. По суті дане поняття визначає принаймні частково правовий режим використання цих земель, адже доступ до використання даних земель є у кожного громадянина. Проте чи достатньо цього для виділення таких земель, як окремої категорії?

Проаналізувавши існуючі категорії земель, робимо висновок, що землі загального користування відносяться до наступних категорій: сільськогосподарські землі (громадські сінокоси та пасовища), землі житлової та громадської забудови (громадська забудова), землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення (парки, водні об'єкти, що знаходяться на території об'єктів ПЗФ), землі оздоровчого призначення (санаторії, курорти комунальної форми власності), землі рекреаційного призначення (зелені зони, пляжі, тощо), землі історико-культурного призначення (об'єкти історичної спадщини, що перебувають у комунальній власності), землі лісового фонду (міські та приміські лісопарки та інші зелені зони), землі водного фонду, землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення (вулиці, майдани, сквери, площі).

Відповідно ввівши в законодавство таку категорію земель, як землі загального користування отримаємо ситуацію в якій значну кількість земельних ділянок можна буде за різними ознаками віднести до щонайменше двох різних категорій земель. Така ситуація існує й наразі з землями природно-заповідного фонду, які також часто можуть бути віднесені до земель лісового чи водного фонду, якщо природоохоронна територія включає ліс чи водні об'єкти. Тобто такий прецедент уже наявний.

Висновки. Таким чином, землі загального користування хоч і визначені Земельним кодексом України, проте не є окремою категорією земель відповідно до Кодексу, але входять до складу кожної із наявних дев'яти категорій земель. Необхідність виділення таких земель в окрему категорію потребує подальшої дискусії. Відзначимо, що у разі виділення цих земель в окрему категорію потребуватиме змін і класифікатор видів цільового призначення земель.

Список використаних джерел

1. Дорош О. С., Третяченко Д. В. // Проблемні аспекти реалізації права загального користування землекористування громадян у межах населених пунктів // III Всеукр. наук.-практ. конф. Проблеми та практичні питання щодо виконання робіт із землеустрою. 17 жовтня 2019 р., Херсон: ДАУ. – с. 107-110.

2. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

3. Андрейцев В. І. Суверенній Україні – нову “Земельну Конституцію” (концептуальні підходи до підготовки проекту Кодексу законів України про землю) // Право України. – 1999. – № 9. – с. 60.

Харитоненко Р.А.

к.е.н.

*Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна*

ЩОДО ПРОБЛЕМ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ ТА ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК НА ПУБЛІЧНІЙ КАДАСТРОВІЙ КАРТІ УКРАЇНИ

Сучасні економічні та екологічні зміни постійно потребують пошуку збалансованого комплексу правових норм щодо регульованого використання ресурсів. Земельні ресурси, як основний просторовий базис для розміщення всіх галузей виробництва та господарської діяльності, потребує постійного обґрунтування використання землі. Під постійним обґрунтованим використанням в земельному законодавстві розуміється визначення режимоутворюючих об’єктів та встановлення обмеження у використанні земель. Відповідний перелік обмежень щодо використання земель та земельних ділянок зазначений у додатку 6 Порядку Державного земельного кадастру постанови Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 [1]. Кожний перелік із зазначених категорій земель має свої обмеження у використанні земельних ділянок. Відповідно до статті 111 Земельного кодексу України можуть бути встановлені такі обмеження у використанні земель:

- «умова розпочати і завершити забудову або освоєння земельної ділянки протягом встановлених строків;
- заборона на провадження окремих видів діяльності;
- заборона на зміну цільового призначення земельної ділянки, ландшафту;

- умова здійснити будівництво, ремонт або утримання дороги, ділянки дороги;
- умова додержання природоохоронних вимог або виконання визначених робіт;
- умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку» [2].

Обмеження прав на землю повинні вноситися до відомостей Державного земельного кадастру. Інформація про обмеження, внесені до відомостей Державного земельного кадастру, відображається на інформаційному порталі Публічної кадастрової карти України. Така інформація є необхідною як для землевласників та землекористувачів у використанні їх земельних ділянок, так і для інженерів-землепорядників при розробці документації із землеустрою. Обмеження на Публічній кадастровій карті України подаються в шарі «Кадастр» - «Обмеження у використанні земель» [3].

Більшість інформації про обмеження, об'єкт обмеження, підставу встановлення такого обмеження, що зазначені у додатку 6 постанови Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051, відсутні на інформаційному порталі Публічній кадастровій карті України.

Відповідно сам шар «Обмеження у використанні земель» є узагальнюючим і не розділяє жодне із зазначених обмежень, що передбачені у постанові Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. Також сам шар «Обмеження у використанні земель» є неактивним і не відображає інформації про обмеження.

Частково інформацію про окремі види обмежень відображено в інших шарах на інформаційному порталі Публічної кадастрової карти (Рис. 1).

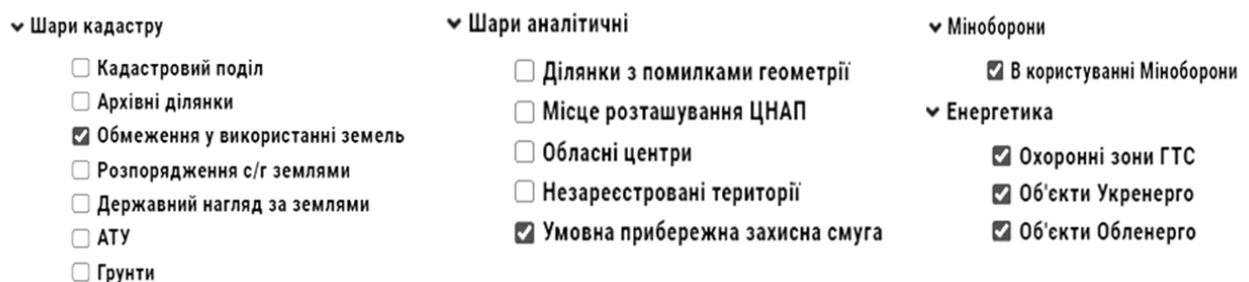

Рис. 1. Шари обмежень щодо використання земельних ділянок, які відображені на інформаційному порталі - Публічній кадастровій карті України

Сформовано за даними [4].

В аналітичному шарі присутня інформація у вигляді візуального відображення обмеження 05.02 «прибережна захисна смуга вздовж річок, навколо водойм та на островах» [3,4]. Дане обмеження, яке відображене синім кольором на інформаційному порталі Публічної кадастрової карти, є

умовним, що в значній мірі потребує уточнення щодо ширини обмеження, врахування крутизни схилів та інших факторів при встановленні меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.

В шарі «Міноборони» - «в користуванні Міноборони» відображено візуальну інформацію знаходження земель, що віднесені до Міністерства оборони України [3,4]. Даний шар не є безпосереднім обмеженням «Зона особливого режиму використання земель». Проте даним шаром, який відображений червоною похилою штриховкою на Публічній кадастровій карті, можливо припустити наявність обмеження, що відноситься до зони з особливим режимом використання земель.

В шарі «Енергетика» присутні шари – «охоронні зони ГТС», «об'єкти Укренерго», «об'єкти Обленерго». Відповідно шар «охоронні зони ГТС» відображає обмеження 01.05 Охоронна зона навколо (уздовж) об'єкта енергетичної системи. В даному шарі «Енергетика» частково присутня інформація про ширину охоронної зони навколо (уздовж) енергетичної системи. Додатковою інформацією є кількість напруги в «кВ», що дозволяє перевірити ширину охоронної зони навколо (уздовж) енергетичної системи відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил охорони електричних мереж» від 04.03.1997 р. № 209 [5] (Рис.2).

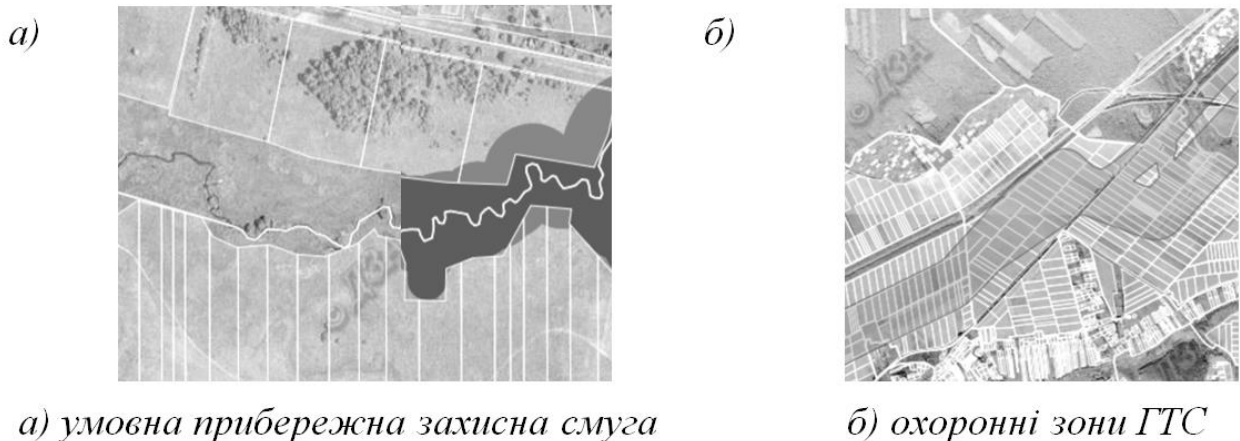

Рис. 2. Обмеження, які відображені на інформаційному порталі Публічної кадастрової карти України щодо використання земельних ділянок.

Сформовано за даними [4].

Висновки. Проаналізувавши наявність відображених обмежень щодо використання земель та земельних ділянок на інформаційному порталі Державного земельного кадастру – Публічній кадастровій карті, було виявлено ряд проблем і неточностей. До основних проблем варто віднести відсутність всіх обмежень, що передбачені додатком 6 постанови Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. Обмеження, які відображені на Публічній кадастровій карті, мають недостатню наповненість інформації про об'єкт обмеження, знаходяться в різних інформативних

шарах та мають більш умовне, візуальне відображення, що потребує їх уточнення.

Відображення інформації про обмеження щодо використання земель та земельних ділянок на єдиному інформаційному порталі ДЗК повинно стати одним із пріоритетних завдань, яке може допомогти у розв'язанні таких проблем:

- надасть роз'яснення для землевласників та землекористувачів у використанні їх земельних ділянок, враховуючи наявні обмеження;
- надасть розробникам документації із землеустрою інформацію щодо єдиної бази наявних обмежень земель та земельних ділянок;
- надасть органам виконавчої влади та місцевого самоврядування інформацію про обмеження на землях, якими вони розпоряджаються;
- зменшить в цілому маніпулювання інформацією щодо обмежень у використанні земель та земельних ділянок.

Дана тема потребує подальшого наукового дослідження та практичних пропозицій щодо удосконалення інформаційного порталу Публічної кадастрової карти України, враховуючи зміни норм екологічного та земельного законодавства за останні роки та введення обов'язкової державної реєстрації обмежень і обтяжень прав на земельні ділянки.

Список використаних джерел

1. Перелік обмежень щодо використання земель та земельних ділянок. Додаток 6 до порядку ведення Державного земельного кадастру. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 редакція від 11.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Земельний кодекс України №2768-III станом на 07.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Шари Публічної кадастрової карти. URL: <http://wikimap.dzk.gov.ua/>
4. Публічна кадастрова карта України. Інформаційний портал оприлюднених відомостей Державного земельного кадастру. URL: <https://map.land.gov.ua/>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил охорони електричних мереж» від 04.03.1997 р. № 209, редакція від 05.04.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-97-%D0%BF#Text>

Штогрин Г.С.

к.е.н.

Державна установа

«Інститут економіки природокористування та сталого розвитку

Національної академії наук України»

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ ТА ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ

Щороку все більше людство потерпає від забруднення ґрунтів, адже воно викликає ланцюгову реакцію: позначається на ґрунтовому біорізноманітті, знижує запаси органічної речовини ґрунту і їх фільтруючу здатність. До найбільш поширених забруднювачів ґрунту належать важкі метали, стійкі органічні забруднювачі і нові забруднювачі, такі як фармацевтичні препарати та засоби особистої гігієни [1].

Забруднення ґрунту є руйнівним для навколишнього середовища і спричиняє негативні наслідки для всіх форм життя, які з ним стикаються. Нестійкі методи ведення сільського господарства, скорочують запаси органічної речовини ґрунту.

Крім впливу на навколишнє середовище, забруднення ґрунтів пов'язане з високими економічними витратами, зумовленими зниженням врожайності і якості сільськогосподарських культур. Запобігання забрудненню ґрунтів має бути одним із пріоритетних завдань у всьому світі. Більшість забруднюючих речовин є результатом діяльності людини, тому ми несемо пряму відповідальність за те, щоб змінити ситуацію, забезпечивши скорочення масштабів забруднення та безпечне майбутнє нашої планети

Забруднення землі — одна з п'яти найбільших екологічних проблем України. Стан вітчизняних ґрунтів стає вже не аграрним питанням, а проблемою екологічної безпеки. В Україні — близько 8% світового запасу чорнозему. Але все це дуже вичерпний ресурс. І що буде з ґрунтами, а значить і з нами, в найближчі роки — теж залежить від нас [2].

До основних проблем, пов'язаних з деградацією земель в Україні відносяться:

Надмірна розораність ґрунтів. В Україні господарським використанням зайнято 92% території. Рівень розораності становить понад 54%, в той час як в розвинених країнах Європи — не перевищує 35%. Фактична лісистість території України становить 16%, що недостатньо для забезпечення екологічної рівноваги (середній показник європейських країн — 25-30%). Особливо розорані землі — на Півдні і в центральній Україні — під 90%. Але проблема навіть не у розораності, а проблема у правильному використанні та відновленні родючості ґрунту, для того, щоб не відбувалося зниження вмісту гумусу. Наприклад, в цілинних

чорноземах в верхньому горизонті знаходиться близько 10% гумусу. А в наших чорноземних ґрунтах, середній вміст гумусу становить 3,7-4%. Окрім цього, нераціональне використання ґрунтів призводить до колосальних викидів CO₂ в повітря — навіть більшим, ніж від промисловості. Наслідки часто не видно неозброєним оком. Але екологи вже говорять про зміщення ґрунтових зон. Степ стрімко розширюється.

Деградація чорнозему колосальними темпами. Ми вичавлюємо зі своїх ґрунтів все, що тільки можемо. Навіщо дотримуватися правила сівозміни, якщо можна з року в рік вирощувати найприбутковіші культури — соняшник, кукурудзу, сою. Виснажені ґрунти легко піддаються ерозії — їх просто відносить вітром. За оцінками екологів, за останні 100 років ми втратили третину гумусу. А темпи його відтворення — 10 см за 2 тисячоліття.

Хімічне забруднення ґрунтів. У гонитві за врожаєм, земля щедро поливається пестицидами. Причому особливість українських ґрунтів — їх високобуферність, що означає терпимість. Вони багато в себе вбирають, а потім сотнями років будуть віддавати це в продукцію. Не варто забувати і про проблему важких металів в ґрунті — перш за все, навколо промислових міст, на узбіччях доріг і в зонах екологічних катастроф. В Україні досі немає належного обліку отруень хімічними засобами для рослин — пестицидами. В 95% вони потрапляють в організм людини саме через продукти харчування. В Україні використовуються іноді пестициди ті, які заборонені в Європі.

Державна політика щодо земель має бути реалізована шляхом науково обґрунтованого перерозподілу земель з формуванням раціональної системи землеволодіння і землекористування, з усуненням недоліків у розташуванні земель, створенням екологічно сталих ландшафтів та агросистем, інформаційного забезпечення правового, економічного, еколого-економічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на всіх рівнях господарювання.

Список використаних джерел

1. Балюк С.А. Ґрунтові ресурси України: стан і заходи їх поліпшення / С.А. Балюк // Вісник аграрної науки. — 2010. — № 6. — С.6–7.
2. Бомба М.Я. Проблеми родючості ґрунтів: стан і перспективи відновлення у ХХІ столітті / М.Я. Бомба // Сільський господар. — 2001. — № 9–10. — С.20–23.
3. Педак І.С. Еколого-економічний механізм раціонального використання земельних ресурсів / І.С. Педак // Держава та регіони Серія: Державне управління. — 2016. — № 1 (53). — С. 112—115.
4. Стріла Г.П. Еколого-технологічні питання відтворення родючості ґрунтів та оптимізація землекористування на регіональному рівні / Г.П. Стріла // Вісник Державної аграрної академії, 2011. — № 1. — С.166–168.
5. Третяк А.М. Земельні ресурси України та їх використання / А.М. Третяк, Д.І. Бамбідра. — К.: ТОВ "ЦЗРУ", 2003. — 143 с.

СЕКЦІЯ 2.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Ібатуллін Ш.І.

д.е.н., проф., акад. НААН

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

Дорош А.Й.

PhD з економіки

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

Аврамчук Б.О.

к.е.н.

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Територія України характеризується високим рівнем освоєння, що призводить до значного впливу антропогенних процесів на навколишнє природне середовище. Також це має значний вплив на земельні ресурси, як складу навколишнього природного середовища. Понад 3/4 земель України перебувають в активному використанні її жителів, зокрема це забудовані та сільськогосподарські землі. Середній рівень розорюваності земель в Україні складає 54%, а в регіональному розрізі сягає понад 70%. Значне техногенне ураження екосфери та агроладшафтів викликано насамперед недотриманням екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь. Це спричиняє прискорену деградацію земельних ресурсів, що в свою чергу є значною загрозою продовольчої безпеки держави. Проте погіршення ситуації спостерігається не лише в сільськогосподарському землекористуванні [1].

Відсутність дієвої системи нормативно-правових актів, що безпосередньо б регулювали науково-обґрунтоване з економічної та екологічної точок зору, використання земель вважаємо вагомою причиною проблеми неналежної охорони та нераціонального використання земель. Отже, пропонуємо розробити (загально)державну цільову програму використання та охорони земель. Її завданням вбачаємо формування основних напрямів використання й охорони земель України та забезпечення сталий розвиток землекористування в Україні на визначену

перспективу. Проте необхідно розпочати з концепції раціонального використання та охорони земель, яка згідно із чинним законодавством мала би передувати розробці цільової програми [2].

Огляд переліку та змісту чинних нормативно-правових актів земельного законодавства свідчать про відсутність документу державного планування щодо використання й охорони земель, норми якого б регулювали комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання проблеми забезпечення раціонального використання та охорони земель. [3].

Розробка даної концепції в сучасних умовах розвитку цифрової економіки та суспільства України має на меті реалізацію «державної політики України щодо забезпечення сталого розвитку землекористування, екологічно безпечних умов проживання населення і господарської діяльності, захисту земель від виснаження, деградації та забруднення, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття в умовах ринкового середовища та необхідності в адаптації та пом'якшення наслідків зміни клімату» [3]. Важливим фактором зростання пріоритетності моніторингу земель і земельних відносин, що втілюється засобами автоматизованих інформаційно-аналітичних систем та дистанційного зондування Землі є стрімка інтеграція цифровізації в державну політику. Відповідно дуже важливими характеристиками автоматизованого інформаційного забезпечення процесів щодо використання та охорони земель стають: оперативність, об'єктивність та цілеспрямованість [1].

На нашу думку концепція повинна визначати зміст державної цільової програми використання та охорони земель за рахунок встановлення нею принципів та підходів щодо розробки програми. Важливо зазначити, що програма має формуватися на принципах, що задекларовані конференціями Організації Об'єднаних Націй в Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку у 1992 році, з питань сталого розвитку у 2012 році, Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці (2002 р.), Законів України «Про охорону земель», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [4], «Про державні цільові програми», інших нормативно-правових актів України. Також у процесі формування програми важливо дотримуватися принципів цілісності, достовірності, актуальності, науковості, об'єктивності, екологічності, еколого-ландшафтного та системного підходу, інноваційності, відкритості, законодавчого забезпечення та інших принципів.

У процесі розробки концепції варто передбачити використання наступних підходів, як методологічну основу формування

загальнодержавної цільової програми раціонального використання та охорони земель:

- «врахування всіх аспектів біосферозахисного природокористування, тобто такого використання самовідновлювальних ресурсів біосфери, яке забезпечує її відтворення, функціональну рівновагу та еволюцію як базу соціально-економічного розвитку суспільства» [3];

- «обґрунтування не окремих несистемних дій щодо охорони навколишнього природного середовища у межах декларативної боротьби з окремими деградаційними процесами, а врахування всіх складових цих процесів і явищ на землях усіх категорій та форм власності» [3];

- «уникнення як економічного, так і екологічного «екстремізму»» [5];

- порівняльний аналіз можливих заходів щодо вирішення проблемних питань оптимальним варіантом.

Також необхідне створення в системі «центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, наукового центру із стандартизації й нормування щодо використання та охорони земель» [4].

Висновки. Концепція раціонального використання та охорони земель у сучасних умовах динамічної цифрової економіки має стати важливим базисом формування відповідної державної цільової програми, яка визначатиме заходи економічного, екологічного та соціального характеру в сфері використання та охорони земель. Розроблена на базі такої концепції програма буде здатною запропонувати рішення для наступних нагальних проблем, а саме: нераціонального використання, деградації, виснаження та забруднення земельних ресурсів, забезпечивши державну підтримку, координацію діяльності органів влади та місцевого самоврядування, забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв.

Список використаних джерел

1. Дорош Й.М., Ібатуллин Ш.І., Барвінський А.В., Тарнопольський А.В., Сакаль О.В. Концепція використання та охорони земель у сучасних умовах суспільного розвитку України. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2021. – №3. – с. 4-13. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.03.01>

2. Про державні цільові програми [Електронний ресурс] : Закон України 18 березня 2004 року № 1621-IV ; редакція від 24.10.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

3. Дорош Й.М. Законодавче забезпечення регулювання в галузі використання та охорони земель / Дорош Й.М. [та ін.] // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2021. – № 2. – С. 14–25. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.02.02>

4. Дорош Й.М., Ібатуллін Ш.І., Тарнопольський Є.А. Кравченко О.М. Використання ідеології інфраструктури геопросторових даних для створення системи обліку та управління земельно-майновими комплексами підприємств та територіальних громад, в тому числі ОТГ // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2020. – № 4. – С. 49–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2020.04.06>

5. Ібатуллін Ш.І., Дорош О.С., Тарнопольський А.В. Основні вимоги до розробки програмного забезпечення автоматизованої системи моніторингу земель // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2020. – № 2–3. – С. 119–126. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.12>

Іщенко Н.Ф.

PhD з економіки

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

Скавка В. М.

студент I курсу магістратури

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Питання раціонального, ефективного використання та охорони земель автомобільного транспорту є складовою проблеми екологічної безпеки, гарантування якої сьогодні є пріоритетним завданням і обов'язком держави.

Варто зазначити, що в результаті діяльності людини, площі земель, особливо сільськогосподарського призначення, скорочуються і виводяться з господарського використання за рахунок потреб нового будівництва житла, лінійних об'єктів транспортної інфраструктури, процесів урбанізації, збільшення кількості населення.

Функціонування автомобільного транспорту негативно впливає на довкілля, зокрема на прилеглі території – землі сільськогосподарського призначення (орні землі, багаторічні насадження, сіножаті, кормові угіддя, перелоги), у результаті забруднення яких важкими металами суттєво погіршується їх якість і знижується продуктивність. Отже, землевласники і землекористувачі несуть втрати і збитки, які повинні їм відшкодуватися, що передбачено чинним земельним законодавством.

Так, відповідно до статті 156 Земельного кодексу України власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок:

а) вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для потреб не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом;

б) тимчасового використання сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для інших цілей;

в) установлення обмежень щодо використання земельних угідь;

г) погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників;

д) приведення сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан;

е) недодержання доходів за період тимчасового невикористання земельної ділянки [1].

Збитки, які спричиняються функціонуванням автомобільного транспорту, можна віднести до названих, що визначені статтею 156 Земельного кодексу України. Тобто ці збитки можуть спричинятися як при будівництві доріг і об'єктів дорожнього господарства, так і при функціонуванні автомобільного транспорту.

Слід зауважити, що така єдина державна інформаційна система, як Державний земельний кадастр, системи даних про облік кількості та якості земель, розташованих у межах кордону України, їх цільове призначення, обмеження у використанні, а також їх оцінка та розподіл земель між власниками і землекористувачами практично не ведеться. Якщо облік кількості земель здійснюється не належним чином, то облік якості земель з 1995 року взагалі не проводиться.

Отже, держава не володіє реальною інформацією щодо якості земельних угідь в межах її кордону, що обумовлює необхідність у матеріалах, які б характеризували можливості вирішення, визначення і відшкодування збитків, спричинених будівництвом та функціонуванням автомобільного транспорту.

Необхідно зауважити, що для визначення впливу важких металів на якість різних ґрунтів існує багато методичних підходів, узагальнивши які, можна стверджувати про найбільшу поглинальну здатність чорноземів [2].

Для найбільш прийнятого практичного застосування рекомендуються нормативи, які враховують гранулометричність і кислотність ґрунтового покриву (табл. 1).

Але більшість учених вважають, що об'єктивну оцінку забруднення ґрунтів можна здійснити за вмістом рухливих форм з'єднань елементів, що обумовлено буферністю до токсичного впливу забруднювачів і переведення їх у важкорозчинні й малодопустимі рослинами форми. Найбільш високий набір хімічних форм мають важкі за гранулометричним складом, багаті на органічну речовину карбонатні ґрунти [2, 3].

Таблиця 1

Орієнтовно придатні концентрації (ОПК) важких металів і миш'яку в ґрунтах (ГН 2.17.020-94 доповнення № 1 до переліку ГПК і ОПК №6229-91)*

Група ґрунтів	Кількість елементів, мг/кг повітряно-сухого ґрунту					
	<i>Ni</i>	<i>Cu</i>	<i>Zn</i>	<i>As</i>	<i>Cd</i>	<i>Pb</i>
Піщані та супіщані	20,0	33,0	55,0	2,0	0,5	32,0
Кислі (суглинні й глинисті), $PH_{kci} < 5,5$	40,0	66,0	110,0	5,0	1,0	65,0
Близькі до нейтральних (суглинні та глинисті), $PH_{kci} > 5,5$	80,0	132,0	220,0	10,0	2,0	130,0

*Джерело: за даними [3, 2].

Використовуючи наведені дані, можна стверджувати, що для різних ґрунтів критичні (кризові) рівні валового вмісту важких металів є різними. Наприклад, у чорноземах урожай зернових знижувався при вмісті свинцю в ґрунті 500, а дерново-підзолистих ґрунтах – 50 мг/кг [2].

Таким чином, при оцінці забруднення важкими металами необхідно виходити з таких основоположних підходів (критеріїв):

- різні метали мають різний поріг токсичності для рослин;
- сільськогосподарські культури характеризуються різною чутливістю до забруднення ґрунту важкими металами і суттєво відрізняються за величиною порога їх токсичності навіть у межах однієї групи рослин [3].

Комплекс науково-методичних підходів до оцінки негативного впливу будівництва об'єктів, функціонування автомобільного транспорту та відшкодування втрат і збитків, спричинених цією галуззю, пропонується сформувати у вигляді економічного механізму.

Аналіз наукових досліджень стосовно поняття механізму різних авторів свідчить про відсутність єдиного трактування, оскільки воно залежить від умов постановки проблеми. Тому при дослідженні формування землекористування автомобільного транспорту використовуємо поняття, яке міститься у великому тлумачному словнику української мови, а саме – сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [4].

Таким чином, у нашому випадку під еколого-економічним механізмом визначення та відшкодування втрат і збитків щодо погіршення якості ґрунтового покриву, спричинених функціонуванням автомобільного транспорту та дорожнього господарства, слід розглядати систему заходів, спрямованих на забезпечення оптимального формування і розвитку землекористування в досліджуваній сфері, захисту населення та навколишнього природного середовища від негативного впливу лінійних об'єктів транспортної інфраструктури шляхом узгодження економічних і

соціальних інтересів землевласників та власників лінійних об'єктів транспортної інфраструктури на відповідних територіальних одиницях.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 20.04.2018).

2. Шапоренко О.І. Управління станом і використання сільськогосподарських земель у регіоні. Донецьк: Норд Прес, Дон ДУУ. 2004. 503 с.

3. Новаковська І.О., Іщенко Н.Ф., Стецюк М.П. Еколого-економічні засади землекористування автомобільного транспорту та дорожнього господарства. Монографія. К.: НАУ, 2020. с. 232.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Перун, 2001. 1426 с.

Малашевський М.А.

к.т.н., доц.

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

Малашевська О.А.

к.е.н.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

МЕТОДИКА КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ МАСИВІВ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСЛІДКІВ ЗАЛІСНЕННЯ

Консолідація земель займає важливе місце при досягненні сталого розвитку регіонів [1, 2]. Для країн Східної Європи консолідація земель трансформується від цілей сільського господарства до формування природоохоронних, інфраструктурних об'єктів, в сучасних умовах України має перспективи застосування для цілей просторової оптимізації землекористування різного призначення [3].

Розглядається проведення консолідації земель в умовах часткового природного заліснення масивів сільськогосподарських земель. Мова йде про оптимізацію використання земель, на яких, зважаючи на те, що вони межують із лісами або залісненими ділянками є закинутими або тривалий час не використовувалися, відбулося заліснення. Такі процеси є однією із важливих проблем, які негативно впливають на ефективність сільськогосподарської діяльності [4], спричиняють додаткові витрати для

приведення земельних ділянок у стан, придатний для сільськогосподарської діяльності. Для землекористувачів, які зазнали природного заліснення, підіймається питання оцінки продуктивності лісових насаджень [5], доцільності зміни виду використання таких земель, включення їх до земель лісового фонду [6]. Лісова консолідація направлена на вирішення проблеми фрагментації приватних лісів [7-9], лісова консолідація із залученням молодих лісів не розглядається.

Запропоновано залучити механізми обміну земель [10]. Робоча гіпотеза полягає в тому, що шляхом перерозподілу земель при консолідації земель можливо вирішити комплексно наступні питання: 1) оптимізації розмірів та розміщення земельних ділянок сільськогосподарського призначення, 2) збереження заліснених земельних ділянок та включення їх до земель лісового фонду.

До проекту пропонується залучити землі резерву, крім того, як основне рішення пропонується залучити землі «не витребуваних паїв» та «відмерлої спадщини».

Випадки природного заліснення досить поширені для України. За експертними даними в Україні є від 300 до 500 тисяч гектарів молодих лісів [11].

Дослідження проводилося на території регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський», проект консолідації земель реалізовано на території площею 6908450 м², яка розміщена у межах господарської зони, на північному сході.

Проектна територія складається із 415 земельних ділянок, сформованих у процесі приватизації колективного сільськогосподарського підприємства. Десять земельних ділянок є землями запасу – землями, які при приватизації були залишені у державній власності. Решта земельних ділянок середньою площею від 4371 м² до 19777 м² передавалися у приватну власність. На даний час ці земельні ділянки покриті молодим лісом, переважно соснами, не обробляються.

Вирішити проблему природного заліснення сільськогосподарських земель можливо декількома принциповими способами (рис. 1).

Проект консолідації земель реалізовано на прикладі двох масивів у Чернігівській області. Основними результатами є покращення конфігурації та розміщення земельних ділянок сільськогосподарського призначення, оптимізація розміщення польових доріг та зменшення їх протяжності на 2 410 м. До лісового фонду включено заліснені сільськогосподарські землі загальною площею 2 470 222 м².

Рис. 1. Принципові підходи до вирішення проблеми природного заліснення сільськогосподарських земель

Список використаних джерел

1. Giovarelli R., Bledsoe D. Land Reform in Eastern Europe - Western CIS, Transcaucuses, Balkans, and EU Accession Countries. URL: <http://www.fao.org/3/a-ad878e.pdf>. (дата звернення: 01.10.2001).
2. Vitikainen, A. An Overview of Land Consolidation in Europe. Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research. 2014. № 1(1). P. 25-44.
3. Malashevskiy M., Palamar A., Malanchuk M., Bugaienko O. The possibilities of sustainable land use formation in Ukraine. Geodesy and Cartography. 2020. № 46 (2). P. 83–88.
4. Gniadek J., Pijanowski J.M., Śmigielski M. Impact of the forest succession on efficiency of the arable land production. Journal of Water and Land Development. 2017. No. 34. P. 131–138.
5. Liepins K., Lazdiņš A., Lazdina D., Daugaviete M., Mieziņa O. (2008). Naturally afforested agricultural lands in Latvia - Assessment of available timber resources and potential productivity: Conference Proceedings of 7th International Conference on Environmental Engineering, ICEE 2008.
6. Cukor J., Vacek Z., Linda R., Sharma R., Vacek S. Afforested farmland vs. forestland: Effects of bark stripping by *Cervus elaphus* and climate on production potential and structure of *Picea abies* forests. PLOS ONE. 2019. Vol. 14. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0221082>.
7. Kies U., Peter, A. Forest land consolidation of community forests in North Rhine-Westphalia. Readjustment of property as a solution for land

fragmentation and inactive small-scale private forest owners in Germany. SIMWOOD (2013-2017). Sustainable innovation and mobilisation of wood resources in Europe. 2017. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.34389.99047>.

8. Kolis K. Jointly Owned Forests and Forest Land Consolidation – Increasing the Stand Size in Fragmented Areas. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research (NJSR)*. 2016. № 11 (1). P. 7-17.

9. Kurttila M., Uuttera J., Mykrä S., Kurki S., Pukkala T. Decreasing the fragmentation of old forests in landscapes involving multiple ownership in Finland: economic, social and ecological consequences. *Forest Ecology and Management*. 2002. № 166. P. 69-84.

10. Malashevskiy M., Palamar A., Malanchuk M., Bugaienko O., Tarnopolsky E. The Opportunities for use the peer land exchange during land management in Ukraine. *Geodesy and Cartography*. 2018. № 42 (4). P. 129–133.

11. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Самосійні ліси можуть збільшити лісистість України на 300 000 га. URL:<https://mepr.gov.ua/news/37489.html> (дата звернення: 02.06.2021).

Новаковська І.О.

д.е.н., доц., чл.-кор. НААН

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Бова Д.В.

студент 1 курсу магістратури

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

У зв'язку з зростанням потреб населення у продовольстві дотримання принципу пріоритету сільськогосподарського землекористування і надалі вважатиметься найголовнішою умовою при перерозподілі земельного фонду. Одним з найважливіших об'єктів біосфери, як відомо, є ґрунтовий покрив. Спільно з рослинним покривом він становить ґрунтово-біологічну екосистему. Саме вона забезпечує потреби людини в продовольстві і сировині біологічного походження. Пристосування територій для різних виробничих потреб (створення антропогенних ландшафтів) обумовлює зменшення стабільності і погіршення здатності даної екосистеми до саморегуляції. У зв'язку з вказаним, використання і відтворення ґрунтової

родючості повинні бути єдиним безперервним процесом, а використання і охорона земель розглядатися як ланки комплексної системи охорони і поліпшення навколишнього середовища в цілому.

Формування стабільних, з високими саморегулюючими властивостями екосистем, які характеризуються оптимальними співвідношеннями лісів, лісонасаджень, ріллі, луків, пасовищ, боліт, урбанізованих територій, керованим водним режимом і ґрунтовою родючістю є одним з основних завдань формування ландшафтів з метою створення сталих систем землекористування.[1]

Як відомо, ефективне та екологічнобезпечне використання земельно-ресурсного потенціалу країни та його охорона в сучасних умовах є надзвичайно актуальною проблемою національної безпеки. Сучасний передкризовий стан охорони земельних угідь обумовлений надмірною розораністю території, недосконалістю систем землеробства, ігноруванням екологічних і агрономічних норм землекористування, відсутністю належної системи управління процесами родючості ґрунтів.

Протягом тривалого часу залишається від'ємним баланс поживних речовин (NPR) у землеробстві. Рівень лісистості території є недостатнім для формування екологічно сталих агроландшафтів. Стабілізація землекористування потребує відновлення порушеного діяльністю людини оптимального співвідношення між природними комплексами – площами лісу, луків, води і посівів. Вважається, що саме ліси та захисні лісонасадження, луки, пасовища, водноболотні угіддя та водні об'єкти, тобто стабілізуючі агроландшафти угіддя, повинні за своєю сумарною площею дорівнювати площі посівів. В країнах Європейського Союзу, наприклад, лісистість території становить 31%, а розораність 28-32%, в той час як у нас аналогічні показники складають відповідно 17,6 і 53,9%.

В сучасних умовах єдиним виходом із цього становища може бути проведення консервації деградованих, малопродуктивних і забруднених орних земель, інших сільськогосподарських угідь. Це дозволить значно скоротити розмір компенсаційних виплат за переведення сільгоспугідь у лісові землі, а також у менш інтенсивні угіддя (сіножаті, пасовища). З іншої сторони вкрай важливо поновити виконання протиерозійного комплексу робіт і їх фінансування за кошти державного та місцевих бюджетів, як це було у дореформений період.

За даними ґрунтових обстежень і коригування їх матеріалів, консервації потребують 5,1 млн га ріллі, з них 54,3 % змитих і деградованих, 11,5% перезволожених і заболочених, 9% - солонцюватих. [2] Нами розглянуто три моделі оптимізації співвідношення земельних угідь. (табл. 1)

Пропозиції щодо скорочення на 10 млн га площі орних земель країни з наближенням лісистості території до рівня Європейських країн, які пропонувалися раніше багатьма авторами, ми вважаємо неприйнятними.

**Прогноз площ екологічно стабілізуючих
ландшафти угідь за моделями I-III**

Види угідь	Площа на 1.1.2016 р.		Прогнозна площа угідь, тис. га					
	Всього, тис. га	В % до території	Модель I		Модель II		Модель III	
			Всього	В % до території держави	Всього	В % до території держави	Всього	В % до території держави
Орні землі	32541	53,9	29629	49,1	29268	48,5	27400	45,4
Природні кормові угіддя:								
сіножаті	2406	4,0	3876	6,4	3735	6,2	3800	6,3
пасовища	5434	9,0	6101	10,1	6100	10,1	6440	10,7
Ліси та захисні лісонасадження	10633	17,6	11704	19,4	11075	18,4	13300	22,0
Відкриті заболочені землі	982	5,6	935	5,6	935	5,6	935	5,6
Води	2426		2419		2420		2420	

Модель I об'єднує показники проекту Національної програми охорони земель на 1996-2010 рр. Модель II – об'єднує дані проекту Загальнодержавної програми використання і охорони земель на 2015 рік. Модель III – базується на матеріалах ґрунтових обстежень і їх коригування за станом на 2015 рік. [3]

Відповідно до моделі III прогноз співвідношення земельних угідь розраховано нами за показниками деградації ґрунтів (деградовані, малопродуктивні, техногенно забруднені), які пропонуються для консервації. Площу ріллі, зокрема, передбачено скоротити на 5,1 млн га. Площу лісів і захисних лісонасаджень намічено збільшити на 2,7 млн га (рівень лісистості стане 22%), а природних кормових угідь – на 2,4 млн га. За цією моделлю площа екологічно стабілізуючих ландшафти угідь (26,9 млн га) майже дорівнюватиме площі орних земель (27,4 млн га) – Рис. 1. Отже, цю модель можна розглядати як найбільш обґрунтовану для затвердження Кабінетом Міністрів України нормативів оптимального співвідношення земельних угідь.

У зв'язку з тим, що у процесі проведення земельної реформи кардинально змінено організацію території, утворено аграрні структури ринкового типу, порушено сівозміни, втрачено частину протиерозійних рубежів, які було створено за рахунок земляних валів і лісонасаджень, є нагальна потреба у відновленні контурно-меліоративної системи організації території. В умовах схилового землеробства ця система землекористування не має альтернативи.

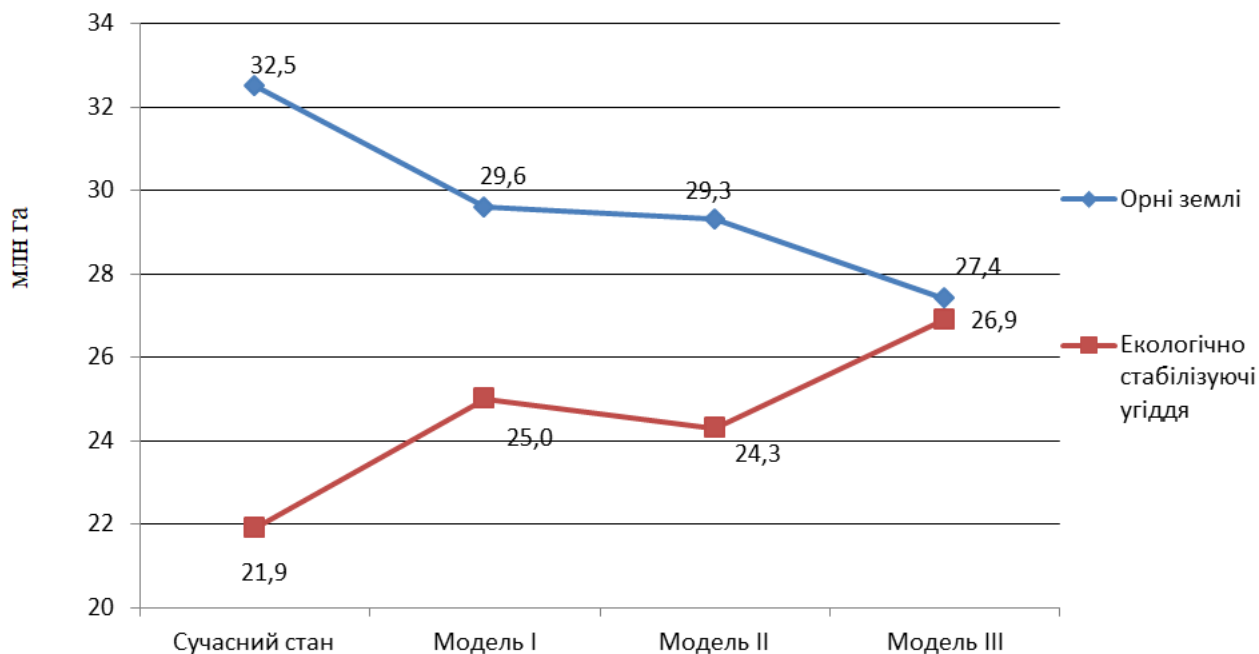

Рис. 1 Прогнозна площа ріллі та екологічно стабілізуючих угідь за моделями

Список використаних джерел

1. Iryna Novakovska, Volodimir Bulgakov, Semjons Ivanov, Imars Dukulis. Formation of sustainable land-use systems in erosion dangerous landscapes. 17 International Scientific Conference «Engineering for rural development», Volume 17, May 23-25, 2018/ Latvia University of Life Sciences and Technologies Faculty of Engineering, p. 378 - 386

2. Новаковський Л.Я., Канаш О.П., Леонець В.О. Консервація деградованих і малопродуктивних орних земель України/ // Вісн. аграр. науки. – 2000. – №11. – с. 54-59

3. Новаковська І.О. Оптимізація системи землекористування/ Економіст. – 2018. – № 3.– С. 27-32

Сакаль О. В.

д.е.н., с.н.с.

Інститут землекористування НААН

м. Київ, Україна

Скольський І. М.

к.с.-г.н., с.н.с.

Національний лісотехнічний університет

м. Львів, Україна

ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНІЦІАТИВИ «МАСШТАБНЕ ЗАЛІСЕННЯ УКРАЇНИ»

З 2021 року Указом Президента України № 228/2021 започатковано реалізацію екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України», а також передбачено, зокрема, вжиття заходів ідентифікації самозалісених і придатних для створення лісів земельних ділянок державної та комунальної форм власності з метою їх подальшого використання для досягнення оптимальної лісистості України. Це також дало поштовх до активнішого пошуку шляхів правового врегулювання питання виведення з господарського використання та відтворення потенціалу малопродуктивних і деградованих земель через призму збільшення рівня лісистості країни. Загалом, можна виділити кілька аспектів формування сталого землекористування, пов'язаних із лісовим господарством (рис. 1): право власності на земельні ділянки і право користування лісами (насамперед, постійного); встановлення статусу самозалісених ділянок і критерії вибору їх оптимального використання у подальшому з точки зору максимізації суспільного добробуту й мінімізації індивідуальних витрат.

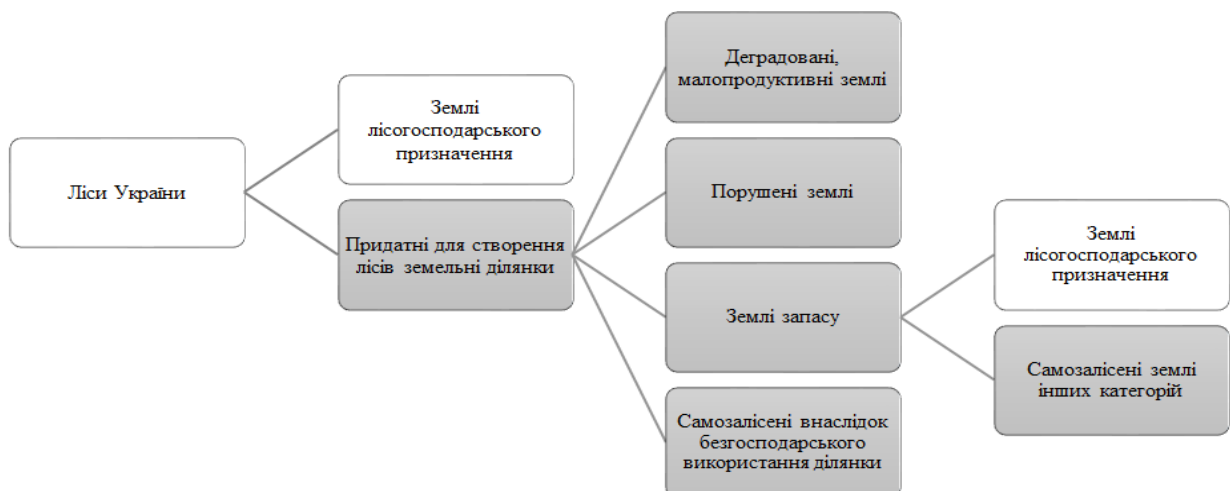

Рис. 1 – Можливі зміни у землекористуванні у рамках реалізації екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України»

Деталізуємо окремі перспективи змін у землекористуванні в рамках реалізації зазначеної ініціативи.

За даними [1], в Україні понад 500 тис. га деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель підлягають консервації, 143 тис. га порушених земель потребують рекультивації, 294 тис. га малопродуктивних угідь – поліпшення. У залісенні таких земель відкритими залишаються переважно процедурні питання консервації, насамперед, щодо земельних ділянок, на які не оформлено право власності або користування.

Як відзначено в дослідженні [2], в Україні існує значна кількість необлікованих лісів на сільськогосподарських землях і землях запасу. У структурі таких необлікованих лісів виділяють дві категорії: ліси на закинутих сільськогосподарських землях, які утворилися природним шляхом (на рис. 1 – це самозалісені внаслідок безгосподарського використання ділянки), та ліси на землях, які були надані лісгоспам під залісення (на таких ділянках було створено культури, але не оформлено правовстановлюючі документи, ділянки не відображені на картографічних документах у матеріалах лісовпорядкування). Переважна частина необлікованих лісів належить до земель державної і комунальної власності. Наукове обґрунтування критеріїв вибору їх оптимального використання – зберегти насадження і встановити лісгосподарське призначення земель, або обрати інше цільове призначення – потребує додаткових досліджень. При цьому збереження деревостану природного походження, яке не потребувало витрат на створення і догляд, відповідає цілям екологічної ініціативи «Масштабне залісення України».

Особливий соціо-еколого-економічний інтерес і значні публічні дискусії обумовлює питання розпорядження самозалісеними землями запасу. Зважаючи на активне реформування місцевого самоврядування та децентралізацію влади, зокрема, у частині реалізації заходів щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин [3], рішення щодо розпорядження самозалісеними землями запасу за умови встановлення або збереження їх лісгосподарського призначення обумовлюється такими факторами:

- 1) передача таких ділянок у власність територіальних громад. Це більшою мірою відповідає ідеології реформ у сфері земельних відносин, однак, є високий ризик неефективного господарювання через значні витрати на ведення лісового господарства (через ефект масштабу) та зобов'язання щодо створення спеціалізованих лісгосподарських підрозділів відповідно до чинного лісового законодавства. Так, ведення лісового господарства має здійснюватися на основі матеріалів лісовпорядкування (проекту організації лісового господарства терміном на 10 років), повинен забезпечуватися первинний облік лісів, а також звітність про стан лісів і використання лісових ресурсів;

2) передача таких ділянок у державну власність і постійне користування спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам, що вважаємо на сьогодні більш дієвим рішенням, порівняно з попередньою альтернативою, яке забезпечує ефективність ведення лісового господарства і сталого землекористування у цілому.

Список використаних джерел

1. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин та національної інфраструктури геопросторових даних в Україні на період до 2030 року» / Держгеокадастр. URL: <https://land.gov.ua/old/info/proekt-rozporiadzhennia-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-skhvalennia-kontseptsii-derzhavnoi-tsilovoi-prohramy-rozvytku-zemelnykh-vidnosyn-ta-natsionalnoi-infrastruktury-heoprostorovykh-danykh-v-uk/>

2. Необліковані ліси України : аналітична записка / Екологія. Право. Людина, 2020. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Samostijni_lisy.pdf.

3. Деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин : постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2020 р. № 1113. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-zahodi-shchodo-priskorennya-reform-u-sferi-zemelnih-vidnosin-i161120-1113>

Скрипник Л.Р.

PhD (економіка)

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Дьячкіна Т.Р.

студентка ІМ курсу

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ЗОН ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Рівень міст характерний поєднанням інтересів різних суб'єктів щодо цілей, методів та механізмів соціально-економічного розвитку на досить обмеженій території. Концентруючи значний людський, виробничий, інноваційний та інвестиційний потенціал, міста стають все менш комфортними для проживання населення. Найбільш гострими екологічними проблемами міст є неналежний стан житлово-комунального господарства, в тому числі водопостачання та водовідведення, забруднення

повітря, поводження з твердими побутовими відходами, недостатні площі зелених зон.[3]

Захисту підлягають всі зелені зони та насадження, що знаходяться на території міст та інших населених пунктів незалежно від форм власності на земельні ділянки, на яких ці насадження розташовані.

Рис. 1 Категорії зелених зон [3]

Здійснювати заходи щодо збереження зелених насаджень мають як пересічні громадяни, так і представники органів влади, а також юридичні особи. Незаконні дії чи бездіяльність, що можуть призвести до пошкодження чи знищення зелених насаджень, повинні чітко контролюватися відповідними уповноваженими структурами.

Власники та користувачі земельних ділянок, на яких знаходяться зелені насадження, зобов'язані здійснювати контроль за їх станом, забезпечувати задовільний стан та відновлення зелених насаджень.

Слід зазначити, що господарська та інша діяльність повинні здійснюватися відповідно затверджених генеральних планів розвитку міст та інших населених пунктів, які розробляються і реалізуються з урахуванням вимог захисту зелених насаджень, а містобудівна діяльність у населених пунктах проводиться з дотриманням вимог охорони довкілля.[Н А К А З 10.04.2006 N 105]

Наразі значний зріст кількості автомобілів спричинює високий рівень забруднення атмосферного повітря. Саме тому у містах України необхідно збільшити кількість зелених насаджень і привести показники до такої загальноєвропейської норми як: 25 м² площі зелених зон на одного мешканця міста. Що стосується сільських населених пунктів, то там автомобілів набагато менше, тому ця норма може бути знижена до площі 20 м² [5] .

Розвиток зелених зон здійснюється у відповідності до Генеральної схеми озеленення міст та інших населених пунктів. Відповідно до внесених змін до Генерального плану розрахунок нормативної забезпеченості зеленими насадженнями загального користування виконаний у відповідності до ДБН 360 – 92 п.5.4. Площа озелених територій, з урахуванням зелених насаджень житлових районів, приймається з розрахунку 21,85м² на 1 людину. Потреба у зелених насадженнях загального користування на етап 15-20 років становитиме 1670,0га, необхідне додаткове розміщення 1053,0 га. Для прикладу на території міста Запоріжжя розташовано 13 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) загальною площею 1436,6 гектарів, з них 1 – загальнодержавного значення (1383га – загально геологічний заказник «Дніпровські пороги») і 12 місцевого значення (53,6га – пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і заказник) [2].

За рахунок бюджетів міст та інших населених пунктів в зелених зонах загального, обмеженого та спеціального користування виявляються та встановлюються особливо цінні ділянки зелених насаджень та вікові дерева, які оголошуються об'єктами природно-заповідного фонду України.

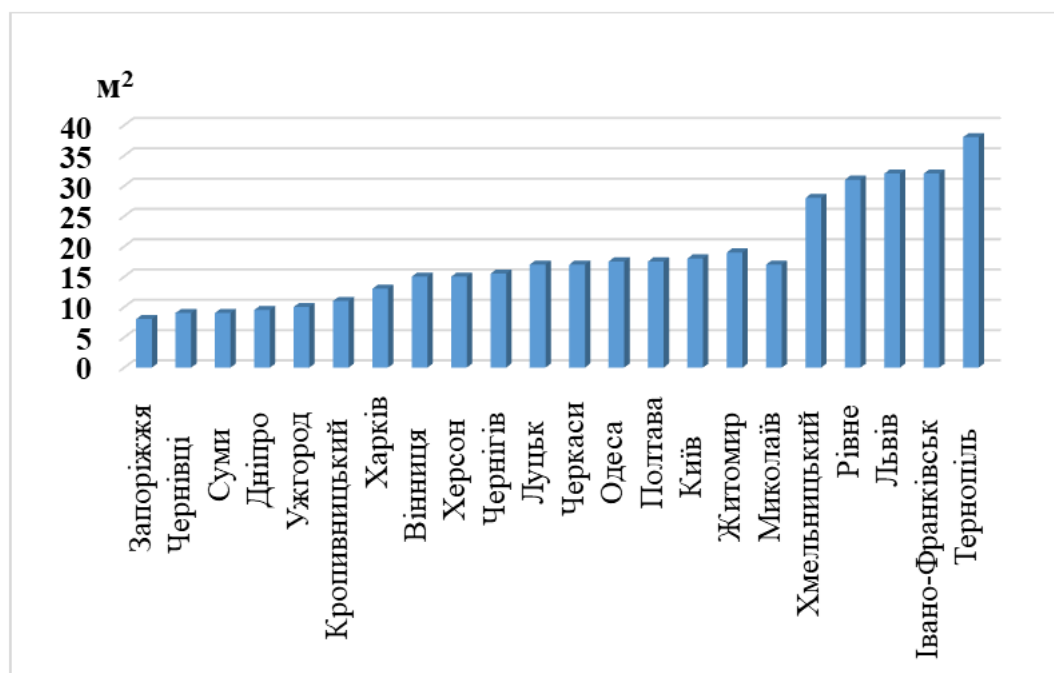

Рис. 2 Площа озеленення міст України на одного мешканця, м² [8]

На територіях загального користування, які зайняті зеленими насадженнями, забороняється будівництво будівель та споруд, окрім об'єктів цивільної оборони, вентиляційних шахт метрополітену, господарських об'єктів, пов'язаних із доглядом за територією, спортивних та дитячих майданчиків, а також зміна цільового призначення відповідних земель – «Проект закону України №1290 від 27.12.2007».

З метою забезпечення прав громадян на надання достовірної інформації щодо стану навколишнього середовища та ефективного управління зеленими насадженнями здійснюється їх облік. Це дозволяє, зрозуміти, скільки коштують дерева, які є під загрозою знищення, зокрема мати інформацію для прийняття рішень, аналізувати вигоди й витрати та робити прогнози щодо зелених зон міста

Замість знищених чи пошкоджених насаджень проводиться компенсаційне озеленення. Компенсаційне озеленення – відновлення зелених насаджень на заміну знищених або пошкоджених. Компенсаційне озеленення здійснюється у випадках пошкодження чи видалення зелених насаджень на об'єктах благоустрою зеленого господарства державної та комунальної форм власності.

Застосовуються дві форми компенсаційного озеленення – натуральна і грошова. Компенсаційне озеленення в натуральній формі здійснюється в найближчий сезон, сприятливий для висаджування дерев і кущів. У випадку видалення зелених насаджень компенсаційне озеленення здійснюється переважно на тому ж самому місці, де вони були знесені. При цьому як кількість одиниць рослин, так і площа відновлених зелених насаджень не зменшується.

Грошова компенсація (відновна вартість за видалення зелених насаджень) передбачається у разі будівництва об'єкта архітектури, на підставі документів, визначених частиною 1 статті 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Відновна вартість зелених насаджень, що належать до комунальної власності, сплачується до місцевого бюджету. За останні два роки за відновну вартість зелених насаджень до міського бюджету надійшли кошти в сумі 44583, 16 грн. [2]

Громадяни та юридичні особи мають права та обов'язки щодо захисту зелених насаджень. Збитки, які завдано пошкодженням чи знищенням зелених насаджень підлягають відшкодуванню.

Діяльність із захисту зелених насаджень економічно стимулюється.

За порушення вимог із захисту зелених насаджень наступає адміністративна відповідальність.

Державне управління зеленими насадженнями та державний контроль в містах та інших населених пунктах здійснюють місцеві органи державної виконавчої влади, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну житлову політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та інші спеціально уповноважені на те органи та громадськість.

На сьогодні основною проблемою знищення зелених зон в містах є відсутність Генеральних планів. Понад половина українських міст не має генерального плану. За новим, уже чинним, законодавством він є обов'язковим. Генеральні плани життєво необхідні, без них містам загрожує хаотична забудова і буде знищуватись цілісність навколишнього природного середовища [7].

Список використаних джерел

1. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 № 3038-VI р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>. (дата звернення: 10.2021).
2. Про зелені насадження міст та інших населених пунктів: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH71400A> (дата звернення: 20.10.2021).
3. Загальна характеристика та основні положення проекту Закону: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH1JX68B?an=17> (дата звернення: 19.10.2021)
4. Земельний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 25 жовтня 2001 № 2768-III р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>. (дата звернення: 10.2021).
5. Актуальні проблеми сталого розвитку: веб-сайт. URL: https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf (дата звернення: 19.10.2021)
6. Пілотний проєкт обліку міських зелених насаджень веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3238024-u-kievi-predstavili-sucasnu-sistemu-obliku-miskih-zelenih-nasadzen.html> (дата звернення: 20.10.2021).
7. Особливості формування генеральних планів: веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24252686.html> (дата звернення: 20.10.2021)
8. В. П. Очеретний Т. Е. Потапова Д. М. Кузьміна В. М. Сологор. Сучасна тенденція скорочення площі зелених насаджень в світі. Науково-технічний журнал «Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві». № 2. 2017. с.с. 69-76.

Скрипник Л.Р.
PhD (економіка)

Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

Бондаренко А.К.

Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Тому при розгляді еколого-економічної системи, яка є предметом багатьох досліджень, потрібно її характеризувати як одну позицію, яка впливає з іншої. Так, вітчизняний вчений І. М. Грабинський зазначає, що «...якими б не були підходи до характеристики економічних систем та функцій, усі б вони залишалися мертвою теорією без економічної системи. Жодне із видів матеріальних благ не може бути створене інакше як із сировини, вилученої із навколишнього природного середовища. Якщо ширше поглянути на цю проблему, то можна сказати, що економічна система виникла, розвивається та функціонує в екологічній системі». Автор справедливо зазначає, що взаємозалежність цих понять як однієї системи та їх спільний аналіз є запорукою ефективного функціонування національної економіки [2].

У сучасній науково-технічній літературі немає конкретного визначеного поняття еколого-економічної системи. Але, дослідивши наукові праці вчених-економістів, можна зробити висновок, що еколого-економічна система – це сукупність взаємопов'язаних елементів екологічного характеру, зокрема різноманітні види природних ресурсів, які є базовими для створення та існування вже взаємозалежних елементів економічного характеру, зокрема господарські, виробничі об'єкти, що функціонують як єдине ціле.

Функціонування еколого-економічної системи є результатом постійного обміну матеріальних благ, енергії та інформації, що відбувається у процесі виробничих відносин всіх продуктивних сил.

Щоб визначити основні принципи формування та господарювання еколого-економічної системи, потрібно чітко визначити умови, які привели до її виникнення.

Мінімальна шкода для об'єктів навколишнього природного середовища має забезпечуватися таким поняттям, як гранично допустимий рівень шкідливих речовин та їх концентрацій, які є результатом безпосередньої господарської діяльності та які не впливали б на закономірний хід розвитку та функціонування природних біогеоценозів. Також у цьому контексті доцільно розглядати таке поняття, як гранично

допустиме екологічне навантаження на ті чи інші елементи екосистеми, яке виражається у певних нормованих кількостях відходів підприємства та визначають основні завдання раціонального природокористування [4].

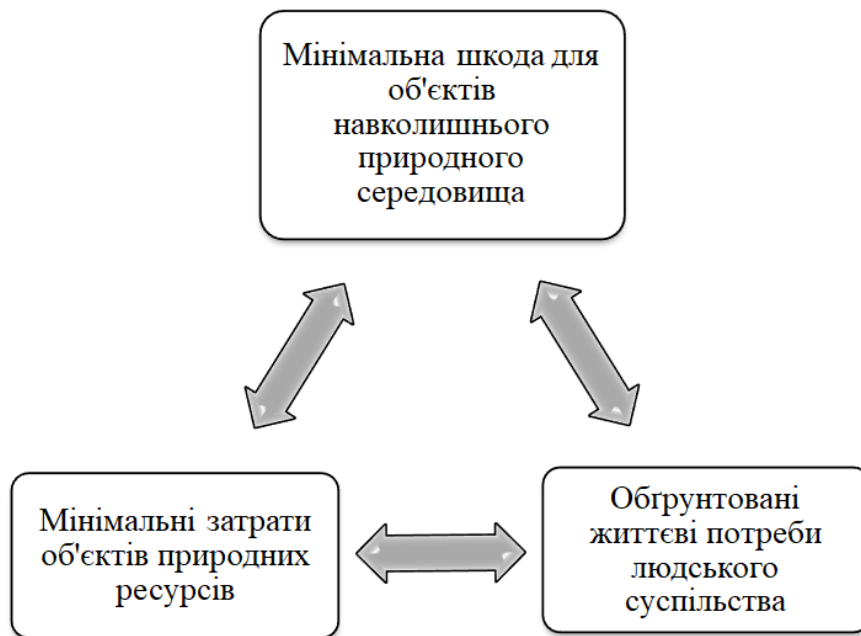

Рис. 1. Умови формування еколого-економічної системи [5]

Звісно, для досягнення максимального економічного ефекту господарської діяльності та отримання готової продукції потрібно використовувати якомога менше природних ресурсів. Це надзвичайно важливо, оскільки більшість природних ресурсів, а до таких належать земельні, є невідновлювальними, а якщо й відновлюються, то дуже повільно і впродовж тривалого часу.

За ситуації вичерпності природних ресурсів та дедалі більшої інтенсивності їх використання життєві потреби людства мають бути обґрунтованими, оскільки може статися так, що якогось дня зможе дихати без респіратора та вільно пересуватися.

Еколого-економічне господарювання передусім передбачає контроль суспільства за його розвитком та рівнем споживання природних ресурсів. Екологічне навантаження на екосистеми внаслідок антропогенної діяльності не повинно перевищувати рівень нормованого гранично допустимого науково-обґрунтованого рівня в умовах динамічної природної рівноваги.

Отже, основним принципом еколого-економічного господарювання є раціональне природокористування, визначене збалансованою взаємодією суспільно-економічних відносин з усіма природними біогеоценозами.

Цей принцип характеризується співвідношенням затрат на виробництво продукції до величини втрат (збитків) у результаті забруднення навколишнього природного середовища.

Еколого-економічне функціонування в певній сфері господарювання, яка безпосередньо впливає на природне середовище, включає певні послідовні етапи, результатом яких має бути виготовлення продукції чи надання послуг, а також визначення економічної ефективності, продуктивності, отримання прибутку, підрахунок затрат та екологічних збитків.

Так основні положення Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [1] регламентують правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Тобто, для досягнення максимального позитивного впливу на довкілля потрібно ще на початковому етапі виробничих відносин розробити безпосередній алгоритм еколого-економічних методів управління управлінням раціональним природокористуванням.

Під час здійснення господарської діяльності доцільно проводити еколого-економічну оцінку планової діяльності, яка визначається положеннями ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [1]. Відповідно до цієї статті розрізняють першу та другу категорію видів планової діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля. У ході виконання основних завдань дисертаційного дослідження щодо землекористування авіаційного транспорту актуальними будуть відомості як першої категорії видів планової діяльності, яка включає будівництво аеропортів і аеродромів з основною злітно-посадковою смугою завдовжки 2100 метрів і більше, так і другої категорії, яка включає інші види діяльності щодо постійно діючих трас і треків для перегонів, тестових полігонів для моторизованих транспортних засобів, а також майданчиків для тестування (випробування) двигунів, турбін або реакторів площею 0,5 га і більше.

Здійснення еколого-економічної оцінки обмежень землекористування авіаційного транспорту є першочерговим завданням для сучасної України, яка прагне зміцнення міжнародних економічних відносин та розширення меж повітряного простору в рамках розвитку співпраці з ЄС.

На сьогодні немає чітко впорядкованих, доступних для використання методичних рекомендацій щодо еколого-економічної оцінки земель в контексті обмежень землекористування. Тому потрібно аналізувати й досліджувати цю проблему задля створення єдиного загальноприйнятого підходу до вирішення конкретного економічного завдання [3].

Зрозуміло, що обов'язково потрібно проводити еколого-економічну оцінку майбутніх проектів задля зменшення ризиків екологічної нестабільності території та уникнення негативних економічних наслідків,

спричинених значно нижчим, порівняно з прогнозованим, рівнем ефективності.

Список використаних джерел

1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 18 грудня 2017 р. № 2059-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>. (дата звернення: 10.2021).
2. Грабинський І.М. Сучасні економічні системи: навч. посібник. Львів: Інтереко, 1997. 176 с.
3. Дорош Й. М., Дорош О. С. Формування обмежень та обтяжень у землекористуванні: навч. посіб. Херсон: Вид-во Грінь Д. С., 2017. 649 с. ISBN 978-966-930-231-1
4. Еколого-економічні аспекти раціонального природокористування (2018): веб-сайт. URL: http://lubbook.org/book_572_glava_4_Lek%D1%81%D1%96ja_4_Ekologo-ekonom%D1%96ch.html (дата звернення: 10.2021).
5. Новаковська І.О. Економіка землекористування: навч. посіб. Київ: Аграр. наука, 2018. 400 с.

Чиж О.М.

магістр 1 року навчання 2 група

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м.Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ МІСТ НА ОСНОВІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ

Інвентаризація земель населених пунктів – один із методів отримання інформації для ведення державного земельного кадастру. Внаслідок сучасних економічних змін в нашій країні, значних змін організаційно-правових, організаційно-територіальних формах землекористування та формах власності на землю, виникає необхідність подальшого розвитку ефективних форм і методів управління землекористуванням, регулювання земельних відносин з урахуванням допущених помилок з метою вирішення існуючих проблем. У цьому контексті актуальним є проведення інвентаризації землекористування.

Метою інвентаризації земель є періодична перевірка фактичної наявності, стану та умов використання земель і відображення наявних змін на планово-картографічних матеріалах. На основі отриманих інвентаризаційних матеріалів відбувається багатоплановий процес перерозподілу земель, включаючи передачу земель у приватну і

колективну власність, надання у користування підприємствам, установам і закладам, а також, юридичним і фізичним особам.

Землекористування має стійкі межі, склад, співвідношення угідь і відрізняється відповідною ціллю використання землі. Земельний фонд країни включає категорії земель, які мають різне цільове призначення[2]. При організації раціонального використання землі необхідно дотримуватися принципу зональності, тобто враховувати природні, а також економічні умови зони, району, господарства.

Формування раціонального землекористування міст є важливим елементом в інвентаризації земель. Державна інвентаризація земель проводиться шляхом формування земельних ділянок незалежно від форми власності, визначення їх угідь та у разі потреби віднесення таких земельних ділянок до певних категорій для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру.

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про землеустрій» [4], інвентаризація проводиться для встановлення меж земельної ділянки (без закріплення на місцевості), її розмірів, правового статусу, виявлення невикористовуваних, нераціонально використовуваних та використовуваних не за цільовим призначенням земельних ділянок [3].

Результати інвентаризації дають можливість ведення електронного обліку земельних ресурсів, введення результатів інвентаризації в геоінформаційну систему, пошук нових, не наданих у власність територій – для інвестицій або впорядкування територій; аналіз збору земельного податку і орендної плати за землю; формування земельних ділянок комунальної власності. На жаль, в Україні сьогодні відсутній системний підхід до реформування земельних відносин у запроваджених процесах децентралізації владних повноважень під час розбудови міст та збільшення площі сіл та селищ, законотворчий процес у цій сфері відрізняється незбалансованістю.

Крім того, не завжди процес інвентаризації земель буває швидким, а саме тому сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування.[1]Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів.

Висновок. Отже, формування раціонального землекористування міст на основі інвентаризації земель є довгим процесом, проте вкрай важливим. Незбалансоване співвідношення між земельними угіддями, порушення науково обґрунтованих принципів землекористування, незаконна забудова, незадовільний стан забезпечення землеустрою та недостатність фінансових ресурсів погіршили процеси екології, внаслідок чого нерівномірно використовуються земельні ресурси України.

Список використаних джерел

1. Вайда В. Економічний механізм регулювання раціонального землекористування. *Розвиток аграрного бізнесу в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук. – практ. конф. за участю іноз. студ.* Тернопіль: Астон, 2016. С. 41–42.

2. Земельні ресурси України та їхній стан. URL: http://pidruchniki.com/19240701/ekologiya/zemelni_resursiukrayinistan.

3. Новаковська І. О. Економіка землекористування: навч. посіб. Київ: Аграр. наука, 2018. 400 с.

4. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

СЕКЦІЯ 3. **ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ**

Дорош О.С.

д.е.н., проф.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Дорош Б.Й.

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Застулка І.-О. Ю.

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД

Створення інклюзивних інституцій є важливою стратегічною ціллю законопроекту «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року», що пояснюється утвердженням принципів інституційної інклюзивності на рівні держави, а їх комплексна реалізація сприятиме піднесенню економіки України. Положення законопроекту спрямовані на дотримання інклюзивності у розвитку сільських територій, зокрема у «сприяттні сталому розвитку агропромислового комплексу», «подолання бідності» тощо [6].

Інклюзія – «...це насамперед шляхи комунікації: як ми шукаємо канали спілкування, щоб залучити якомога більше людей до взаємодії», «...це спосіб життя...», «...це про повагу до людської гідності, бо вона є джерелом прав людини», «...це система заходів, спрямована на залучення та попередження вилучення» [5].

Нині інклюзивність стала новим глобальним стратегічним пріоритетом міжнародних інституцій, позаяк концепцією інклюзивного розвитку визначено, що кожний суб'єкт економіки унікальний, цінний для суспільства та здатен задовольнити свої потреби. Відомий економіст Р. Хаусман «інклюзивність» оцінює як індикатор людської цивілізації та прогресу і вважає, що стратегія інклюзивного зростання здатна підняти рівень життя людини [7].

У цьому контексті наявність ефективно діючих інститутів у відповідній країні набуває важливого значення. Американський неоінституціоналіст Д. Аджемоглу та гарвардський політолог Дж.

Робінсон обґрунтували, що у будь-якому суспільстві діючі інститути (політичні та економічні) можуть бути як *інклюзивними* (стимулювати економічне зростання), так і *екстрактивними* (стримуючими економічний розвиток) [1]. *Інклюзивні* економічні інститути сприяють: - залученню якомога більшої частини членів суспільства впливати на економічні відносини для отримання доходу; - захисту прав усіх суб'єктів господарської діяльності на праві приватної власності. Успішність цих інститутів цілком пов'язана з функціонуванням інклюзивних політичних інститутів, призначення яких – ставати на заваді регулюванню економікою в інтересах окремої групи людей. Якщо йдеться про *екстрактивні* інститути, то їх діяльність спрямована на отримання доходів доволі обмеженої групи людей шляхом вилучення максимального доходу з основної частини жителів країни.

То ж цілком зрозуміло, що в аграрному секторі економіки мають привалювати інклюзивні політичні та економічні інститути спрямовані на економічне зростання, які сприятимуть розвитку особистих селянських, фермерських господарств, товарних сільськогосподарських підприємств в частині правового врегулювання та інституціонального забезпечення на протипагу екстрактивним інститутам.

В наукових колах існує думка, що «...інституційний аспект проблем розвитку сільських територій полягає в недоліку адекватних форм управління в сільській місцевості...», що «...часто поєднується з пасивністю сільських жителів, відсутністю ініціативи на локальному рівні, недостатністю досвіду в роботі різних форм організації самостійної діяльності...» [2, с. 32]. Тому враховуючи перспективи розвитку землеволодіння та землекористування пропонуються цільові орієнтири планування їх розвитку на сільських територіях, а саме: інституційні зміни та економічне зростання. Якщо інституційні зміни «...передбачають формування законодавчо-нормативної бази та реформування організаційних структур...», то економічне зростання «...сталий розвиток землекористування певної території» [3, с. 22].

Отже, значущим інституційним фактором інклюзивного розвитку громад є державне регулювання з визначеними цілями, принципами, напрямками та пріоритетами, які базуються на загальнонаціональній стратегії. До процесу інклюзивного розвитку мають залучатися усі сектори економіки, усі регіони та території. Ефективність інклюзивного розвитку у регіонах країни цілком залежить від ведення інституційної, зовнішньоекономічної, фінансової, інвестиційної, природоохоронної та соціальної регіональних політик у взаємній ув'язці, що сприяє пропорційному розвитку економіки в регіонах (громадах). Стійкість інклюзивного розвитку економіки регіонів (громад) має забезпечуватись активною взаємодією новосформованих інститутів. В умовах децентралізації влади інститут об'єднаних територіальних громад є тією

інституціональною одиницею, що лише формується в країні. З позицій інклюзивного розвитку цей інститут має керуватись одним із фундаментальних принципів демократичного суспільства - забезпечення всебічної співучасті громадян у процесах життєдіяльності громад, управління ними, вибором ефективніших механізмів для зростання доходів і їх розподілу, сприяння ефективнішому вирішенню проблем для підвищення рівня життя людей в регіонах (громадах). То ж подальший розвиток громад потребує інфраструктурної розбудови при поєднанні інвестиційної та інноваційної діяльності для впровадження кращих технологій у господарську діяльність.

Становлення системи інститутів є визначальним завданням інституційного розвитку для забезпечення взаємозв'язку між розвитком громади та суб'єктів, які функціонують на території спільноти. Зважаючи на те, що базовою цінністю для суб'єкта є його збереження й забезпечення системного розвитку та відновлення, то в економічному вимірі ця цінність здатна реалізувати себе в рамках визначеного інституційного середовища. На думку Дж. Макліна ключовою ознакою громадянського суспільства є «відчуття належності до громади» [4].

У цій відповідності саме інституційні інновації спроможні через формування власних механізмів скоригувати чинні інституційні практики, які централізовано нав'язувалися регіону (громаді) й не давали змогу ефективно реалізувати ресурсний потенціал на локальному рівні. Тому мають створюватися «товари локальної колективної конкуренції», пропозиція яких має регулюватися засобами локального інституційного середовища місцевою владою [8].

Щоб стати рушійною силою локального розвитку, громада має досягнути такого рівня інституціалізації, який забезпечуватиме цілісність локальної ідентичності та територія громади стане привабливою для залучення ресурсів.

Таким чином реформа децентралізації влади в Україні має відбуватись у рамках розвитку інклюзивної економіки, яка забезпечує синергію спільного процвітання регіонів (громад), держави. Сутність інклюзивної економіки пояснюється: 1) потребою залученості людей в економічні процеси (доступ до ринку праці, споживачів і бізнесових структур); 2) отриманням доступу для людей із низькими статками до суспільних благ, інфраструктури, освіти тощо; 3) економічне піднесення вимірюється не лише агрегованими показниками економічного росту, але й враховує показники доходу на особу; 4) впевненістю людини, спільноти, органів влади у майбутньому (вкладення інвестицій) та прогнозованістю результатів власних економічних рішень (стабільне фінансове становище); 5) системним накопиченням капіталу у різних формах для забезпечення добробуту майбутніх поколінь. Звідси формування стратегій розвитку регіонів (громад) має передбачати передусім довгострокові витрати та

вигоди від використання наявних активів, а не лише короткострокові прибутки від них.

Висновки. Отже, значущим інституційним фактором інклюзивного розвитку громад є державне регулювання з визначеними цілями, принципами, напрямками та пріоритетами, які базуються на загальнонаціональній стратегії. А становлення системи інститутів є визначальним завданням інституційного розвитку для забезпечення взаємозв'язку між розвитком територіальної громади в цілому та суб'єктів, які функціонують та розвиваються в межах її території. Зважаючи на те, що основною цінністю для суб'єкта є його збереження й системний розвиток, то в економічному вимірі її можливо реалізувати в рамках певного інституційного середовища.

Список використаних джерел

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають. Київ: Наш Формат, 2016. 440 с., с. 76.
2. Дорош О.С. Екологічнобезпечний економічний розвиток сільських територій і територіальний землеустрій // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 7. – С. 30 – 33.
3. Дорош О.С. Організаційно-інституціональне забезпечення територіального планування землекористування сільських територій / О.С. Дорош // Економіст. – 2015. – № 8. – С. 22-25.
4. Маклін Дж. Громадянське суспільство: свобода у новому тисячолітті / Дж. Маклін // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід / за ред. А. Карася. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 1999.
5. Марія Ясеновська. Що таке інклюзія і навіщо вона потрібна кожному. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zmina.info/columns/shho-take-inklyuziya/>
6. Проект Закону «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». № 9015 від 07.08.2018. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЖН6УF00А?an=332>
7. Хаусман Р. Економіка потребує інклюзивного зростання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/>
8. Building Competitive Regions: Strategies and Governance.- OECD Publishing, 2005.- с.68.

Кушнірук Т.М.

к. с.-г.н., доц.

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Ясінецька І.А.

д.е.н., проф.

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Додурич В.В.

асистент

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

МЕТОДОЛОГІЯ ЗАСАД РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ НОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Кардинальні зміни земельних відносин, які склались за період здійснення земельної реформи в незалежній Україні і нові соціально-економічні і природоохоронні проблеми визначили новий характер і зміст землеустрою. У період земельної реформи в Україні (1990-1999 рр.) перед землеустроєм поставили нові завдання, які були орієнтовані на здійснення земельної політики держави і кардинальну зміну земельних відносин. Тому були запропоновані нові завдання землеустрою [1].

Інституціональне забезпечення землеустрою на місцевому рівні – це сукупність суспільних інтересів, елементів, дій та інституцій, направлених на розбудову земельних відносин та системи земельного устрою, які забезпечують гармонійне функціонування землекористування на місцевому та інших ієрархічних рівнях розвитку економіки відповідних територій. Саме ці постулати націлені на формування належної інфраструктури інституціонального забезпечення землеустрою на місцевому рівні як такої, що активізує ефективність її використання з позицій бюджетної доходності та вирішення проблем соціуму. Сутність ефективного інституціонального забезпечення землеустрою на місцевому рівні реалізується в системі критеріїв та показників.[2]

Понятійний базис інституціонального забезпечення землеустрою та землевпорядкування на місцевому рівні включає: систему соціально-економічних і екологічних заходів та організаційних, правових і інженерно-технічних дій, що спрямовані на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території територіальних громад, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил а також територіально-

функціональному улаштуванні використання земель створеної просторової структури; місцеві програми розвитку землекористування; землепорядне та містобудівне планування; формування земельного устрою та здійснення землепорядкування; інфраструктурне забезпечення землеустрою. Останнє включає сукупність суспільних відносин, елементів, дій, направлених на розбудову земельних відносин та земельного устрою, які забезпечують гармонійне функціонування землекористування на місцевому рівні розвитку економіки територій рад та базуються на належному інституційному підґрунті.[3]

Чинне законодавство передбачає можливість планування раціонального використання земель та їх охорони на основі містобудівної та землепорядної документації. Це обумовлює необхідність взаємопов'язаної і інформаційної узгодженої розробки схем територіального містобудівного планування зі схемами і проектами землеустрою на місцевому рівні. При цьому є необхідність розмежувати об'єкти територіального землепорядного планування і землеустрою. Це пов'язано з тим, що містобудівні регламенти охоплюють в основному дві категорії земель – населених пунктів, промисловості, транспорту, зв'язку та іншого призначення, не враховуючи особливості земель сільськогосподарського призначення, де теж розміщуються об'єкти капітального будівництва.

Модель містобудівного та землепорядного планування (проектування) в системі управління земельними ресурсами для цілей територіального планування розвитку землекористування сільських територій яка включає у системі містобудівного планування розвитку територій: схеми планування території адміністративного сільського району; генеральний план населеного пункту; план зонування території; детальний план території; будівельний паспорт забудови земельної ділянки. У системі землепорядного планування розвитку землекористування: схеми землеустрою обґрунтування використання та охорони земель адміністративного сільського району та цільові програми використання і охорони земель адміністративного сільського району; проекти землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населених пунктів та цільові програми використання і охорони земель населених пунктів; план земельно-господарського устрою населеного пункту; проект землеустрою щодо впорядкування території населеного пункту; проекти землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб; кадастровий план земельної ділянки; проекти землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств; проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв).[4]

Відповідно у системі містобудівного планування розвитку територій: генеральний план поселення; генеральний план міського

округу; правила землекористування і забудови які включають план зонування території та містобудівний регламент; проект планування і забудови, містобудівний парцелярний план; проект межування території; проект планування і забудови, містобудівний парцелярний план; архітектурно-будівельний проект.

У системі землевпорядного планування розвитку землекористування: зональний план; ландшафтний план; проект територіального землеустрою (парцелярний план); проект межування території; проект дизайну території (внутрігосподарського землевпорядкування).

Ринково орієнтована модель містобудівного та землевпорядного планування (проектування) в системі територіального планування розвитку землекористування сільських територій в Україні включає два основні напрями планування розвитку землекористування територіальних громад і його землевпорядкування:

1) містобудівний, що характеризується системою такої документації: схеми планування території адміністративного сільського району; генеральний план населеного пункту; план зонування території; детальний план території; будівельний паспорт забудови земельної ділянки

2) землевпорядний, що характеризується системою такої документації: схеми землеустрою обґрунтування використання та охорони земель адміністративного сільського району та цільові програми використання і охорони земель адміністративного сільського району; проекти землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населених пунктів та цільові програми використання і охорони земель населених пунктів; план земельно-господарського устрою населеного пункту; проект землеустрою щодо впорядкування території населеного пункту; проекти землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб; кадастровий план території або земельної ділянки; проекти землеустрою щодо створення нових та впорядкування землеволодінь і землекористувань сільгосп підприємств та територій рад; проекти землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств; проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв); проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь; робочі проекти землеустрою щодо заходів із використання та охорони земель.[5]

Таким чином, планування розвитку землекористування на місцевому рівні відноситься до сфери землеустрою. Для обґрунтованого вирішення питань сталого розвитку землекористування сільських територій необхідно одночасно і технологічно взаємопов'язано

розробляти схеми територіального планування, схеми землеустрою та схеми формування екомережі в межах територій рад.

Список використаних джерел

1. Будзяк О.С. Формування екологічнобезпечного землекористування на сільськогосподарських угіддях України // Збалансоване природокористування. 2016. № 3. С. 180-187.
2. Гуцуляк Г.Д. Сталий розвиток землекористування: методологічні аспекти управління: монографія. Чернівці: Прут, 2010. 365 с.
3. Добряк Д.С. Стан і перспективи розвитку землеустрою в Україні // Землевпорядкування. 2002. № 2. С. 22–31.
4. Новаковський Л.Я., Третяк А.М. Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. К.: Інститут землеустрою УААН, 2000. 54 с.
5. Третяк А.М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2013. 650 с.

Семчик О.В.

к.ю.н.

*Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна*

ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ЗЕМЕЛЬ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Багатовікова практика свідчить про те, що головними джерелами життєдіяльності та процвітання будь-якої держави є земельні ресурси й населення, що проживає на них. При цьому під земельними ресурсами потрібно розуміти не лише територію держави, але й усе, що розташоване «над» і «під» цим простором. Залізничний транспорт є однією з основних ланок соціальної та економічної систем держави та використовує в своїй діяльності значні обсяги земель. На цих землях розміщені об'єкти нерухомості, що становлять основу залізничної системи країни. Землі залізничного транспорту повинні раціонально та належно використовуватись за цільовим призначенням [1].

Для того щоб в умовах ринкової економіки використовувати землі на користь залізничного транспорту, необхідно володіти точною інформацією про кількість, правовий режим і характеристики земель. Механізм реалізації прав на землю передбачає наявність земельних норм матеріального права й водночас норм земельно-процесуального права [2].

Найважливішим елементом механізму реалізації права на землі залізничного транспорту є процедури. Під процедурою потрібно розуміти

сукупність правових вимог до складу, форми, строків і послідовності дій суб'єктів земельних відносин, регульованих земельним правом, а також вимог до підприємств залізничного транспорту як суб'єктів цих відносин. Джерелами процедур є безпосередньо норми земельного права.

У сучасних умовах зростає роль землеустрою, позаяк він може сприяти підвищенню ефективності використання земель залізничного транспорту. Метою землеустрою є забезпечення раціонального використання й охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища й поліпшення природних ландшафтів [3]. Землеустрій спрямований так, щоб кожна земельна ділянка, що використовується підприємствами залізничного транспорту, використовувалась економічно ефективно, екологічно доцільно та соціально зумовлено.

Тож планування використання земель залізничного транспорту має здійснюватися також з метою визначення довгострокової перспективи розвитку залізниць на основі зазначених соціально-економічних програм, землевпорядної, містобудівної, природоохоронної та іншої документації.

Відповідно до ст. 63 Земельного кодексу України для забезпечення експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування каналів зрошувальних і осушувальних систем, гідротехнічних та гідрометричних споруд, водойм і гребель на берегах річок виділяються земельні ділянки смуг відведення з особливим режимом використання [3].

Землі смуг відведення залізниць повинні відповідати містобудівним і екологічним вимогам, санітарним та іншим нормам. Межі смуг відведення визначаються державним актом на право постійного користування земельною ділянкою та додатками до цього акта.

Ширина смуги відведення визначається на підставі потреб технологічного комплексу залізничного транспорту на його розміщення, експлуатацію, утримання та відновлення, відповідно до вимог чинної нормативної документації. Державними будівельними нормами України ДБН «*А.2.3-19:2018. Споруди транспорту. Залізниці колії 1520 мм. Норми проектування*» передбачено, що до смуги відведення належать [4]:

- ширина земляного полотна, з урахуванням укосів насипу чи виїмки, на якому розташовується колійний розвиток залізничних станцій чи перегонів;
- ширина технологічних майданчиків, на яких розташовані будівлі та споруди технологічного комплексу всіх господарств залізниці, естакади та віадуки з урахуванням укосів;
- ширина технологічних зон.

В свою чергу в межах ширини технологічних зон розміщують [4]:

- водовідвідні та водопропускні споруди;
- укосокріплювальні та регуляційні споруди;
- споруди для пропускання селів тощо.

Також в межах ширини технологічних смуг використовується для пропуску повітряних і кабельних ліній електропостачання, зв'язку та сигналізації; снігових мас при хуртовинах; автотранспортних проїздів; протипожежних смуг; захисних лісонасаджень та інших огорож [5].

Загалом ширину земельних ділянок смуги відведення необхідно встановлювати як найбільше значення із складових, визначених за вказаними вище умовами та факторами. У випадках, коли ширина смуги відведення за умовами прояву небезпечних природних факторів перевищує ширину смуги відводу, отриману з конструкції поперечних профілів земляного полотна, додаткова смуга зараховується до охоронної зони.

Уздовж траси залізничних колій, що перетинають території, покриті пісками, необхідно передбачати смуги відведення для піскозахисних лісових насаджень або фітомеліоративного піскозахисту (закріплення пісків деревною, чагарниковою та трав'янистою рослинністю), а також для розташування ґрунтоукріплювальних лісових насаджень, які забезпечують захист колії та споруд від зсувів, обвалів, осипання, селів, утворення ярів [5]. Ширину смуги відведення в місцях, де колія чи споруди потребують спеціального захисту, встановлюють з урахуванням їхнього розміщення.

Ширина смуги відведення для певних ділянок траси на перегонах визначається за типовими чи індивідуальними проектами розміщення на них таких споруд і пристроїв [5]:

- а) штучних споруд (мости, трубопроводи, тощо);
- б) переїздів на перетині з автошляхами;
- в) тягових підстанцій з відповідними площами для їх огороження;
- г) споруд укріплення берегів;
- г) протизсувних споруд;
- д) насаджень і споруд, які захищають земляне полотно від ерозії, піщаних заносів, виходу на колії бездоглядної худоби.

Потрібно зауважити, що за цим порядком індивідуальні проекти смуги відведення розроблялися лише для специфічних ділянок колії.

Висновки. Залізничний транспорт сьогодні є найбільш фундаментальним соціально-економічним утворенням господарського комплексу України. Тож його пристосування до зовнішнього середовища, де відбуваються економічні та соціально-суспільні трансформації, формують підвалини ринкової економіки, має надзвичайно важливе значення.

Правова охорона земель залізничного транспорту має здійснюватися за двома основними напрямками: правова охорона земель залізничного транспорту як просторового територіального базису; забезпечення раціонального використання земель залізничного транспорту, а також захист їх від негативних (шкідливих) впливів з метою збереження, відновлення та поліпшення земельних ресурсів [6].

Продовження дослідження в цьому напрямі повинно забезпечуватися розробленням науково-методичної бази та створення ефективної системи управління земельними ресурсами й удосконалення структури спеціально уповноважених органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з питань управління землекористуванням як центральної ланки в цій системі.

Список використаних джерел

1. Позднякова Л.О., Гриценко Н.В. Теоретичні підходи щодо проблеми підвищення ефективності роботи залізничного транспорту України. *Залізничний транспорт України*. 2008. № 1. С. 74–75.
2. Семчик В.І. До питання про механізм реалізації права на землю громадянами та юридичними особами. *Право України*. 2009. № 9. С. 6–10.
3. Земельний кодекс України №2768-III станом на 07.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Державні будівельні нормами України ДБН «*А.2.3-19:2018. Споруди транспорту. Залізничні колії 1520 мм. Норми проектування*». Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/V2319.pdf>
5. ДСТУ-Н Б В.2.3-27:2011. Споруди транспорту. Залізничні. Визначення ширини смуги відведення. Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 22.07.2011 р. № 85. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0085858-11#Text>
6. Балюк Г. І. Дотримання вимог земельного законодавства як вимога забезпечення національної безпеки України. *Земельне право України*. 2006. № 9. С. 3–5.

СЕКЦІЯ 4. **МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ ТА ЯКОСТІ ГРУНТІВ**

Бусленко Г.М.

викладач

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

м. Рівне, Україна

Ніколайчук М.С.

студентка 5 курсу

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

м. Рівне, Україна

ЩОДО ПИТАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Однією з найбільш актуальних проблем, з якою пов'язана значна небезпека для здоров'я людей і природного довкілля, як в усьому світі, так і в Україні, є генерування відходів. Кожен рік кількість ТПВ в індустріально розвинених країнах світу зростає в середньому на 2%, тому сьогодні благополуччя й саме існування суспільства залежать від вирішення проблеми відходів. В Україні проблема відходів вирізняється особливою масштабністю і значимістю як унаслідок домінування багатовідхідних технологій, так і через відсутність протягом тривалого часу адекватного реагування на її виклики.

В Україні налічується 460 міст, близько 500 районів, 885 селищ міського типу і 28 388 сіл, де кожного року утворюється понад 50 млн. кубічних метрів ТПВ (близько 11–12 млн. тонн) (без урахування даних із тимчасово окупованих територій, Автономної Республіки Крим та м. Севастополь), які переважно складаються на санкціонованих, але екологічно небезпечних сміттєзвалищах (полігонах).

Аналіз загального стану поводження з ТПВ в Україні свідчить про таке. За даними Мінрегіону України [2] в Україні за 2018 рік (без урахування даних АР Крим та м. Севастополь) утворилось майже 54 млн. м³ побутових відходів, або понад 11 млн. тон. Послугами з вивезення побутових відходів охоплено близько 78% населення України. Найгірший показник охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів у Волинській області – 61%, у Черкаській області та Одеській області – 63%. Питомі показники утворення відходів у середньому становлять 220–250 кг/рік на душу населення, а у великих містах досягають 330–380 кг/рік і відповідно мають тенденцію до зростання. До складу ТПВ входять такі основні компоненти: харчові відходи – 35–50%, папір і картон – 10–15,

вторинні полімери – 9–13, скло – 8–10, метали – 2, текстильні матеріали – 4–6, дерево – 1, будівельне сміття – 5, інші відходи – 10%.

Відповідно, що питання поводження з відходами є дуже актуальною, гострою та складною проблемою для всієї України так і для окремих регіонів. На території Рівненської області нараховується більш як 1000 підприємств, установ і організацій, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням промислових та побутових відходів від першого до четвертого класу небезпеки. Відповідно до державного статистичного спостереження № 1 - відходи «Поводження з відходами» обсяг накопичення промислових відходів I-IV класів небезпеки станом на 01.01.2021 року становить 25100,087 тис. т, у тому числі II класу небезпеки – 1,279 тис. т, III класу небезпеки – 14,837 тис. т, IV класу небезпеки – 25083,971 тис. т (табл. 1).

Таблиця 1.

Накопичення відходів (на 01.01.2021)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням відходів	од	294
2	Накопичено відходів, усього	т	25100086,7
3	у тому числі: відходи 1 класу небезпеки	т	-
4	відходи 2 класу небезпеки	т	1278,5
5	відходи 3 класу небезпеки	т	14837,3
6	відходи 4 класу небезпеки	т	25083970,9

У 2020 році в області утворилось разом з відходами, одержаними зі сторони, 1093 тис. т відходів 1-4 класів небезпеки, з них утилізовано (перероблено) – 15,0 тис. т, спалено – 43,7 тис. т. У Рівненській області станом на 01.01.2021 року діє 22 сміттєзвалища для промислових відходів загальною площею 242,24 га. Серед основних екологічних проблем, пов'язаних з утворенням та розміщенням небезпечних відходів, слід виділити такі:

1. У відвалі площею 58,2 га на ПрАТ «РІВНЕАЗОТ» накопичено 15,4 млн. т. фосфогіпс - дигідрату – відходів від виробництва фосфорної кислоти.

2. Накопичення непридатних до застосування та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР). За результатами робіт районних інвентаризаційних комісій, залишок непридатних пестицидів на території області станом на 01.01.2021 року становив 46,815 т, з них 43,530 т непридатних ХЗЗР зберігається у 60 бетонополімерних контейнерах, 3,285 т – залишилися не контейнеризованими. У Березнівському районі їх залишок становить – 4,345 т, Дубенському – 3,7 т, Дубровицькому – 2,057 т, Здолбунівському –

10,47 т, Корецькому – 1,5 т, Млинівському – 0,3 т, Острозькому – 1,367 т, Радивилівському – 0,5 т, Рівненському – 12,076 т, Рокитнівському – 2,0 т, Сарненському – 0,3 т, м. Рівне – 8,2 т.

Основним способом видалення твердих побутових відходів (далі – ТПВ) на сьогодні в області – є їх захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. Складування відходів проводиться за схемою: розрівнювання, ущільнення, ізоляція ґрунтом. Разом з тим, органи місцевого самоврядування та виконавчої влади визначаються з методами та засобами роздільного збирання компонентів твердих побутових відходів з урахуванням їх морфологічного складу, річного обсягу утворення, потреб у вторинних енергетичних та матеріальних ресурсах, органічних добривах, наявності підприємств, які можуть переробляти окремі компоненти твердих побутових відходів та інших економічних факторів. Роздільне збирання твердих побутових відходів контейнерним методом запроваджено у 68 населених пунктах області. В основному компоненти ТПВ, які збираються окремо – це ПЕТ пляшка та інші вироби з поліетилену, скло, папір. Кількість сміттєзвалищ (полігонів) твердих побутових відходів відповідно до обласного реєстру місць видалення відходів станом на 01.01.2021 року становить 352, а площі під твердими побутовими відходами – 419,3506 га., з них діючих – 345 одиниці (2 полігони та 343 звалища побутових відходів). Закритих – 7 одиниць: полігон для складування побутових відходів ПрАТ «Рівнеазот», 2 звалища ТПВ Вирівської сільської ради Сарненського району та звалища ТПВ Обарівської, Олександрійської, Бронниківської, Великоомелянської сільських рад Рівненського району. Із вищезазначених закритих МВВ потребують рекультивациі 3 об'єкти (сміттєзвалища побутових відходів Обарівської та Бронниківської сільських рад Рівненського району).

Три полігони (звалища) побутових відходів працюють в режимі перевантаження у містах Вараш, Дубно та смт Млинів. На об'єктах поводження з ТПВ від початку їх експлуатації захоронено 35,36 млн. м³ відходів та їх компонентів.

За звітними даними у 2020 році в населених пунктах області утворилось 1184,3 тис.м³ ТПВ, що становить 217,3 тис. тонн. Із них:

- захоронено на полігонах, звалищах – 1155,1 тис. м³ (97,5 % від загального обсягу зібраних ТПВ);

- відправлено на заготівельні пункти вторинної сировини – 29,2 тис. м³ (2,5 % від загального обсягу зібраних ТПВ).

Динаміка використання відходів в області наведена у табл. 2.

Отже, основне стратегічне завдання полягає в поступовому зменшенні обсягів відходів, які направляються на полігони за допомогою сучасних екологоорієнтованих технологій їх збирання, зберігання та промислової переробки, та в екологічно безпечному захороненні. Знаходженні коштів для рекультивациі полігонів.

Таблиця 2.

Динаміка використання відходів за 2018–2020 роки

№ з/п	Показник	2018	2019	2020
1	Обсяги утворення відходів, т	484,7	553,0	886,2
2	Обсяги використання відходів, т	84,9	52,5	43,7
3	Рівень використання, %	17,52	9,49	4,93

Список використаних джерел

1. Виговська Г.П., Гільбран С.В. Оцінка техніко-екологічного стану об'єктів інфраструктури щодо поводження із твердими побутовими відходами (ТПВ). *Екологічні науки*. 2020. № 2(29). Т. 1. С.159-163.

2. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/>.

3. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області в 2020 році. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/Rivnenska_dopovid_2020.pdf

Волонтир А.В.*асистент**Черкаський державний технологічний університет**м. Черкаси***Ротте С.В.***к.т.н., доц.**Черкаський державний технологічний університет**м. Черкаси***АГРОХІМІЧНА ПАСПОРТИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

Ґрунтовий покрив є одним з основних компонентів довкілля, що виконує життєво важливі біосферні функції, а родючість – основною і найціннішою його властивістю. Ґрунти регулюють якість поверхневих і підземних вод, склад атмосферного повітря, є середовищем перебування більшості живих організмів на поверхні суші, забезпечують сприятливі умови для життя і діяльності людини, є основним джерелом виробництва с/г продукції.

Господарська діяльність людини є домінуючим фактором у трансформації ґрунтів. Тому найважливішою умовою збереження біосфери, нормального рослинного покриву і продуктивності сільського

господарства є постійна турбота про охорону ґрунту, здійснення заходів з підвищення родючості.

Висока продуктивність землеробства можлива лише при комплексному контролі за станом ґрунтів і недопущенні їх деградації. Виконання цього завдання можливе за умови постійно діючого моніторингу земель, основою якого є контроль за станом ґрунтового покриву земель с/г призначення.

Системний моніторинг ґрунтів с/г призначення є елементом загальнодержавного моніторингу навколишнього середовища. Цей моніторинг ґрунтів на землях с/г призначення здійснюється у вигляді: агрохімічного обстеження ґрунтів; контролю змін якісного стану ґрунтів; агрохімічної паспортизації земельних ділянок. Ця ж норма зазначена в статті 54 Закону України «Про охорону земель» та відповідно до статті 5 Земельного кодексу України одним із принципів, на яких будується земельне законодавство є забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Згідно з частиною четвертою статті 37 Закону України «Про охорону земель» з метою здійснення контролю за динамікою родючості ґрунтів систематично проводиться їх агрохімічне обстеження, видаються агрохімічні паспорти, в яких фіксується початкові та поточні рівні забезпечення поживними речовинами ґрунтів і рівні їх забруднення.

Відповідно до пункту 1.2. Порядку, агрохімічний паспорт поля, земельної ділянки – це документ, що містить дані щодо агрохімічної характеристики ґрунтів і стану їх забруднення токсичними речовинами та радіонуклідами.

Оцінка якості земельної ділянки здійснюється на основі проведеної агрохімічної паспортизації земель с/г призначення, результати досліджень якої зафіксовані в агрохімічному паспорті поля, земельної ділянки.

Обстеження земель с/г призначення проводиться з метою визначення показників якісного стану ґрунту, їх зміни внаслідок господарської діяльності, оцінювання ґрунту, обліку, розробки пропозицій і заходів щодо охорони, збереження та відтворення родючості ґрунтів, ефективного використання мінеральних, органічних добрив, хімічних меліорантів та створення на цій основі умов для забезпечення державного контролю у сфері охорони родючості ґрунтів. За матеріалами обстеження земель с/г призначення на замовлення землекористувачів та землевласників здійснюється їх агрохімічна паспортизація.

Такі обстеження земель с/г призначення використовують у процесі регулювання земельних відносин під час: здійснення контролю за станом родючості ґрунтів; зміни землевласника або землекористувача; запровадження механізмів економічного стимулювання заходів щодо підвищення родючості ґрунтів; проведення сертифікації земель (ґрунтів)

с/г призначення та віднесення сертифікованої земельної ділянки до категорії якості.

Обстеження земель с/г призначення включає декілька етапів: підготовчий, польовий, лабораторний і камеральний. У свою чергу підготовчий етап включає: вибір об'єкта (господарства, земельної ділянки), підготовка та опрацювання відповідного картографічного матеріалу; польовий – відбір ґрунтових проб і координат; лабораторний – підготовка та аналіз ґрунтових проб; камеральний – обробка результатів аналізів, формування електронної бази даних, складання картограм, виготовлення агрохімічного паспорту.

Агрохімічна паспортизація орних земель здійснюється через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень через кожні 5-10 років і є обов'язковою для всіх землевласників та землекористувачів. Суцільне ґрунтове обстеження проводиться через кожні 20 років.

Так, пунктом 1.6. Порядку передбачено, що відомості агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки використовуються в процесі регулювання земельних відносин при: передачі у власність або наданні в користування, в тому числі в оренду, земельної ділянки; зміні власника земельної ділянки або землекористувача; проведенні грошової оцінки земель; визначенні розмірів плати за землю; здійсненні контролю за станом родючості ґрунтів.

Агрохімічний паспорт поля, земельної ділянки є засобом планування заходів щодо відтворення родючості ґрунтів та підвищення урожайності с/г культур, коригування агротехнологій і сівозмін, проведення еколого-агрохімічного районування (зонування) території, моніторингу земель та ґрунтів, визначення сировинних зон для вирощування с/г продукції для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування та придатності для ведення органічного землеробства, розроблення рекомендацій щодо раціонального та екологічно безпечного застосування агрохімікатів та в інших випадках, передбачених законодавством.

Відповідно до пункту 3.1. Порядку агрохімічний паспорт поля, земельної ділянки видається у двох примірниках, один з яких зберігається у землевласника або землекористувача, а інший — в центральному органі виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики.

Відповідно до наказу Мінагрополітики України від 20.03.2013р. №198 «Про перейменування та затвердження нової редакції Положення про державну установу «Інститут охорони ґрунтів України» проведення агрохімічної паспортизації земель покладено на державну установу «Інститут охорони ґрунтів України» та обласні філії.

Виходячи з вищевикладеного, в рамках чинного земельного законодавства агрохімічна паспортизація орних земель є обов'язковою для всіх землевласників та землекористувачів.

Однак, покладення на громадянина, зацікавленого у приватизації земельної ділянки, обов'язку проведення агрохімічної паспортизації земельної ділянки, суперечить змісту положень статей 116, 118, 186 ЗК України, Закону України "Про землеустрій". Про це повідомляє Судова влада України. На цьому наголосив Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі №287/587/16-ц.

ВС зауважив, що агрохімічний паспорт земельної ділянки є результатом агрохімічної паспортизації всіх земель с/г призначення, яка проводиться з метою державного контролю за зміною показників родючості, забруднення ґрунтів токсичними речовинами і радіонуклідами, раціонального використання земель с/г призначення. Отже, агрохімічний паспорт не належить до переліку документів, які подаються в обов'язковому порядку при відведенні земельних ділянок у власність.

Порядок набуття у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства, визначений ЗК України, Законом України "Про землеустрій", не встановлює вимоги щодо надання агрохімічного паспорта земельної ділянки, тобто агрохімічна паспортизація земельних ділянок не покладається на громадянина, зацікавленого у приватизації земельної ділянки, а є складовою моніторингу ґрунтів на землях с/г призначення.

За 2020 рік на Черкащині за агрохімічним обстеженням с/г земель у господарствах всіх форм власності перевірили 62,2 тис. га із загальної площі 65,4 тис. га.

Отже, агрохімічна паспортизація є важливою складовою моніторингу ґрунтів на землях с/г призначення і проводиться з метою своєчасного виявлення змін якісного стану ґрунтів, їх оцінки, відвернення наслідків негативних процесів, розроблення науково — обґрунтованих систем землеробства та агротехнологій.

Список використаних джерел

1. Земельний Кодекс України від 25.10.2001р.
2. Закон України "Про охорону земель" від 19 червня 2003 року № 962-IV
3. Закон України "Про державний контроль за використанням та охороною земель" від 19 червня 2003 року № 963-IV
4. Указу Президента України "Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель с/г призначення" від 02.12.95 №1118
5. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки» від 11.10.2011р. N 536
6. Методика проведення агрохімічної паспортизації земель с/г призначення. Керівний нормативний документ. За редакцією Яцука І.П., Балюка С.А. Київ – 2013р.

Малимон С.С.

викладач

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

м. Рівне, Україна

Смоляк С.О.

здобувач освіти IV курсу

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

м. Рівне, Україна

МОНІТОРИНГ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Функціонування ефективної системи моніторингу довкілля є невід'ємною складовою державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованої на забезпечення конституційного права громадян на безпечне середовище існування. Основною метою проведення моніторингу довкілля є збирання, збереження та обробка достовірної та оперативної інформації, необхідної для розробки заходів із попередження та зменшення негативних наслідків змін стану навколишнього середовища. Важливість створення ефективної системи моніторингу довкілля набуває особливого значення в контексті реформ у сфері управління та охорони довкілля. Крім того, у Стратегії національної безпеки України незадовільний стан моніторингу довкілля розцінено як загрозу національній безпеці в екологічній сфері [1].

Функціонування системи моніторингу довкілля в області здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Суб'єктами системи екологічного моніторингу в області є одинадцять спеціально уповноважені органи міністерств й відомств, управління обласної державної адміністрації, підприємства, установи та організації, які в своєму складі мають відповідні лабораторії, що мають свідоцтва про атестацію на проведення вимірювань складових довкілля. Моніторинг довкілля на території області реалізується через незалежні відомчі мережі спостережень суб'єктів моніторингу, відповідно до своїх функціональних завдань за відомчими програмами і планами робіт. Суб'єкти моніторингу здійснюють спостереження за станом компонентів довкілля, зокрема:

- Рівненський обласний центр з гідрометеорології: гідрометеорологічних умов та явищ, в т. ч. стихійних; атмосферного повітря, атмосферних випадів (радіологічні спостереження) поверхневих вод річок Горинь, Устя (гідрохімічні спостереження), в зоні впливу РАЕС

та ХАЕС (радіологічні спостереження); ґрунтів в зоні впливу РАЕС та ХАЕС (радіологічні спостереження).

- Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області: поверхневих вод у прикордонних з Республікою Білорусь пунктах спостережень (радіологічні та гідрохімічні спостереження); меліорованих і прилеглих до них земель (еколого-меліоративні спостереження).

- Державна установа «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»: атмосферного повітря в населених пунктах та зонах розміщення промислових об'єктів; поверхневих вод водних об'єктів, що зазнають найбільшого антропогенного впливу; підземних джерел та об'єктів централізованого водопостачання; ґрунтів.

- Державна екологічна інспекція Поліського округу: джерел промислових викидів в атмосферу підприємствами області та викидів пересувних джерел викидів; джерел скидів стічних вод підприємств області та їх вплив на поверхневі водні об'єкти області; ґрунтів.

- Рівненська комплексна геологічна партія ДП «Українська геологічна компанія»: ґрунтових та міжпластових вод; екзогенних геологічних процесів.

- Рівненська філія Державної установи «Держґрунтохорона»: ґрунтів земель сільськогосподарського призначення.

- Центр з організації радіологічного контролю в агропромисловому комплексі області: продукції тваринництва на сільськогосподарських підприємствах та особистих господарствах населення 6-ти радіоактивно забруднених районів області (радіологічні дослідження); продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах та особистих господарствах населення області (радіологічні дослідження).

- Головне управління Держпродспоживслужби у Рівненській області: продуктів та сировини тваринного походження, кормів, прижиттєвої діагностики тварин (радіологічні дослідження); харчової продукції та продовольчої сировини (токсикологічні і радіологічні дослідження).

- Головне управління Держгеокадастру у Рівненській області здійснює ведення поточного обліку земель з метою вивчення структури землекористування, трансформації земель залежно від їх цільового призначення, стану та якості ґрунтів, стану рослинного покриву, відновлення порушених земель, стану і використання земельних ресурсів та підготовка статистичних звітів про наявність земель та розподіл їх за власниками, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності.

- Рівненське обласне управління лісового та мисливського господарства: лісових насаджень області (лісопатологічні обстеження); ґрунтів у лісах (радіологічний контроль); лісогосподарської продукції (радіологічний контроль).

- РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал»: питної води централізованих мереж водопостачання (вміст забруднювальних речовин); поверхневих вод вище і нижче скидів очисних споруд підприємства і його діляниць (гідрохімічні визначення); стічних вод з очисних споруд підприємства і його діляниць (гідрохімічні визначення).

Узагальнення результатів моніторингових спостережень (збір, обробка, систематизація та аналіз інформацій) від суб'єктів державної системи моніторингу довілля здійснюється департаментом екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації. Щомісяця за даними суб'єктів моніторингу довілля поповнюються інформаційні масиви комп'ютерного банку екологічних даних інформаційної системи департаменту, який містить оперативну та ретроспективну інформацію про стан навколишнього природного середовища і природних ресурсів. Для інформування населення про стан довілля узагальнені результати моніторингових спостережень суб'єктів моніторингу довілля (інформаційноаналітичні огляди стану довілля області) регулярно раз на місяць висвітлюються на веб-порталі департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації (www.ecorivne.gov.ua у рубриці «Моніторинг довілля»). Обласна система спостережень за станом довілля та програми моніторингових спостережень суб'єктів моніторингу в 2020 році наведені у табл. 1.

Таблиця 1.

Система спостережень за станом довілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довілля	Кількість точок спостережень, од.					
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	підземні води	грунти
Державна екологічна інспекція України							
1	Державна екологічна інспекція Поліського округу	-	10	27	20	-	14
Державне агентство водних ресурсів України							
2	Регіональний офіс водних ресурсів в Рівненській області	-	-	26	-	54	34
Державна служба України з надзвичайних ситуацій							
3	Рівненський обласний центр з гідрометеорології	9	-	7	-	-	14
Міністерство охорони здоров'я України							
4	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»	93	-	50	-	196 свердл	303

Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України»							
5	Рівненська філія ДУ «Держґрунтохорона»	-	-	-	-	-	30
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства							
6	РОВОП ВКГ «Рівнеоблводоканал»	-	-	6	4	-	-

Список використаних джерел

1. Створення ефективної системи моніторингу довкілля в Україні: проблеми і шляхи їх вирішення". Аналітична записка. Електронний ресурс. Режим доступу:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/stvorennya-efektivnoi-sistemi-monitoringu-dovkillya-v-ukraini>.

2. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області в 2020 році. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/Rivnenska_dopovid_2020.pdf

Новаковський Д.Л.

студент I курсу магістратури

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В МЕЖАХ ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛІВ МІСТА КИЄВА

У сучасних умовах розвитку сталого землекористування при здійсненні землеустрою значно зросла роль і розширилися зміст та завдання інвентаризації земель. Крім традиційних завдань щодо встановлення правового статусу, місця розташування, меж і розмірів земельних ділянок і земель, їх кількісних і якісних характеристик, необхідних для ведення земельного кадастру, інвентаризація набула частину функцій землевпорядного проектування.

Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 318 затверджено порядок визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць (міст, селищ міського типу) і обмеження господарської діяльності на цих територіях. Історичні ареали визначаються в населених пунктах, що занесені Кабміном України до Списку історичних населених місць, а межі ареалів визначаються спеціальною науково-проектною документацією під час розроблення історико-архітектурних опорних планів цих населених пунктів. Встановлено, що історичний ареал охоплює історично сформовано

частину населеного пункту, що зберегла старовинний вигляд, розпланування і характер забудови. [1]

Згідно ст. 53 глави 10 Земельного кодексу України землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби, віднесено до земель історико-культурного призначення. [2] Однак обмеження у використанні земель (стаття 54' глави 10 Кодексу) для об'єктів, перелічених у ст. 53, а також для зон охорони, історичного ареалу населеного місця, буферної зони, які не віднесено до земель історико-культурного призначення, встановлено другою частиною статті 54'. Підкреслено, що обмеження встановлюються незалежно від цільового призначення земель, хоча глава 10 Кодексу стосується лише земель історико-культурного призначення. Межі земельних ділянок, на які поширюються обмеження, визначаються відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини».

З метою захисту традиційного характеру середовища окремих пам'яток, їх комплексів (ансамблів), історико-культурних заповідників, історико-культурних заповідних територій відповідно до ст. 32 Закону України «Про охорону культурної спадщини» навколо них мають установлюватися зони охорони пам'яток: охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару. [3] Земельний кодекс України (ст. 54') не передбачає встановлення зон регулювання забудови, зон охоронюваного ландшафту, зон охорони археологічного культурного шару. Проте затверджений Кабінетом Міністрів України Порядок ведення Державного земельного кадастру (в редакції постанови від 28 липня 2021 р. № 821), містить перелік обмежень вказаних зон за кодами 01.02.2; 01.02.3; 01.02.4.

Особливістю регулювання земельних відносин у столиці України місті Києві є те, що починаючи з 2001 року воно провадиться відповідно Програм використання та охорони земель на 2001-2005, 2006-2010, 2011-2015, 2016-2020 роки. У жовтні цього року затверджено нову міську цільову Програму використання та охорони земель Києва на 2022-2025 роки.

Як складова частина Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони на період до 2020 року, затвердженого у березні 2002 року, у 2011 році була розроблена та затверджена наказом Міністерства культури України науково-проектна документація з визначення меж зон та режимів використання історичних ареалів міста. Історико-архітектурний опорний план включав 7 історичних ареалів: Центральний, Північний, Дарницький, Китаївський, Південний, Солом'янський, Пуща-Водиця. Однак у жовтні 2014 р. Мінкультури дія наказу 2011 року була зупинена.

Проведений аналіз показує, що у чотирьох програмах використання та охорони земель міста (2001-2020 рр.) питання використання та охорони земель під об'єктами культурної спадщини не знаходили належного розв'язання. Обмеження щодо містобудівної та господарської діяльності не фіксувалися у Державному земельному кадастрі та більшості видів землевпорядної документації.

Верховна Рада України Законом № 1423-ІХ від 28.04.2021 р. внесла зміни до Земельного кодексу України, Законів України «Про охорону культурної спадщини», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про землеустрій» та інших законодавчих актів. Встановлено, що межі території, на яку поширюються обмеження у використанні земель, зазначаються в документації із землеустрою, містобудівній документації, науково-проектній документації у сфері охорони культурної спадщини. [4]

Розроблений у 2021 р. новий історико-архітектурний опорний план Києва у серпні ц. р. затверджено Міністерством культури та інформаційної політики. Цей план включає всі об'єкти та затверджені за останні 20 років зони охорони пам'яток культурної спадщини, оновлену буферну зону об'єкту всесвітньої спадщини «Київ. Собор Святої Софії та прилеглі монастирські будівлі, Києво-Печерська Лавра». Опорний план доповнено восьмим історичним ареалом «Биківня».

Починаючи з 2019 року у Києві здійснюється суцільна інвентаризація земель з метою завершення реєстрації земельних ділянок та наповнення інформації щодо кожної земельної ділянки у складі Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Методологічною основою здійснення інвентаризаційних робіт є правові положення Закону України «Про землеустрій», в якому регламентується завдання і зміст інвентаризації земель при здійсненні землеустрою, її особливості при віднесенні земель до відповідної категорії та проведенні робіт з інвентаризації масивів земель сільськогосподарського призначення, унормовано загальний склад технічної документації та у разі здійснення формування земельної ділянки і у випадках наявності помилок у відомостях Державного земельного кадастру.[5]

Порядок проведення інвентаризації земель встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 476. Технічне завдання на складання технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель затверджено наказом Департаменту земельних ресурсів м. Києва від 22.02.2019 р. № 11. В ньому не відображено особливості інвентаризації об'єктів культурної спадщини та внесення відповідної інформації про обмеження у землекористуванні до Державного земельного кадастру.

Протягом 2019-2021 рр. (за станом на 1 жовтня) інвентаризацію земель у м. Києві проведено на площі 25,9 тис. га, що складає 31 % усіх

міських земель. Після розроблення науково-проектної документації, у відповідності з новим історико-культурним опорним планом, можна провести землепорядні роботи на проінвентаризованих землях шляхом розроблення проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж земель історико-культурного призначення, обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів.

На територіях, де інвентаризацію земель ще потрібно здійснювати, роботи, пов'язані з формуванням земельних ділянок об'єктів культурної спадщини, встановлення їх меж та обмежень у використанні земель в межах історичних ареалів, доцільно провести у складі загальноміської інвентаризації земель. Для цього, з урахуванням доповнень, що внесені до Закону України «Про землеустрій» необхідно внести зміни до Технічного завдання на складання технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель м. Києва від 22.02.2019 року.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 318. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/161-14>

2. Земельний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

3. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28 квітня 2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20>

5. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/858-15>

СЕКЦІЯ 5.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ ТА ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ

Курильців Р.М.

д.е.н., проф.

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

Разумова Д.М.

магістр

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

СТАНДАРТИ ТА МОДЕЛІ МАСОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЛІ

Для проведення оціночних робіт для фіскальних та регуляторних цілей у багатьох розвинених країнах створено системи масової оцінки земель та іншого нерухомого майна. Основна мета розроблення і створення таких систем – забезпечення оподаткування земель та іншої нерухомості на базі їх ринкової вартості. Системи масової оцінки земель також сприяють вирішенню завдань розвитку ринку земель, іпотечного кредитування, страхування нерухомості, а також інвестиційного аналізу [1].

Масова оцінка відрізняється від індивідуальної оцінки за цілями, завданнями і техніці оцінки одних і тих же показників. Обидва види оцінки, використовуючи одні і ті ж методи, відрізняються технікою оцінки: глибиною аналізу і способами обробки, використовуваної для оцінки інформації.

Індивідуальна оцінка – метод отримання оцінок ринкових вартісних показників одного або декількох об'єктів, при якому для досягнення отриманого результату аналізується вся можлива сукупність факторів.

Масова оцінка – метод отримання оцінок ринкових вартісних показників групи однорідних об'єктів з використанням статистичної обробки реальної ринкової інформації. Наведене вище визначення походить від SMARP (Стандарту масової оцінки нерухомого майна) [1], і його можна вважати основоположним.

За минуле століття та початок 21 століття різними установами та дослідниками була проведена робота над теоретичною побудовою та нормативним забезпеченням масової оцінки нерухомості, яка узагальнена в Таблиці 1.

Як бачимо, стандартизація діє на різних рівнях, а саме національному, міжнародному та регіональному.

Основні стандарти масової оцінки.

Стандарт	Інституція
Міжнародні стандарти оцінки	Рада з міжнародних стандартів оцінки (IVSC)
Єдиний стандарт професійної оціночної практики	Американський Фонд Оцінки
Стандарт Королівського інституту сертифікованих оцінювачів	Королівський інститут сертифікованих оцінювачів (RICS)

Так, Міжнародні стандарти оцінки (International Valuation Standards) розробляються Міжнародною радою по стандартах оцінки (The International Valuation Standards Council) – незалежною некомерційною організацією, яка розробляє та впроваджує загальноприйняті стандарти для оцінки активів по всьому світу в інтересах міжнародного співтовариства.

Американський Фонд Оцінки (The Appraisal Foundation) – організація, що регулює професійну оціночну діяльність на території США. Організація розробляє і впроваджує єдині стандарти та кваліфікаційні вимоги для оцінювачів нерухомості, а також надає рекомендації щодо практики використання визнаних методик оцінки для всіх ліцензованих оцінювачів.

В свою чергу, Королівський інститут сертифікованих оцінювачів (Royal Institution of Chartered Surveyors, RICS), який створений в Великобританії в 1868 році, є незалежною міжнародною професійною організацією, що представляє інтереси фахівців у всіх областях нерухомості, землекористування, будівництва та розвитку інфраструктури. На сьогоднішній день RICS об'єднує понад 100 000 членів, включаючи дійсних професійних членів (MRICS і FRICS), стажистів (RICS Trainees) і студентів акредитованих курсів (RICS Students), які працюють в 146 країнах світу.

Професійні стандарти оцінки RICS, широко відомі під назвою «Червона Книга» (Red Book) доповнюють Міжнародні стандарти оцінки (IVS) і включають детальний опис і рекомендації щодо їх практичного застосування [3].

Будь-яка оцінка, чи то індивідуальна, чи масова, використовує певні моделі. До найпоширеніших моделей, які використовуються у масовій оцінці земель, належить модель, що базується на множинному регресійному аналізі та використанні геоінформаційних систем.

Аналіз множинної регресії – це статистичний метод для прогнозування вартості нерухомості на основі двох або більше інших відповідних атрибутів (незалежних змінних). Застосування аналізу множинної регресії полягає в його простоті та обчислювальних перевагах.

Велика кількість оцінювальних робіт зосереджується на аналізі множинної регресії як на базовій або порівняльній моделі, проте з використанням різних аспектів регресії.

ГІС-методи спрямовані на використанні потенціалу геоінформаційних систем в моделюванні оцінки нерухомості. Процес оцінки тут виконується за кількісним підходом із використанням просторового аналізу та просторової статистичної регресії.

У 2016 р. було запропоновано нову систему оцінки землі на основі ГІС у схемах консолідації землі з використанням автоматизованих моделей оцінки, які здатні оцінити ринкову вартість різних типів нерухомості на основі аналізу ринку та атрибутів об'єктів нерухомості.

Як бачимо, оцінка нерухомого майна є важливою передумовою функціонування та розвитку ринкових земельних відносин. Для забезпечення вищої ефективності у порівнянні зі звичайними методами оцінки у багатьох розвинених країнах створено системи масової оцінки земель та іншого нерухомого майна, оскільки вони можуть значно скоротити час і ресурси, а також забезпечити кращу надійність і прозорість процесу.

Основна мета розроблення і створення таких систем полягає у забезпечення оподаткування земель та іншої нерухомості на базі їх ринкової вартості. Система масової оцінки земель також повинна сприяти вирішенню завдань розвитку ринку земель, іпотечного кредитування та страхування нерухомості.

Список використаних джерел

1. Кошель А. О. Теоретико-методологічні засади масової оцінки земель в Україні: монографія. К., 2019. 271 с.
2. IAAO. Standard on Mass Appraisal of Real Prop.; IAAO: Kansas City, MO, USA, 2017.
3. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація фахівців оцінки» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.afo.com.ua>.

СЕКЦІЯ 6.
ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИ
ЗДІЙСНЕННІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Дорош Й.М.

д.е.н., проф., чл.-кор. НААН
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Ібатуллін Ш.І.

д.е.н., проф., акад. НААН
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Тарнопольський А.В.

заступник директора
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Братінова М.В.

фахівець
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ МАСИВІВ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

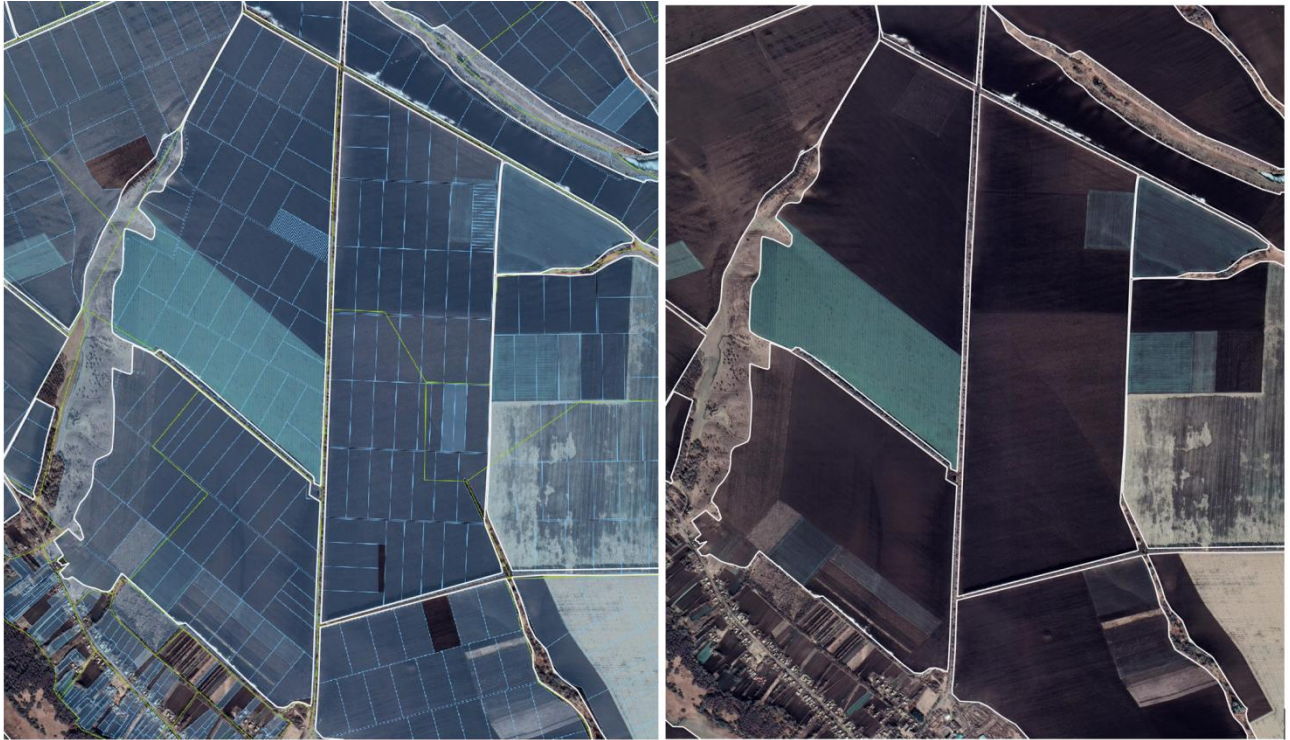
Основною метою формування масивів земель сільськогосподарського призначення є покращення конфігурації та розміру земельних ділянок та землекористувань. Формування масивів має сприяти формуванню сталого землекористування [1] та цілісності масивів орних земель. Відповідно до ст. 37¹ Земельного кодексу України – «особою, якій належить право користування істотною частиною масиву земель сільськогосподарського призначення, є землекористувач, якому належить право користування (оренда, емфітевзис) земельними ділянками, розташованими у масиві земель сільськогосподарського призначення, загальною площею не менш як 75 відсотків усіх земель масиву». Виходячи з цієї норми, з метою збереження цілісності масивів землекористувачі (орендарі) земельних ділянок, розташованих у масиві земель сільськогосподарського призначення, можуть обмінюватися такими земельними ділянками [2].

Закон України «Про землеустрій» дає визначення терміну масив земель сільськогосподарського призначення (надалі «масив») – «це сукупність земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що

складаються з сільськогосподарських та необхідних для їх обслуговування несільськогосподарських угідь (земель під польовими дорогами, меліоративними системами, господарськими шляхами, прогонами, лінійними об'єктами, об'єктами інженерної інфраструктури, а також ярами, заболоченими землями, іншими угіддями, що розташовані всередині земельного масиву), мають спільні межі та обмежені природними та/або штучними елементами рельєфу (автомобільними дорогами загального користування, полезахисними лісовими смугами та іншими захисними насадженнями, водними об'єктами тощо)» [3]. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» було сформовано ряд особливостей використання та розпорядження земельними ділянками, розташованими у масиві земель сільськогосподарського призначення, а також полезахисними лісовими смугами, які обмежують такий масив [4]. Для ідентифікації масивів та моніторингу руху процесу консолідації земельних ділянок потрібно визначити перелік атрибутивних даних, що характеризують такі масиви. Оскільки Законом України «Про Державний земельний кадастр» передбачено внесення даних про земельний масив в Державний земельний кадастр, конче необхідно сформувати виключний перелік таких даних для уніфікації формату обмінного файлу документації із землеустрою щодо формування масивів земель сільськогосподарського призначення (XML-файлів). При формуванні виключного переліку таких даних необхідно передбачити можливість забезпечення проведення моніторингу процесів землекористування, створення аналітичних звітів щодо процесів землекористування, консолідації земель, трансформації вгідь, капіталізації активу.

Аналізуючи ситуацію із станом фактичного землекористування в межах масивів земель сільськогосподарського призначення, виявлено, що переважна більшість власників земельних часток (паїв) не обробляють їх самостійно, а здають в оренду сільськогосподарським підприємствам, фермерам. Тобто, не зважаючи на те що в «масиві» може бути розміщено десятки чи сотні земельних ділянок (паїв), які в процесі їх виділення були забезпечені під'їздами шляхом виділення технологічних польових доріг, фактично, в межах масиву сільськогосподарські землі обробляє 1-2, максимум три агровиробника (Рис.1).

Як результат такого стану використання не була належним чином сформована мережа польових доріг і відбулась фактична (не за правовими процедурами) консолідація земельних ділянок, що забезпечило формування масивів.

Публічна кадастрова карта [5]

Google Earth [6]

Рис.1 Мозаїка ділянок власників та посіви культур в масиві

Оскільки формування масивів орних земель відбувалось не шляхом розробки проектів землеустрою, а шляхом формування земельних банків сільгоспвиробників (переважно, через орендні відносини), роками накопичувались проблеми у сільськогосподарському землекористуванні.

Ряд проблем у сільськогосподарському землекористуванні виникло через втрату державою контролю за формуванням землекористувань в наслідок роздержавлення сільськогосподарських підприємств та нівелювання ролі землеустрою в цей період.

До основних проблем можна віднести: парцеляція ділянок як за результатами паювання так і в наслідок поділу ділянок спадкоємцями, відсутність земельпорядних регламентів, уникнення проведення землеустрою сільгоспвиробниками, відсутність в Державному земельному кадастрі меж обмежень, неналежне проведення організаційно-господарських, технологічних, меліоративних та інших заходів спрямованих на збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів. Виходячи з цього, слід визначити наукові підходи та науково-методичні рекомендації щодо формування масивів земель сільськогосподарського призначення.

Враховуючи, що на даному етапі розвитку цифрових технологій для вирішення багатьох питань використовують комп'ютерні технології, за допомогою яких покращується ведення інформаційних баз даних і запроваджуються нові, більш актуальні методи підтримки прийняття рішень в сфері землеустрою, пропонується здійснювати формування

земельних масивів з використанням ГІС на основі даних супутникового та аерофото знімання, відомостей індексної кадастрової карти, топографічних планів, карт організації території сільськогосподарських підприємств (межі полів сівозмін), метеорологічних даних тощо, а також з використанням алгоритмів штучного інтелекту для розпізнавання меж масивів.

За результатами проведених Інститутом землекористування досліджень на прикладі Тетіївського району Київської області, при визначенні меж земельних масивів за запропонованими підходами щодо їх формування, виявлено наступні проблеми та невідповідності, які необхідно вирішувати шляхом застосування наукових підходів та вже розроблених і опрацьованих в світі технологій штучного інтелекту, з врахуванням даних Державного земельного кадастру, інших Державних інформаційних ресурсів та даних дистанційного зондування Землі (Рис. 2).

При детальному порівнянні відомостей Публічної кадастрової карти та Google Earth були виявлені наступні проблеми, які потребують вирішення, зокрема:

1. Площа земельних ділянок (паїв), що зареєстровані в Державному земельному кадастрі менша ніж та, що обробляється в масиві земель сільськогосподарського призначення. Виникає питання щодо аналізу правового та господарського стану цих земель, їх цільового призначення, правомірності обробітку, а від того, питання включення таких земель до меж масиву.

2. Полезахисні лісові смуги. Відповідно до Закону «Про землеустрій» лісосмуги відокремлюють масиви земель сільськогосподарського призначення. В той же час, полезахисні, прияржні (прибалкові) лісосмуги які не розділяють масиви, а знаходяться в його середині (як вкраплені контури) мають бути включені до меж масивів? Адже відповідно до частини б) п.2 ст.22 Земельного кодексу України вони відносяться до земель сільськогосподарського призначення.

Те саме стосується земель під господарськими будівлями і дворами, під інфраструктурою оптових ринків сільськогосподарської продукції, земель тимчасової консервації тощо).

На підставі яких критеріїв необхідно формувати експлікацію вгідь масивів при наявності таких земель.

3. Чи мають бути виділені окремими угіддями вкраплені контури (*яри, балки, елементи інженерної інфраструктури (опори ЛЕП та ін.)*) при формуванні меж масивів земель сільськогосподарського призначення.

4. Також не вирішеним залишається питання обмеження масивів земель сільськогосподарського призначення межами ОТГ, межами адміністративно-територіального устрою.

З огляду на останні зміни в земельному законодавстві, з метою забезпечення справляння плати за землю та здійснення моніторингу даних

і процесів, на нашу думку, слід зупинитися на позиції формування масивів в межах ОТГ та адміністративно-територіального устрою.

Публічна кадастрова карта [5]

Google Earth [6]

Рис. 2 Деякі проблеми, що можна ідентифікувати при порівнянні інформації із Публічної кадастрової карти України та даних дистанційного зондування Землі при формуванні меж земельних масивів

Висновки. Особливістю сучасних підходів при формування меж масивів земель сільськогосподарського призначення є використання даних Державного земельного кадастру, даних дистанційного зондування Землі та з їх допомогою проведення аналізу правового та господарського стану земельних ділянок, їх цільового призначення, правомірності обробітку.

Вирішення виявлених проблемних питань при формуванні масивів земель сільськогосподарського призначення потребують застосування наукових підходів та науково-методичних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про консолідацію земель» 27 вересня 2013 року URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT0643>
2. Земельний кодекс України №2768-III станом на 07.10.2021 р. URL:
3. Закон України «Про землеустрій» № 858-IV станом на 20.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» від 10.07.2018 р. № 2498-VIII

5. Публічна кадастрова карта України. Інформаційний портал оприлюднених відомостей Державного земельного кадастру. URL: <https://map.land.gov.ua/>

6. Програма компанії Google що відображає віртуальний глобус. URL: <https://earth.google.com/>

Бавровська Н.М.

к.е.н., доц.

Національний університет біоресурсів і природокористування Україна

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Сталий розвиток, це розвиток суспільства, що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям майбутніх поколінь [1].

Україна задекларувала своє бажання перейти до сталого розвитку світу, ідеї якого було покладено в основу світової програми дій «Порядок денний на XXI століття» [2].

Процес децентралізації влади, що розпочався в Україні з 2014 р., призвів до утворення 1469 громад, сформованих шляхом об'єднання сіл, селищ і міст [3].

Спроможні об'єднані територіальні громади повинні були стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні. Однак на етапі створення громада зустрілася з багатьма викликами, серед яких є:

- відсутність загальноприйнятих пріоритетів щодо забезпечення надання базових послуг мешканцям ОТГ.

- потреба ефективного управління новими земельними, бюджетними ресурсами, які стали доступними для ОТГ і можуть бути використані для розвитку,

- збільшення кількості зацікавлених сторін, з якими потрібно узгоджувати прийняття рішень у межах ОТГ.

У більш широкому контексті об'єднані територіальні громади повинні ефективно відповідати зовнішнім викликам, таким як глобалізація економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів та пов'язаний з цим

ріст безробіття, посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та розвиткові ресурси.

Стратегія сталого розвитку громади є одним із ключових документів, що визначає стратегічне бачення громади та описує шляхи і засоби досягнення стратегічних цілей. Планування сталого розвитку у громаді передбачає планування місцевого економічного розвитку із орієнтацією на три складові – соціальне благополуччя, рівний доступ всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності [4].

Сталий розвиток передбачає інтегрування цілей високої якості життя, здоров'я та добробуту з соціальною справедливістю, забезпеченням здатності планети підтримувати життя в усьому його розмаїтті. Ці соціальні, економічні та екологічні цілі є взаємозалежними та такими, що взаємно підтримуються.

Земля повинна відігравати роль джерела доходів у сільській місцевості або надходжень у бюджети сільських громад для підтримки їх сталого розвитку. З запровадженням повноцінного ринку сільськогосподарських земель повинна покращитися ситуація щодо спроможності місцевих громад, розширення інструментарію і ресурсних джерел для забезпечення їх сталого розвитку.

Основою розвитку економіки та наповнення бюджету територіальної громади є земельні ресурси, тому питання забезпечення раціонального використання та охорони земель громади є дуже важливим. На сьогодні найбільш актуальними питаннями є встановлення та юридичне оформлення меж територіальних громад, та вирішення питань планування, використання і охорони земель в межах цих територій. Вирішення питань планування, використання та охорони земель потребує наявності повної інформації в громаді про межі її території та площу, розподіл земель за категоріями земель та за цільовим призначенням між власниками та користувачами, наявність природних, культурних, промислових, інженерно-інфраструктурних об'єктів, обмеження у використанні земель.

Сталий (збалансований) розвиток системи землекористувань територій територіальних громад визначається потребами, цілями та завданнями їх розвитку, передбачених у державних програмах суспільних пріоритетів [5].

В результаті набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин органи місцевого самоврядування отримали можливість розпоряджатися землями у межах своїх адміністративних кордонів громад та повноваження щодо планування розвитку громад або збору податків доти залишатимуться недостатньо визначеними, поки місцеві адміністративні одиниці (райони,

об'єднані територіальні громади, населені пункти – міста, селища, села) не матимуть чітко визначених цих меж [6]. Планування землекористування на місцевому рівні повинно враховувати вимоги до землекористування на державному та обласному рівнях. Громади повинні бути забезпечені:

- сучасною картографічною основою масштабом 1:10 000, представленою у векторному форматі у Державній геодезичній системі координат УСК-2000;

- відкритою інформацією про планування перспективного використання земель на державному та регіональному рівнях;

- надійними адміністративними та статистичними даними.

Отже, земля як найбільш цінний природний ресурс країни для територіальних громад становить основу місцевого самоврядування, є одним із важливих джерел наповнення місцевих бюджетів, стає задоволенню різним потребам та інтересів членів громад. Отримання додаткового ресурсу у вигляді повноважень із розпоряджень землями громади без сумніву є позитивним явищем, якщо такі повноваження ефективно та відповідно до закону використовувати в інтересах об'єднаних територіальних громад.

Список використаних джерел

1. The Global Goals For Sustainable Development 2030. URL: <https://www.globalgoals.org/>

2. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону № 2679-VIII від 07.02.2019 // Відомості Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

4. Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад. URL : https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/UNDP_MetRecommendation_v03.pdf

5. Інституційний підхід до планування розвитку системи землекористувань територій територіальних громад І.П Купріянич, Д.М Мельник, В.А Салюта - Інвестиції: практика та досвід, № 16. - 2018, С.25-30

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 № 1423-IX // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>

Bulakevych S. V.

teacher

Separated structural subdivision «Rivne Professional
College of the National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine»

Rivne, Ukraine

Rusina N. G.

PhD in Pedagogy

teacher

Separated structural subdivision «Rivne Professional
College of the National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine»

Rivne, Ukraine

USE OF GEOGRAPHIC INFORMATION TECHNOLOGIES AND GLOBAL POSITIONING SYSTEMS FOR CREATING AGROCHEMICAL PASSPORTS FOR AGRICULTURAL SOILS

Introduction. The need to create an effective soil monitoring system today has a fairly long history. Unfortunately, possessing sufficient scientific, industrial and legislative developments in this area, in Ukraine at the present time it was not possible to form a clear functional system of observations, assessment and forecasting of soil conditions in order to make rational management decisions [1, p. 265].

Formulation of the problem. The main task in carrying out this study: the development of technological standards for digital agrochemical passports of agricultural soils. As well as the practical implementation of the information system and methods of using global positioning systems when conducting agrochemical certification of soils.

Research methods. The remote sensing materials with a spatial resolution no worse than 1 meter / pixel were taken as a cartographic basis. This accuracy provides a significant number of satellite systems (Quick-Bird, Orb-View, Terra / SPOT, Resource DK-1 and others). The cost of filming materials from these satellites is small and constantly decreasing. The geographic information system Arc GIS served as a digital passport platform. The system architecture is as follows: each agrochemical indicator is a record in the database. Each characteristic of this indicator in the time interval corresponds to a database field. The number of such fields may be unlimited.

A map in the form of a grid model is attached to each agrochemical indicator. This way you can get indicators for any point of the field. [2, p. 149].

The spatial coordinate system of such digital models is WGS-84. This allows you to work directly with GNSS receivers.

The results of the research. The next element in the implementation of the system was support for server operation. This means that the system can be accessed from anywhere in the Internet. The territory of Rivne region is almost completely covered by mobile communications. Thus, the use of the system is possible directly in the field [4, p. 268]. In fact, any laptop or smartphone can be connected to the system using telecommunication data transfer standards using GPRS or EDGE, LTE. It also provides for the possibility of parallel use not only of cartographic online information - but also of navigation.

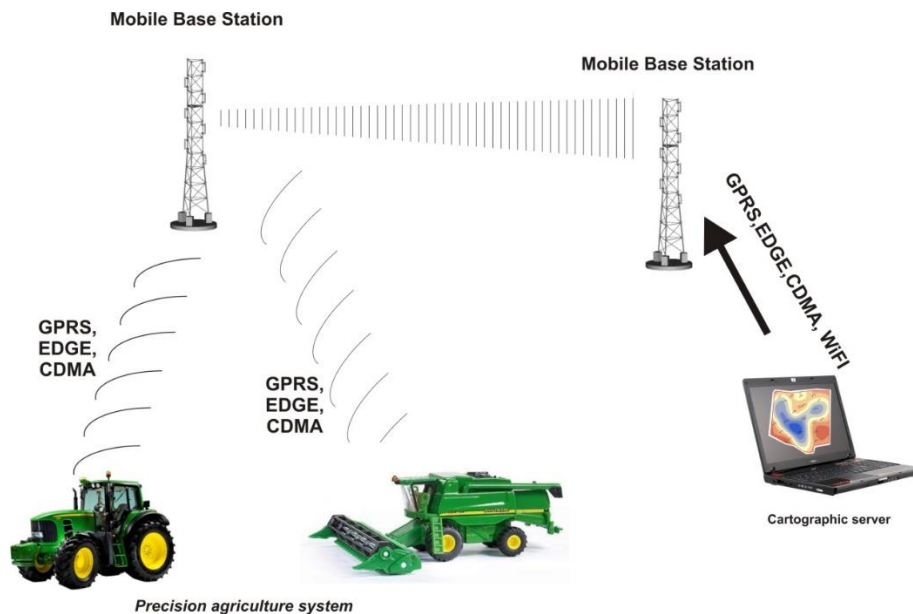

Fig. 1. Technological scheme of access of the precision agriculture system to the map server with a digital agrochemical field passport

Technologically, the reception of GNSS navigation information is possible on any modern mobile phone, smartphone or laptop by connecting an external GPS Bluetooth antenna. In our case, a smartphone with a built-in GNSS receiver was used. This technology allows you to directly determine the coordinates in the field and observe all the agrochemical characteristics of this point in real time.

The only drawback of this technology is not high spatial accuracy of the obtained navigation information. Absolute accuracy of about 5 meters on the ground. For many cases - such accuracy may be sufficient. However, if the accuracy of the obtained coordinates requires a higher (for example, submeter level), it is necessary to make a differential correction of GNSS observations. This can be done in 2 ways:

1. Receive differential corrections from a geostationary satellite due to the WAAS / EGNOS service — to do this, you must subscribe to receive corrections after paying for the services. This option improves accuracy - but increases the cost of the information received.

2. Use your own GNSS base station. It allows you to get real-time coordinates with sub-UM accuracy. However, it requires a free radio channel to transmit differential corrections to the field receiver. Or you can use the GSM / CDMA mobile network. This method significantly increases the cost of the information received.

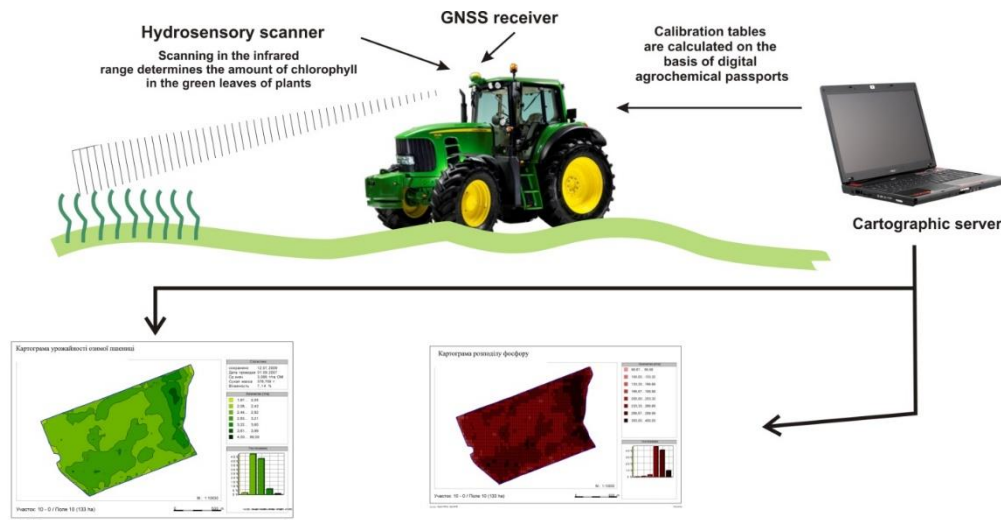

Fig. 2. Conceptual scheme of using precision agriculture system using digital agrochemical passports (on the example of GREEN STAR JOHN DERE)

Conclusions. The use of a digital agrochemical field passport is the most effective in precision farming systems. This paper examined the practical implementation of such a technology based on the GreenStar John Deere system. This is the most advanced technology for using a digital agrochemical passport - a way of more active farming in fields with different characteristics. The advantages of such a system are as follows:

- accurate documentation of resource costs, accounting for internal and external costs;
- collection, analysis and storage of critical data on fertilization, planting and harvesting;
- maximizing productivity and improving the organization of production: optimization of the production cycle, fuel economy.

References:

1. Булакевич С. В. Моделі природноландшафтних елементів як інформаційна основа сучасних проектів організації території сільськогосподарських земель / С. В. Булакевич, С. М. Трохимець // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2013. – Вип. 3. – С. 264 – 271.

2. Булакевич С. Використання GIS та GPS-технологій при проведенні агрохімічної паспортизації земель / С. Булакевич, В. Долженчук, О. Яценко, Н. Радовенчик, Г. Крупко // Проблеми моніторингу ґрунтів і сучасні технології відтворення їх родючості. – 2007. – Том 1 вип. 15. – С. 148 – 153.

3. Булакевич С. Геоінформаційне забезпечення проектів землеустрою з еколого-економічним обґрунтуванням сівозмін та впорядкуванням угідь на локальному рівні / Булакевич С.В., Німкович Р.С. // Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. – 2014. – Випуск I (27). – С. 121 – 125.

4. John V. Stafford Implementing Precision Agriculture in the 21st Century / John V. Stafford // Journal of Agricultural Engineering Research – 2000. – 76(3). – P. 267-275. <https://doi.org/10.1006/jaer.2000.0577>.

Трохимчук А.А.

фахівець

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

Трохимчук А.А.

фахівець

Інститут землекористування НААН України

м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКОНАННІ ТОПОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНИХ РОБІТ

Однією з важливих складових землеустрою є здійснення топографо-геодезичних вишукувань та обстежень земельних ділянок, що забезпечує землевпорядні дії топографічною основою (картами, планами). Сучасні технології в сфері геодезичних вимірювань і досліджень пропонують широкий спектр приладів, що забезпечують виконання поставлених перед ними інженерних задач.

Одна з найбільш частих завдань, які виконуються в геодезії, це топографічна зйомка і складання докладного плану місцевості. За допомогою безпілотних літаючих апаратів, що з'явилися на озброєнні у фахівців лише на початку XXI століття, робити це стало набагато простіше [1]. На даний момент широкого поширення набули електронні тахеометри, а також GNSS-приймачі різних модифікацій. Також наразі популярності набули такі види сучасних методів як БПЛА та 3D сканування.

В умовах, коли замовнику необхідно отримати детальний звіт в стислі терміни, а швидке проведення польових робіт утруднено через особливості

рельєфу, важко доступність всього об'єкта або якийсь його частини, на допомогу приходять так звані БПЛА або безпілотні літаючі апарати [1]. Дані льотні машини, як уже випливає з назви, здатні виконувати маневри в повітрі без екіпажу, підкоряючись дистанційного управління або заданою програмою.

У цивільної та військової авіації застосовують БПЛА чотирьох видів, що розрізняються за масою і розмірами, зокрема [1]:

- мікроапарати – (піднімаються не вище одного кілометра і здатні перебувати в повітрі не більше однієї години);
- малі безпілотні літаючі апарати – (можуть підніматися на 3-5 км і витримувати триваліші польоти);
- середні – (важать до тонни і знаходяться в польоті до 12 годин);
- важкі – (мають масу в десятки тонн і призначені для перельотів тривалістю більше доби).

Для аерофотозйомки на місцевості застосовуються мікроапарати малі та малі безпілотні літаючі апарати.

Всі роботи по веденню зйомки з висоти можна розділити на три етапи [1].

Етап 1 Підготовка. Збір інформації про об'єкт (картографічна документація, координати геодезичних пунктів або межовий мережі і т.д.), і систематизація даних. Визначення майданчиків для старту і посадки, кордонів аерозйомки, висоти фотографування.

Етап 2 Польові роботи. Безпілотник запускається з призначеної точки згідно з планом польоту, виконує зйомку згідно заданою програмою і опускається на посадочний майданчик. Проводиться вимір контрольних точок.

Етап 3 Камеральна обробка даних. Копіювання інформації з пристрою, перевірка і візуальна оцінка отриманих кадрів, обробка даних за допомогою спеціальної програми, створення цифрової моделі рельєфу.

Застосування безпілотних літаючих апаратів вимагає від інженера геодезиста та інженера землевпорядника певного досвіду і знань. Оператор повинен уважно стежити за процесом і вчасно втрутитися в разі непередбачених ситуацій. Також для якісного проведення зйомки дуже важливо зробити правильні розрахунки на підготовчому етапі. Крім того, багато що залежить від можливостей і класу, що застосовується. Також при застосуванні безпілотних літальних апаратів за «одну зйомку» можна вирішувати ряд завдань, які до цього потребували проведення двох різних видів робіт.

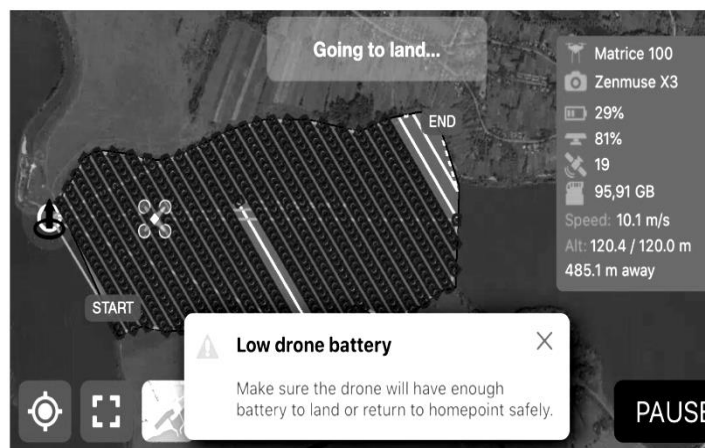
Одним із прикладів застосування безпілотного апарату є застосування БПЛА DJI MATRICE 100 для знімання території водойми в різні пори року та визначення стану водогосподарської водойми. Основною метою знімання було визначення стану водойми для оцінки робіт щодо її очищення від водної рослинності. Допоміжним завданням було створено

основу топографо-геодезичного обґрунтування, що в подальшому дозволить прискорити роботи щодо розроблення документації із землеустрою на дану територію [2].

Для досягнення всіх поставлених цілей знімання проводилося у дві пори року перша це весна-літо для того щоб можна було відзняти ставок при повній наповненості водою, та пізньою осінню коли буде спущена для знімання поверхні дна ставів. Висота при якій здійснювалося знімання становила в середньому 100 метрів, при повному заряді батарей у теплу безвітряну погоду час знімання займав 30-40 хв., а от при зніманні дна ставків яке відбувалося осінню при вітряній та прохолодній погоді батареї вистачало тільки на 15-20 хвилин [2]. Це свідчить про те що при теплих та безвітряних погодних умов можна розраховувати на повний заявлений час польотів. Завдання для програмного забезпечення для польоту БПЛА створювалося за допомогою програми GS Pro (Рис 1.) [3]

БПЛА DJI matrice 100

програмне забезпечення GS Pro

Рис.1. БПЛА DJI MATRICE 100 та вид на програмне забезпечення GS Pro при виконанні знімального завдання для БПЛА [2,3]

Висновки. Топографо-геодезичне обґрунтування території виконується для складання топографічного плану місцевості, який використовується не лише при будівництві споруд, а і для вирішення інших питань в різних сферах людської діяльності. При використанні сучасних методів знімання території, зокрема із застосування безпілотних літальних апаратів БПЛА можна досягнути не тільки більших об'ємів виконаної роботи за менший проміжок часу, але й набагато якісніші та багатофункціональні результати робіт. Натомість варто зважати, що застосування безпілотних літаючих апаратів вимагає від інженера геодезиста та інженера землевпорядника певного досвіду і знань. Оператор повинен уважно стежити за процесом знімання і вчасно в разі непередбачених ситуацій втрутитися в процес знімання БПЛА.

Список використаних джерел

1. Глотов В.М., Гуніна А.В. Аналіз сучасних методів знімання під час опрацювання великомасштабних планів. Міжвідомчий науково-технічний збірник «Геодезія, картографія і аерофотознімання» Випуск 83, Номер 83, 2016, стор. 53-63.

2. Обзор DJI Matrice 100. Специализированный портал о робототехнике, роботах и дронах. URL: https://robotics.ua/articles/dji/5342-matrice_100

3. DJI GS Pro - программное обеспечение. URL: https://www.drone.com.kz/soft/gs_pro

СЕКЦІЯ 7.
ЗЕМЛЕУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Дорош Й.М.

д.е.н., проф., чл.-кор. НААН
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Дорош А.Й.

PhD з економіки
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

Харитоненко Р.А.

к.е.н.
Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ
МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМИ РАЦІОНАЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ РЕСУРСІВ ГРОМАДИ

Започаткована реформа децентралізації має значний потенціал для стимулювання розвитку громад, а значить, і країни загалом. Водночас мають місце й виклики, пов'язані з перебігом її впровадження, впливом на суспільно-політичне та соціально-економічне життя в різних сферах. Сутність децентралізації як і раніше, полягає в розширенні можливостей та зобов'язань новоутворених громад. З одного боку, відбулася зміна пропорції розподілу бюджетних надходжень між місцевими та державним бюджетами за різними статтями, а з іншого – громади змушені за власні кошти утримувати соціальну інфраструктуру [1].

Проте децентралізація стосується не лише фінансових ресурсів громади, а в тій чи іншій мірі більшості ресурсів на її території. Проте дані ресурси необхідно визначити, описати, проаналізувати, класифікувати, оцінити та спланувати їх максимально ефективно та раціональне використання з економічної, екологічної та соціальної точок зору. Відповідно постає необхідність сформувати науково-обґрунтовану методологію розроблення програми раціонального використання та охорони ресурсів громади.

Варто зазначити, що така програма розроблена на базі відповідної методології повинна відповідати концептуальним засади раціональної організації території ОТГ в контексті сталого розвитку сільських

територій. Також така програма може стати важливою складовою організації економічно та екологічно ефективного землеустрою сільських територіальних громад.

Також важливо визначити, що таке ресурси громади. Академічний тлумачний словник української мови подає значення слова ресурс, як запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби або як засоби, можливості, якими можна скористатися в разі необхідності [2]. Відповідно ресурсами громади вважаємо запаси чого-небудь на території громади, які можна використати в разі потреби та засоби й можливості наявні в громади, якими можна скористатися в разі необхідності.

Формування методології розроблення програми раціонального використання та охорони ресурсів громади має на меті формування як методів розроблення програми, так і чітко визначити структуру та зміст програми, що забезпечить їх уніфікацію, яка в свою чергу забезпечить зростання ефективності розробки таких програм, визначить вимоги до їх змісту та повноти, а також сприятиме підвищенню якості виконання робіт зі складання таких програм.

Методологія повинна розкрити наступні завдання:

- Формування методик розроблення програми;
- Визначення земельних, природних та інших ресурсів громади;
- Обґрунтування необхідності інвентаризації, оцінки, реєстрації, раціонального використання та охорони ресурсів громади;
- Формування переліку ресурсів громади, що підлягають вивченню та аналізу на території громади;
- Визначення підходів до оцінки ресурсів громади;
- Встановлення ресурсів громади, що підлягають реєстрації та реєстру в якому така реєстрація здійснюється;
- Визначення основних вимог до порядку розроблення Програми, її етапності, мети її розроблення та завдань, які вона повинна виконувати;
- Встановлення вимог до структури та змісту та складових Програми.

Важливою складовою методології є визначення, а програми – ідентифікація ресурсів громади. Відповідно першим кроком є їх інвентаризація. Метою інвентаризації є пошук та всеохоплююче вивчення всіх наявних на території громади ресурсів. Без ідентифікації та вивчення даних ресурсів неможливими є їх аналіз, оцінка та подальші кроки.

Аналіз наявних ресурсів та їх оцінка (якісна та кількісна, в тому числі в грошовому вимірі) є передумовою планування їх раціонального використання та охорони. Лише розуміння кількості наявних ресурсів, їх якості може дозволити оцінити потенційний економічний, екологічний та соціальний ефект від їх використання, чи на основі даної оцінки прийняти рішення про необхідність їх охорони. Відповідно, як оцінка самих ресурсів, так й оцінка їх потенційного використання дає змогу сформулювати

план заходів, що забезпечить раціональне використання та охорону даних ресурсів. Важливо зазначити, що оцінка виконується як кожного ресурсу зокрема, так й інтегрованого ресурсного комплексу громади.

Чому раціональне використання та охорона цих ресурсів є важливою? У першу чергу забезпечення раціонального використання та охорони природних ресурсів є прямою вимогою Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». З іншого боку з позицій сталості та стійкості як екосистем, так і громад у довгостроковій перспективі найефективнішим є саме раціональне використання ресурсів у трьох площинах, економічній екологічній та соціальній.

Висновки. Методологія розроблення програми раціонального використання та охорони ресурсів громади має всі передумови бути важливим науково-обґрунтованим документом, що визначає методи розроблення програм раціонального використання та охорони земель програми, а також формує їх структуру та зміст. Вона дозволить громадам формувати ефективні програми управління власними ресурсами, що сприятиме їх економічному розвитку, розвитку людського потенціалу та покращенню екологічного території громади.

Список використаних джерел

1. Дорош А.Й. Нові підходи до територіального планування в Україні з врахуванням децентралізаційних процесів та досвіду Австрії. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 3. С. 78-85. DOI: doi.org/10.31548/zemleustriy2016.03.078

2. Ресурс // Словник української мови: в 11 томах. — Том 8, 1977. — с. 515. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/resurs>

Деркульський Р.Ю.

к.е.н.

*Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна*

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІНИ МЕЖ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ І СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Починаючи з 1991 року чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн. осіб, а кількість сільських населених пунктів - на 348 одиниць. Разом з тим кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць [1].

Система місцевого самоврядування, яка ще недавно існувала в Україні не задовольняла потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не могло створити та

підтримати сприятливе життєве середовище, необхідне для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [1]. Фундаментальною проблемою функціонування органів місцевого самоврядування досі залишається відсутність встановлених меж для адміністративно-територіальних утворень, що тягне за собою цілий ряд проблем, які стосуються повноважень щодо розпорядження землями, їх раціонального використання, що виявляється у відстороненні місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин, посиленні соціальної напруги серед сільського населення внаслідок відсутності повсюдності місцевого самоврядування.

Іншою актуальною проблемою постає перенесення нових (проектних) меж населених пунктів, запропонованих генеральними планами, коли виникає розбіжність проектної межі із існуючими межами земельних ділянок землевласників і землекористувачів, контурів угідь, що в подальшому буде впливати на раціональне використання земельних ресурсів та сталий розвиток територій. Такий прецедент породжує актуальність дослідження даної проблеми.

Наразі система місцевого самоврядування в Україні проходить через суттєві зміни, так 12 червня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей. В результаті в країні створено 1469 територіальних громад (в т.ч. 31 тер. громад на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей) [2].

Встановлення меж територій громад, а також сільських населених пунктів, як зрештою й інших адміністративно-територіальних утворень є критично важливими елементами проведення децентралізації та її успішного завершення. Відсутність встановлених меж до схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади спричиняло цілий ряд проблем про які вже йшлося раніше, тепер питання встановлення та зміни меж територій сільських громад і сільських населених пунктів стали ще важливішими і нагальними.

Надання сільським територіальним громадам та сільським населеним пунктам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм, забезпечення сталого розвитку, більш ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу – є орієнтирами бажаного результату децентралізації, яка би відповідала принципам та положенням Європейської хартії місцевого самоврядування [3].

Встановлення та зміна меж територій сільських громад і сільських населених пунктів, потребує наукового обґрунтування як, інструмент стратегічного планування розвитку сталого землекористування, який якнайкраще забезпечить використання земель з урахуванням еколого-економічних вимог законодавства та досягнення цілей розвитку територій населених пунктів. Оскільки забезпечення виконання функцій землеустрою у сфері охорони земель, сталого розвитку, планування сталого землекористування, тощо, неможливе без наукового обґрунтування раціонального та ефективного використання земель.

Проекти землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад погоджуються сільськими, селищними, міськими радами суміжних територіальних громад і затверджуються сільською, селищною, міською радою, що представляє інтереси територіальної громади, межі території якої встановлюються [4], Проте, актуальною залишається проблема внесення межі населеного пункту до відомостей Державного земельного кадастру (далі – ДЗК). Оскільки з моменту погодження та затвердження межі населеного пункту продовжують реєструватися земельні ділянки виникає прецедент, коли нова межа починає перетинати земельні ділянки, які були відсутні на момент проектування та погодження межі населеного пункту. Відповідно кадастровий реєстратор може відмовити у внесенні межі населеного пункту до відомостей ДЗК (Рис. 1).

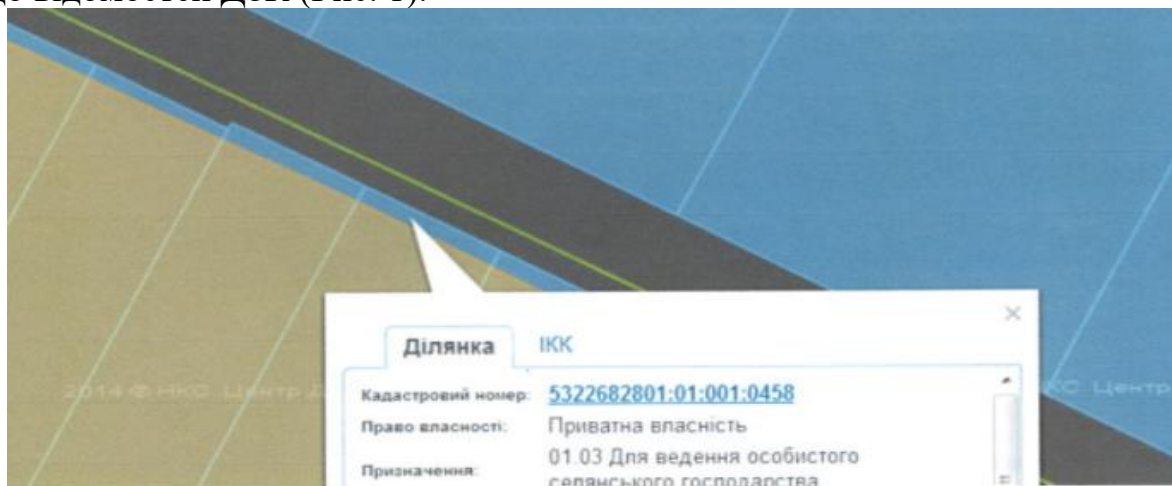

Рис. 1. Приклад перетинання сформованих земельних ділянок із проектною межею населеного пункту на Публічній кадастровій карті України
Сформовано за даними [5].

Такі ситуації призводять до того що жодна із суміжних сільських територіальних громад не має встановлених меж, що в свою чергу унеможливує досягнення цілей розвитку територій сільських територіальних громад та сільських населених пунктів – раціонального використання земель громад.

В зв'язку з чим, з метою раціонального використання земель та як превентивні заходи від постійного доопрацювання проектів землеустрою та відсутності інформації в Державному земельному кадастрі про межі сільських громад пропонується:

- попередня реєстрація (до затвердження сільською територіальною громадою чи сільською радою) на окремому шарі у Державному земельному кадастрі меж визначених проектами землеустрою та встановлення заборони на здійснення Державними кадастровими реєстраторами реєстраційних дій, щодо інших земельних ділянок, які перетинаються з проектною межею;
- задля уникнення практики виникнення договірних відносин, щодо розроблення документацій із землеустрою на земельні ділянки, які розміщені на межі (чи проектній межі) території сільських громад і сільських населених пунктів сертифікованих інженерів-землевпорядників слід законодавчо зобов'язати перевіряти наміри встановлення (зміни) меж сільської громади чи сільського населеного пункту.

Висновки. Проаналізувавши існуючі недоліки встановлення та зміни меж територій сільських громад і сільських населених пунктів запропоновані шляхи їх усунення. Враховуючи процеси децентралізації впродовж останніх років, накопичення попередніх помилок щодо механізмів встановлення та зміни меж територій сільських громад і сільських населених пунктів дана тематика потребує подальшого наукового дослідження та практичних пропозицій.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
2. Офіційний портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/>
3. Європейська хартія місцевого самоврядування редакція від 16.11.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
4. Земельний кодекс України №2768-III станом на 26.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
5. Публічна кадастрова карта України. Інформаційний портал оприлюднених відомостей Державного земельного кадастру. URL: <https://map.land.gov.ua/>

Кравченко О.М.

аспірантка

Національного університету біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ІЗ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Кожна реформа має на меті прості ідеї - поліпшення рівня життя, скорочення державних витрат, збільшення доходів людей. Звісно, дані ідеї не можуть відбутися природним шляхом і тому реформа, як інструмент зміни та оптимізації правил, повинна прискорити покращення людського існування штучними засобами. Для оптимального вирішення завдань та здійснення функцій суспільства і держави, що характеризуються певною формою конституційно-правових відносин існує адміністративний поділ в кожній країні. Інститутом, що регулює територіальну організацію суспільства і взаємодію його територіальних частин є адміністративно-територіальний поділ.

В Україні адміністративно-територіальний устрій перейшов у спадок від СРСР, який в свою чергу характеризується високим ступенем централізації влади. Відповідно до статті 5 Конституції України «Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. Однак, фактично на місцях спостерігається низька продуктивність органів місцевого самоврядування щодо ефективного розвитку регіонів. Одними із найпоширеніших недоліків централізації влади, що призвів до малої продуктивності органів місцевого самоврядування, є недостатній рівень бюджетних асигнувань [2].

Таким чином, проблема адміністративного устрою та місцевого самоврядування постійно залишалася на порядку денному через очевидну неефективність вітчизняної моделі у порівнянні з західними сусідами. Перерозподіл владних повноважень між центральними та місцевими органами влади є децентралізацією. Основною метою децентралізації є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [3].

В Україні відповідний комплекс змін до існуючого стану почав реформуватися із 2015 р. Адміністративна реформа в Україні 2019 року завершила процес оптимізації системи центральних органів виконавчої влади в рамках реформи децентралізації в Україні. Одним із нових «спеціальних» адміністративно-територіальних утворень стали об'єднані

територіальні громади, що отримали скорочення ОТГ. Враховуючи вже утворені ОТГ, були сформовані інші територіальні громади, що отримали скорочення ТГ [4]. Кожна із територіальних громад на початкових етапах зіштовхнулася із рядом нових проблем. Однією із таких проблем є нерозуміння того, якими саме ресурсами володіє громада та яким «інструментом» реалізувати мету децентралізації.

Інструментом втілення мети децентралізації та становлення територіальних громад може стати землеустрій, оскільки за своїм визначенням об'єднує в собі сукупність соціальних, економічних заходів спрямованих на раціональну організацію території адміністративно-територіальних утворень та регулюванню земельних відносин [5].

Земельний ресурс є одним із основних просторових базисів, на якому розміщені всі галузі виробництва та господарської діяльності. Зміна територіального устрою призвела до перерозподілу земельних ресурсів. Кожна із територіальних громад повинна переглянути питання та визначити раціональне використання своїх земель. Також варто зазначити, що зі зміною адміністративного устрою не зникли попередні не реалізовані заходи землеустрою, зокрема: встановлення меж населених пунктів, проведення планової оцінки земель для оподаткування, інвентаризація земель тощо.

Відповідно визначення поняття заходів із землеустрою, що зазначені в статті 1 Закону України «Про землеустрій», називають роботи, що пов'язані із раціональним використанням та охороною земель, формування та організації територій об'єктів землеустрою передбачена відповідна документації із землеустрою [5]. Оскільки територіальні громади характеризуються значною зміною існуючого використання земель у зв'язку об'єднання у їх складі декількох і більше рад, можна виділити наступний перелік робіт для реалізації заходів із землеустрою:

- проекти землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад;
- інвентаризація земель комунальної власності в межах та за межами населених пунктів із одночасним їх формуванням;
- проекти землеустрою щодо встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних одиниць;
- технічна документація з нормативної грошової оцінки земель населених пунктів.

Для вирішення першочергових проблем та створення самодостатнього соціально-економічного розвитку населених пунктів і в цілому території громади варто розробляти також програму використання й охорони земель, інших природних ресурсів в межах відповідної територіальної громади.

Висновки. Реформа місцевого самоврядування та територіального устрою є однією із необхідних умов для формування ефективної і

відповідальної влади та створення комфортного й успішного середовища проживання людей. Проте будь-які, структурні або організаційні зміни на початкових етапах їх запровадження характеризуються розбалансуванням внутрішніх взаємозв'язків між елементами зовнішнього середовища.

Землеустрій за змістом своїх заходів може стати єдиним інструментом реалізації мети децентралізації адміністративно-територіальних одиниць, оскільки характеризується значною різноманітністю підходів щодо вирішення проблем з питань земельних відносин та раціонального використання земельних ресурсів. Запропоновані види документації із землеустрою для створення самодостатнього соціально-економічного розвитку територіальних громад потребують подальших наукових досліджень на прикладі конкретної територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Конституції України. редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Максим Бризіцький. Ризики децентралізації. Офіційний портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11589>
3. Реформа децентралізації. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/>
5. Закон України «Про землеустрій». Редакція від 20.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

Курильців Р.М.

д.е.н., проф.

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

Москалік С.І.

магістр

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

ЗЕМЛЕУСТРІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЛАНУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІЙ ГРОМАД

Просторове планування є нині одним із невід'ємних атрибутів управлінської діяльності розвинених країн. Саме завдяки просторовим планам можливе ефективне використання ресурсів усіх рівнів і видів, забезпечення якісного середовища проживання, збереження культурної

спадщини, задоволення потреб громади та узгодження індивідуальних запитів [1, с. 22].

В середині 2020 року Україна отримала новий адміністративно-територіальний устрій, який став територіальною основою для формування децентралізованої системи просторового планування, що повинна забезпечити максимально ефективне використання суспільних ресурсів, стійке економічне зростання на засадах сталого розвитку, підвищення соціальних стандартів життєдіяльності людей.

Для вирішення цього питання 17 червня 2020 року Верховною Радою України було ухвалено законопроект № 2280 "Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо планування використання земель". Ним, зокрема, було визначено шляхи врегулювання питань встановлення меж громад, а також формування комплексного просторового планування територій громад, яким скасовується необхідність розроблення декількох, споріднених за змістом, видів містобудівної документації та документації із землеустрою. Також запропоновано унормування питань, пов'язаних із затвердженням такої документації, нормування формування електронної картографічної основи для планування території, а також забезпечення реального зв'язку програм соціально-економічного розвитку з документацією з просторового планування.

Отже, виходячи з цього, сьогодні просторове планування в Україні реалізується через комплексний план просторового розвитку території об'єднаної громади, який являється одночасно містобудівною документацією на місцевому рівні та документацією із землеустрою, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території [2].

Такий підхід, на думку розробників законопроекту, дає можливість органам місцевого самоврядування здійснювати просторове планування усієї території громади, а також скасовує необхідність розроблення декількох, споріднених за змістом, видів містобудівної документації та документації із землеустрою в Україні.

Вивчаючи досвід розробки комплексних планів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в межах проекту USAID «Агросільрозвиток», слід сказати, що роль землеустрою при їх формуванні

є визначальною. Адже, запропонована модель розробки комплексної документації передбачає ряд землепорядних заходів, а саме:

- *визначення меж громади.* Територія юрисдикції сільських рад, що об'єдналися, визначається за їх проектами формування, розробленими і уточненими з урахуванням фактичних меж землекористувань та угідь, за якими були визначені межі сільських рад. У свою чергу, зазначені межі землекористувань та угідь, визначені на основі ортофотопланів та даних ДЗК. Результати формування території громади відповідають вимогам статті 4 ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо нерозривності та розташування в межах однієї області;

- *створення схеми сучасного використання земель.* Метою створення карти-схеми є відображення існуючого стану використання земель ОТГ для аналізу та прийняття рішень щодо раціонального використання земель. Саме цей аналіз дає можливість виявити антропогенні процеси впливу на ґрунти, виявити процеси заболочення, виявити землі, що не використовуються або використовуються не раціонально, визначити причини деградації ґрунтів і як наслідок втрати сільськогосподарських площ, що на даний час визначається в грошовому еквіваленті;

- *формування схеми обмежень у використанні земель.* Створення даної схеми полягає у нанесенні на картографічну основу меж режимоутворюючих об'єктів та побудову охоронних зон;

- *розробку схеми запланованих заходів щодо раціонального використання та охорони земель території громади.* Основне завдання, яке ставиться при розробці даної карти-схеми, це збереження та відновлення якості ґрунтів.

- *складання схеми перспективного використання земель та організації території громади.* Формування даної карти-схеми передбачає планування землепорядних заходів, до яких зазвичай відносяться наступні: землі в межах існуючих житлових кварталів, що підлягають приватизації; лісосмуги для передачі в комунальну власність; продаж права оренди на земельних торгах; господарські шляхи для передачі в оренду та інші.

Отже, як бачимо, значна частина проектних рішень комплексного плану просторового розвитку громад була інтегрована із методики розробки схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць.

Це, на нашу думку, є позитивним моментом, адже дозволяє визначити перспективи щодо використання та охорони земель, встановити напрями організації раціонального використання та охорони земель, забезпечити перерозподіл земель з урахуванням потреби сільського, лісового та водного господарств, розвитку сіл, селищ, міст, територій

оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

Список використаних джерел

1. Маруняк Є.О. Територіальне (просторове) планування: зміст, еволюція та основні сучасні напрями / Є.О. Маруняк // Український географічний журнал. 2014. № 2. С. 22-31.
2. Про регулювання містобудівної діяльності: закон України від 17 лютого 2011 року 3038-VI // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 34, С.343.

СЕКЦІЯ 8.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ
ТА ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЯ

Курильців Р.М.

д.е.н., проф.

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

Паламар С.В.

магістр

Національний університет «Львівська Політехніка»

м. Львів, Україна

ПОБУДОВА АВТОМАТИЗОВАНИХ ОНЛАЙН-СЕРВІС У СФЕРІ
ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний етап переходу людського суспільства від індустріального устрою до нової парадигми «суспільства знань» характеризується глобалізацією інформаційного обміну та формування єдиного інформаційного простору, підвищення ефективності та продуктивності праці завдяки використанню сучасних інформацій систем та технологій, а також зростанню частки нематеріальних активів у системі нарощування національного багатства.

Упродовж усієї своєї історії людство прагнуло оволодіти трьома найважливішими складовими: речовиною, енергією та інформацією. Постійно відбувався процес нагромадження знань, що сприяв появі нових етапів розвитку цивілізації, коли інформація і знання почали відігравати вирішальну роль у всіх сферах людської діяльності [1, с. 25].

Сучасна економіка – це економіка інформаційного суспільства, що базується на знаннях. Прийняття знань як першооснови у забезпеченні економічного розвитку визначає особливий статус інформації серед інших ресурсів виробництва.

У зв'язку з цим одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [2].

Важливим в цьому аспекті є побудова автоматизованих онлайн-сервісів з отримання та моніторингу відомостей про земельні ділянки. Це

необхідно, щоб переступити певний бар'єр і крокувати в ногу з сучасними технологіями.

Найбільшим державним сервісом в цьому аспекті виступає «Публічна кадастрова карта України», яка дає змогу будь-кому ознайомитись з публічною інформацією про ділянки абсолютно безкоштовно і за лічені секунди. Достатньо лише ввести кадастровий номер ділянки [3].

Також можна виділити сайт електронних сервісів Держгеокадастру, який пропонує дуже багато корисних послуг в он-лайн. Так, за допомогою електронного кабінету " Державного земельного кадастру" кожен громадянин має можливість отримувати послуги, які надаються органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері земельних відносин, в електронному вигляді з використанням Інтернету, а саме:

- відомості Державного земельного кадастру;
- видача витягу з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки;
- надання інформації про суб'єкта речового права у ДЗК;
- надання довідки про осіб, що отримали доступ до інформації про суб'єкта речового права у ДЗК;
- видача відомостей з документації із землеустрою з Державного фонду документації із землеустрою
- витяг з реєстру інженерів-землевпорядників.

Також передбачено окремі сервіси для сертифікованих інженерів-землевпорядників, а саме:

- державна реєстрація земельної ділянки з видачею витягу з ДЗК
- заява про внесення виправлених відомостей до Державного земельного кадастру
- перевірка XML [4].

Що стосується приватної складової, яскравим прикладом розвитку електронних послуг є сервіс "Feodal.Online". Даний ресурс забезпечує громадян інформацією про земельні ділянки та паї [5].

Все що потрібно - це ввести перелік кадастрових номерів (за їх відсутності просто намалювати поле на карті), а автоматизований сервіс обробить всю необхідну інформацію та подасть її у зручному форматі.

Своєрідний аудит земельної ділянки включає в себе отримання наступних відомостей:

1. Перевірка цільового призначення земельної ділянки.
2. Перевірка форми документів.
3. Історія походження ділянки.
4. Обмеження та заборони на земельну ділянку.
5. Відомості про власників землі.

Сервіс має безкоштовний пробний період, а також різні види платних версій, що будуть зручними як для одноразових запитів, так і для великих інформаційних компаній.

Таким чином, можна зробити висновок, що подальша розбудова автоматизованих онлайн-сервісів дозволить підвищити прозорість в сфері земельних відносин, забезпечить інформаційну підтримку громадян у здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок та прав на них, дозволить посилити громадянський контроль за використанням та обігом земель в Україні, що сприятиме підвищенню обслуговування потреб як окремої людини, так і розвитку інформаційного суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Маслов А.О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення: [монографія] / А.О. Маслов. К.: Аграр Медіа Груп, 2012. 432 с.

2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: закон України від 09 січня 2007 року № 537-V // Офіційний вісник України. 2007. № 8. 12 лютого. С. 9.

3. Публічна кадастрова карта України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://map.land.gov.ua/?cc=3461340.1719504707,6177585.367221659&z=6.5&l=kadastr&bl=ortho10k_all. (дата звернення: 26.10.2021)

4. Електронні сервіси Держгеокадастру [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://e.land.gov.ua/>. (дата звернення: 26.10.2021)

5. Feodal Online [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://feodal.online/ukr/about.html>. (дата звернення: (дата звернення: 26.10.2021)

Підписано до друку 25.11.2021.
Формат 64x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк.7,1. Обл.-вид.арк. 7,1.
Наклад 50 прим. Зам. № 210798

Видавець і виготовлювач Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4097 від 17.06.2011